PJESNICI HRVATSKI

XVI. VIEKA

OD

IVANA KUKULJEVIĆA SAKCINSKOGA

RAZDJEL PRVI.

II.

U ZAGREBU

1858.

TISKOM NAR. TISKARNE DRA. LJUDEVITA GAJA.

PREDGOVOR.

K prvomu i drugomu svezku.

Narod hrvatski biaše u drugoj polovici XV. vieka malo ne dovršio svoj nesavisni politički život. Kraljevstvu hrvatskomu, što se negda prostiraše od Bojane do Dunava i od Vrbasa i Pljeve do istrijanske Raše, biaše već odavna smrtni čas udario. Silni narodni pokreti, kakovi se zgodjahu za vrieme ugarskieh kraljevah Bele IV., Karola Roberta, Ludovika I. i Sigismunda, te za vrieme banovah i kraljevah bosanskieh Mladena Šubića, Tvrdka i Ostoje, i za života hrvatskieh banovah Stjepka i Pavla Šubića, Hinka Gusingovca, Stefana Babonića, Mikca Prodanića, Ivana kneza Krčkoga, Vukca Vučića, Hrvoje Hrvatića, Ivana Hrvata bana mačvanskoga, Mate Talovca i ostalieh; neponavljahu se više, odkada Turčin, pogazivši Bugarsku, Srbiju i Bosnu, iste granice hrvatskieh pokrajinah prekorači. Politički život pretvori se dakle koncem 15. vieka kod svega naroda hrvatskoga, izvan Dubrovnika, u vječnu i jedinu borbu proti neprijatelju krščanstva; i premda narod razkomadan bješe na četiri strane, živući pod četirimi vladami, naime: pod ugarskom, mletačkom, njemačkom i slobodnom dubrovačkom, to ga je ipak barem jedan duh vezao, a taj duh pokazivao bi se u hrvatskome knjiženstvu.

Kao što su jednokrvna bratja Bugari i Srblji u svojih pobožnih crkvenih knjigah rabili od negda jezik staroslavenski a pismena većom stranom kirilska, isto tako rabili su Hrvati u svojih crkvenijeh knjigah istim jezik staroslavenski a pismena prastara glagoljska. Ali dočim Srblji i Bugari u iste svoje necrkvene rukopise više ili manje miešali crkveni jezik staroslavenski, pisali su Hrvati necrkvene svoje rukopise i knjige, budi latinskimi, budi glagoljskimi ili hrvatsko-kirilskimi pismeni, počam od 12. vieka, do kojega nam dopiru rukopisi hrvatski, narodnim jezikom hrvatskim, malom promienom različitieh narječjah.

Nije ovdje mjesto govoriti u obće o staroj hrvatskoj knjiženosti, već mi imamo ovdje primjetiti njekoliko rieči o našem pjesništvu.

Neima sumnje, da su i Hrvati, isto tako kao i svi južni Slaveni, već u najstarije doba svoje narodne pjesme pod imenom popjevkah, pobledah itd. Od ovieh popjevkah, od kojih mi dole dvie priobću-

jemo, te od umjetnieh pobožnieh pjesamah, nepoznatieh pjesnikah, sačuvano je podosta njih u rukopisih. Ali mi neobzirasmo se na njih u ovome djelu, u koje naumismo staviti samo one pjesme, od kojih su pjesnici po *imenu* poznati.

Do sada priobćismo u prvome svezku petnaest pjesnikah XV. vieka, to jest, život, te izvadak pjesamah od onieh pjesnikah, što su se rodili u 15. vieku. Na njihovome čelu stoji umni Marko Marulić Splietćanin (r. 1450. † 1524.) slavni pisac hrvatski i latinski. Svaki, koj njegove hrvatske pjesme pazljivo čita, mora se osvjedočiti, da je u tom jeziku, u kom je pisao Marulić, doista mnogo umnih pjesnikah i prije njega pjevati moralo, jer inače nebi mogli dokučiti, odkuda je ono bogatstvo jezika, odkuda ona veća ili manja pravilnost u slogu i u ritmu, koja se u pjesmih Marulićevih vidi. Da nije imao uzorah i prednodnikah, nebi ni Marulić onake pjesme slagati bio mogao. Dapače on priznaje i sám u svojoj, god. 1501. pisanoj „Juditi,“ da je tu historiju sveo u verse „po običaju naših začinjavác (pjesnikah) i jošte po zakonu starih Poét.“ U isto doba živio je u Dalmaciji mnogo stariji od Marulića latinski pjesnik Juraj Šišgorić Šibeničanin, *) komu Marulić u svojoj mladosti pohvalno latinsko pisme pisà. Ovaj Šišgorić spominje tri suvremena pjesnika: Jurja Divnića Šibeničanina, Petra Petrača Splietčanina i Ivana Križana Zadranina, ali on pjevà samo u njihovu pohvalu, pa ne javlja u kom jeziku pravili su oni pjesme. Nu ako ćemo suditi po primjeru kasnijih pjesnikah dalmatinskieh, što su pjevali latinski ili talijanski pa uzgred uviek i hrvatski, te bi onda tvrditi mogli: da su sva tri goreimenovana pjesnika, zajedno sa Šišgorićem, latinski i hrvatski pravili pjesme.

U obće vidi se iz broja pjesnikah 15. i 16. vieka, da više njih pripada Dalmaciji, staromu sredotočju hrvatskoga života, negoli Dubrovniku, koj tek u kasnija vremena u duhu i u broju pjesnikah ostalu Dalmaciju predteče i nadvladà. Isto tako vidimo iz jezika umjetnieh pjesamah, da su stari Dubrovčani više sliedili jezik pjesnikah dalmatinskih, dočim su noviji pjesnici dalmatinski opet sliedili Dubrovčane, kad su ovi jezik hrvatski sve više izobražavali. Nu što je znamenito, ali i naravno, svi umjetni pjesnici, što biahu rodom ili iz stare, u širjem smislu, ili iz sadašnje, u užem smislu Hrvatske, ili pako iz Dubrovnika i njegove okolice, nazivali su uvjek svoj jezik ili posebnim historičko-narodnim imenom hrvatskim, ili obćenitim rodoslovnim imenom slovinskim; nijedno drugo ime, ako izuzmemo dvojicu ili trojicu

*) Njegove pjesme tiskane su u Mletcih godine 1477. pod naslovom: Georgii Sisgorei Sibenicensis Dalmate Elegiarum et Carminum Libri. Venetiis per magistrum adam. de Rodueil. 1477.

pjesnikah, što su svoj jezik nazvali ilirskim, niesu rabili stari naši pjesnici ni u Dubrovniku, ni u Dalmaciji, ni u zapadnoj Bosni, ni u Istriji, ni u sadašnjoj Hrvatskoj. S toga mislimo, da će svaki od Slavenah za pravo priznati, što i mi naše stare pjesnike drugačije nazvali niesmo, negoli imenom hrvatskim, kojim su se i sámi nazivali, kako se iz njihovieh pisamah i pečatanieh knjigah svaki osvjedočiti može.

U drugome svezku priobćujemo takodjer 15. pjesnikah iz XVI. vieka, ali ovaj broj jedva je peti dio hrvatskieh pjesnikah XVI. vieka. Svi ostali sliediti će, ako Bog dá, u sljedećih svezcih, medju kojimi će biti najslavniji pjesnici svoga vremena, kao n. pr.: Armalusić Jakov, Babulinović Miha, Baraković Juraj, Bendevišević Sava, Bobalić Franjo i Sava, Bogavčić Franjo, Budinić Šimun, Divković Mate, Gazarović Marin, Glavinić Franjo, Gučetić Jere, Gundulić Ivan, Karnarutić Baro, Kastratović Ivan, Kašić Bartol, Komulović Aleksander, Levaković Rafael, Lucić Petar, Lulić Ivan, Marnavić Tomko, Marulić Marko II., Mažibradić Maroje i Oracio, Menčetić Miha, Orbin Mavro, Ranjina Dinko i Martolica, Zlatarović Dominko i ostali. Prerano bi bilo ovdje već sada zboriti u obće o povjestnici i duhu hrvatskoga pjesničtva. O tom može se tek onda s razlogom progovoriti, kad budu javnosti predani pjesnički proizvodi svih vjekovah i svih pjesnikah, ili ukupno ili u izvadku; jer, svietu o onome govoriti što sviet nepozna i čim se upoznati nemože, nije ni koristno a ni pametno.

Ako nam vrieme i okolnosti dopuste, mi ćemo i nadalje u časopisu „Nevenu" nastaviti priobćivanje života naših pjesnikah i njihovieh pjesamah, pa ćemo naše djelo napóse, kao i ova dva prva svezka, u njekoliko odtisakah ljubiteljem slavenske književnosti u ruke predati. Kad budemo s pjesnici XVI., XVII. i XVIII. vieka gotovi, dodat ćemo posljednjemu svezku i kratki nacrt povjestnice staroga hrvatskoga pjesničtva, te možemo već u napred kazati: da narod hrvatski, kao što u povjestnici u obće, tako ni u knjiženstvu, a osobito u umjetnome pjesničtvu, za drugimi granami slavenskimi zaostao nije, te da još i sada uvjek kriepki život živi, ako mu baš od njekoga vremena njeki slavenski i inostrani jezikoslovci, isti život i njegovo narodno i historičko ime niekati počimlju, podielivši narod hrvatski njegovim srodnim susjedom Srbóm i Slovenom, možebiti samo s toga razloga, što Hrvati po sreći ili nesreći sjede upray u srjedini rečenih svojih dvajuh susjedah, poprimivši u tom svom položaju štogod od njihova duha i jezika, premda su mnogo i od svójega duha i jezika njima pozajmili.

U Zagrebu dne 24. Prosinca god. 1857.

I. K. S.

Starinske popjevke.*)

I.

KNEZ NIKOLA I KNEZ BUJAK.

Popjevka iz XIII. ili XIV. vieka.

Jadnu šetu izšeta mi,
Izšeta mi knez Nikola
Šetu jadnu.
Davori mi, Davori!

A jadniju knez Bujače,
Knez Bujače sa kneginjom
Ljubi svojom.
Davori mi, Davori!

S' strane dodje knez Nikola,
Knez Nikola s kordom na bedri,
S' strane dodje.
Davori mi, Davori!

Konja jaše, kordu paše,
Kopje nosi, rat mi prosi,
Knez Nikola
S kordom na bedri.

Kopje vrže, kordu trže,
Knez Nikola na sred' dola,
Hoja, Lero, Dolerije,
Lero Silerijane!

Ništ' nereče, tiekom teče,
Druga stiže, glavu mu diže,
Knez Nikola
Na sred dola!
Lero, Hoja, Dolerije,
Lero Silerijane!

Tač Bujaku, pri tom braku
Život uzè i glavu reze,
Knez Nikola
Na srcd dola,
Lero vajmeh Dolerije,
Hoja Silerijane!

A kneginja Vidosava
Ostà Lele tu udova,
Jadna kneginjo!

Hoja, Lero, Dolerije,
Lero Silerijane!

Skubuć vlase, mečuć ih za se,
Pogledav se, vapi u glase:
Hoja, Lero, Dolerije,
Vajmeh Silerijane!
Lero, Hoja, Dolerije,
Vrli Silerijane!

Tim proćvili tužnoj u sili:
Knez Bujače, moj mili brače!
Hoja, Lero, Dolerije,
Lero, Silerijane!

Ča će ditca, ča l' vdovica,
Sred tih jada tužna i mlada?
Lero, Hoja, Dolerije,
Hoja Silerijane!
Hoja, Lero, Dolerije,
Hrli Silerijane.

To čin izusti, duh svoj pusti,
Duh svoj pusti, kad to izusti
Jadna kneginja!
Bože Lero, Dolerije,
Bože Silerijane!
Ljubka Hoja, Dolerije,
Silni Silerijane!

Davori mi knez Nikola,
I tva sila kneže ohola.
Davori mi Davori!

Tko zlo počme, gore vrši,
Davori mi knez Nikola.
Davori mi, Davori!
Ljubka Hoja, Dolerije;
Silni Silerijane!
Bože Lero, Dolerije,
Bože Silerijane!

*) Sačuvano u prepisih 16. vieka kod izdatelja ove knjige.

II.

Majka Margarita.

Popjevka iz XV. ili XVI. vieka.

Cvilu ti mi puštjaše drobna ptica lastavica,
Biše mi se ta cileći drobna ptica zakasnila,
Ona mlada ptica.
Ter je bilo odpustilo žarko sunce na zapadu,
A biše je zaskočio sjajni misec na iztoku.
Ona mladu pticu.
Ali mi to nebiaše drobna ptica lastavica,
Neg mi biše ono mila stara majka Ivanova
Majka Margarita.
Ona majka klikovaše sinka svoga i brajenka.
Na nju mi je našetala bila vila planinkinja.
Ona bila vila.
Ter mi sido bila vila staroj majci besiditi:
Zašto mi ti tako cviliš stara majka Ivanova?
Majko Margarita!
Koja ti je tu nevolja grozne suze prolivati?
Stà mi na to stara majka biloj vili govoriti,
Majka Margarita:
Dvi su meni ljute rane na mojemu željnu srcu,
A od kieh ja nemogu jadna majka priboljeti,
Planinkinjo vilo!
A ono su ljute rane na mojemu željnu srcu,
Imala sam tužna majka mlada Petra bratca moga.
Posestrima vilo!
I Ivana branila sam mila sinka od srdašca.
A kad sam ih jadna bila do vitežtva dohranila,
Ona mladu ditcu.
Po njih mi je svitla zora od iztoka poručila.
Obadva sam jadna majka svitloj zori odpravila,
Majka Margarita.
Da li evo neznam tužna za njih smrti ni života,
Neg su mi se zli biljezi jadnoj majci ukazali,
Majci Margariti.
Gdi se crni vran vijaše više bila Zadra grada,
A bihu mu crna pera sva od krvi uštrapana,
Onoj crnoj ptici.
Počeh ti ga jadna majka kumiti i bratimiti:
Kaži meni crni vrane te biljege od istine,
Ptico zlokobnice!

Ja ti hoću trudna pera sva suzami prohladiti.
Ali nehtie ti na mene huda ptica ni gledati,
Ona huda ptica.
Nego mi ti odletie u planinu, crnu goru,
Mene majku ostavi ti grozne suze prolivati.
Ptica zlokobnica.
Side ti mi bíla vila staroj majci besiditi,
Planinkinja vila:
Ovo ću te stara majko radi Boga upitati:
Ako bi ti obadva tá turske uze depanuli,
Majko Margarito!
Kojim bi jih ti tad darom íz tamnice izkupila'?
Side ti mi stara majka bíloj vili besiditi.
Majka Margarita.
Ako su mi bíla vilo turske uze dostignuli,
Lasno ću ih jadna majka iz tamnice izvaditi.
Posestrimo vilo!
Za bratca ću dragoga ti dati moju rusu glavu,
A za sinka Ivana ću živa ognjem izgorjeti.
Za ono mlado dite.
Počè mi ti bíla vila staroj majci besiditi:
Nisu ti ih stara majko turske uze dopanule,
Starice neboga!
Neg ti je bratca obljubila mlada moma grkinjica,
Ter ti ga je napojila mrzle vode zabitljive,
Starice neboga!
Da se nigda već od tebe sestre svoje nespomene.
A kada si ti od sebe sinka svoga odpravila,
Ono mlado dite.
Tada se je i u tebe srdašce okamenilo.
Jere kada on mi dojde u primorje valovito,
Ono mlado dite,
Na njega se tad namiri lipa Cvite primorkinja.
Ona vinac tu vijaše od ružice vilovite,
Mlada primorkinja.
Tu ti mi se oni bihu očicami zagledali,
Očicami zagledali a srdašcem saljubili,
Mladi i gizdavi.
Biše mi ga lipa dikla s onim vincem okrunila,
Da se nigda veće tebi svojoj majci nezavrati.
Starice neboga!
Cvili majko, žali vazda i prolivaj grozne suze,
Kojeno se nigda više od tvog lica neosuše.
Majko Margarita!
Nit ćeš bratca ti dozvati, nit tvog sinka dočekati,
Majko i sestrice!

Imena pjesnikah

XVI. VIEKA

PRVOGA RAZDJELA.

Čubranović Andrija, Dubrovčanin.
Kaboga Mario, Dubrovčanin.
Zoranić Petar, Ninjanin.
Gregorianić Placido, Spljetčanin.
Baffo Alojzio, Šibeničanin.
Nalješković Nikola, Dubrovčanin.
Burešić Marin, Dubrovčanin.

Pelegrinović Mihalj, Hvaranin.
Bàrtučević Jeronim i Hortenzio, Hvarani.
Dàržić Marin, Dubrovčanin.
Vodopić Vlaho, Dubrovčanin.
Vidali Ivan, Kàrkranin.
Divnić Petar, Šibeničanin.
Parožić Ivan, Hvaranin.

ANDRIJA ČUBRANOVIĆ,

r. oko 1500. † oko 1550.

Andrija Čubranović rodio se u Dubrovniku oko god. 1500. od pučkieh roditeljah. Kažu svi skoro pisci Dubrovački, koji su pisali o životu starih svojih pisacah, da je bio Čubranović gradjanin zanata zlatarskog; a njeki misle da je bio kapetan vojnički u službi Mletačkoj. *Sabellico*, u svojoj povjestnici republike Mletačke, spominje istinabog njekog Andriju Čubrana, koj je godine 1520. predvodio Arbanase i Grke pod Milanom proti Francezom *); ma nije vjerojatno, da je taj kapetan bio naš pjesnik, koj je u spomenuto vrieme stoprv oko 20 godinah imao. Po svoj prilici bio je isti kapetan Čubran od hrvatsko-primorske porodice Čubranićah, koji se u poveljah istog vremena spominju.

Najveća slavu steko je Čubranović kao pjesnik svojom Jedjupkom. Ovu pjesmu razredi on u sedam dielah ili pjevanjah, u kojih Jedjupka ili Ciganka, kao proročica, šestorici različnieh gospodjah proriče, tajne odkriva i svoje nesgode tuži. Sevastian Cerva ili Crević piše, da je Čubranović ovu pjesmu načinio iz ljubavi prema njekoj gospodji vlastelskoga roda, koja njekom prilikom kad ju Čubranović sliedom sliedjaše, razjedjena reče: „A šta će taj Jedjupčanin koj me toliko sliedi!" pa da on razžežen od tieh riečih, vrativ se kući, napiše odmah svoju „Jedjupku," a da nije nikad prije kakovu pjesmu sastavio. Nu vjerojatnije će biti što drugi pišu: da je naime pjesnik načinio ovu pjesmu u vrieme pokladah, da njome, po običaju Dubrovačkom, štogod doprinese obćoj zabavi i da tajnu ljubav odkrije onoj gospodji, o kojoj toli uzhićeno govori u šestom pjevanju. Imamo razloga misliti, da je ova gospodja bila udata, ako se o njoj ima razumievati ono, što pjeva pjesnik u drugom pjevanju.

Nu bilo kako mu drago, Čubranović je svojom Jedjupkom osnovao u Dubrovniku novu dobu umjetnoga pjesničtva: toliko glede čistoće i uglađjenosti jezika, koliko glede uznešenih i nježnih mislih; zašto se nisu stidili kasniji najslavniji pjesnici Ivan Gundulić i Gjono Palmotić, uvrstiti čitave redke iz rečene pjesme u svoje pjesmotvore.

Koliko je ista pjesma omilila i ostalim pjesnikom hrvatskim u Dalmaciji, to je time dokazano, što su u istom 16. vieku još tri pjesnika hrvatska isti predmet odabrali da ga opjevaju; po imenu: Miše Pelegrinović iz Hvara, Sava Mišetić Bobalić iz Dubrovnika, i treći nepoznatog imena. Pelegrinović, razredivši svoju „Jedjupku" na 18 pjevanjah, pod imenom sreće i uzdari, uvrsti u svoje djelo iz Čubranovićeve „Jedjupke," prvo, drugo, treće i peto pjevanje, zajedno s uvodnom pjesmom, u kojoj ima 5 strofah više.

---

*) Constabant Venetae Copiae mille ferme levis armaturae equitibus, in queis erant Epirothici et Graeci generis, Peltatique circiter quingenti, Andrea Ciubranio Duce. Lib. X in Suplemento ad Histor. Ven.

Ova Pelegrinovićeva „Jedjupka“ dade povod njekomu nepoznatomu pjesniku, koj je pjevao u hvalu Čubranovićeve „Jedjupke,“ da je, rugajući se rečenomu Pelegrinoviću, svoju pjesmu ovako počeo:

Svak pozna i pravi, da ovo ruho jes
Samo se kim slavi, Jedjupko, tvoj ures,
Ere tva neprosi lipota ni dika
Kàrpljenu da nosi haljinu do vika,
U koju obući nietko te bješe ktil,
Tim putem ištući, da bi te posvojil.

Imamo još i četvrto pjesničko djelo, — naime Nalješkovićeve „Maskerade,“ takodjer u duhu „Jedjupke“ izpjevano.

Čubranović spisao je osim „Jedjupke“ jošte šest manjih pjesamah, naime: 1. Robinjice, 2. Sibile, 3. Prelice, 4. Primalje, 5. Djevojke s odgovorom pastierah suproć djevojkam, 6. Kaludjeri, — koje pjesme pjevane su takodjer manje ili više u duhu „Jedjupke“ na zabavu pokladnieh praznikah.

Rečena „Jedjupka“ Čubranovićeva govorena je javno u Dubrovniku takodjer dne 20. srpnja 1527. kao što svjedoči jedna stara talijanska bilježka, koja je napisana u mom najstarijem tiskanom eksemplaru „Jedjupke,“ te ovako glasi: „Si trova del P. Ignatio Gradi della Compagnia di Gesù, in manoscritto antichissimo, e che a mala pena si può leggere, di varie composizioni slave, fra le quali in primo luogo e questa (Jedjupka), in fine della quale si trova annotato, esser stato recitata a Ragusa sotto il 20 Luglio del 1527.“ Ova bilježka znamenita je već s toga, što jasno potvrdjuje, da je Čubranović svoju „Jedjupku“ početkom 16. vieka spisao.

Tiskana je „Jedjupka“ prvikrat u Mletcih godine 1599. u 8ⁿⁱ kod Altobella Salibata i posvećena od Mare Battitora Dubrovčanina Tomi Nadaljeviću Budislaviću, kanoniku i vitezu kraljevstva Poljačkoga, rodjenomu Dubrovčaninu i r djaku Čubranovića po materinskom plemenu. Drugikrat izdana je opet u Mletcih kod Franje Bariletta godine 1618. u 16ⁿⁱ; a trećikrat u Dubrovniku g. 1838. troškom Antuna Kaznačića, ali starim pravopisom i posvećena dru. Ljudevitu Gaju. Knez Orsat Počić izdao je godine 1844. u svojoj slavjanskoj Antologiji iz rukopisah Dubrovačkih pjesnikah: „Uvod Jedjupke,“ „Robinjice,“ „Prelice,“ „Djevojke“ bez odgovora Pastierah i „Kaludjere“. U „ilirskoj čitanki za gornje gimnazije“ tiskan je takodjer uvod iz „Jedjupke“, zatim „Robinjice“ i „Prelice“, a u Appendinovom djelu: „*Notizie istorico critiche sulle antichità, storia e letteratura di Ragusei*“ T. II. p. 293. tiskane su „Djevojke“ bez „Odgovora pastierah“ s talijanskim prevodom od Tome Kerse Dubrovčanina.

Ja evo priobćujem ovdje „Jedjupku“ po prispodobljenih svih trih izdanjih i polag dvajuh starih rukopisah, što se kod mene nalaze. Pridajem zajedno Sibile i Primalje, dosad još neizdane, a izvadjene iz starog rukopisa, prepisana u Dubrovniku, što se sada nahodi u knjižnici presvietloga biskupa Djakovačkoga.

I.

Jedjupka.

Uvod.

Višnji Gospod, gospodične,
Čestitim vas vencem kruni
I želinje vaše izpuni;
Jer ste suncu sve prilične.

Od onih smo, gospo, strana',
Odkud žarko sunce iztiče,
Kletva hoće, svit protiče,
Da nimamo nigdir stana.

Nit na jednom smimo misti
Božjom kletvom da stanemo,
Gdi noćimo, nesvanemo,
Jer nas počnu càrvi gristi.

Jur dva dila sega svita
Izvili smo od tej strane,
Radi naše brižne hrane
Jak cić medna pčela cvita.

I primili, gospo, u putih,
Probijući strane i lúge,
Mnoge brige, jad i tuge
Ćića zvirih tuj priljutih

I cić guse, od ké ríti
Nedadu mi grozne suze;
Misleć tužni ča mi uzè,
Spomena me čini mriti.

Imah sinke do četiri,
Svaki biše kako rusa,
Dančula mi odni gusa,
Ká me u san jošće tiri,

Prid kóm biguć, planin hvojke
Bile mi su brašno hodè,
I poskupo hladne vode,
Ja trim dajuć čedom dojke.

S kima k moru pripadosmo,
Za pribrodit sinje more,
Pri ner gusa dojde s gore,
Brodaru se svi dadosmo.

I brodeć se, Alivera
Istom nebi, vaj, na broju,
Iz korablje ljubi moju
Zani vihar od sivera.

A Eleza, moju diku,
Za brodidbu podah tužna,
Lele, lele, veomi ružna
Da neosušu lica viku.

Samo meni moj Danio
Od četiri jes ostao,
Kako vidiš, ubah mao;
Ali majci veomi mio.

Koga sa mnom, gospo, obdari
I ljubavi tvé nadili,
Tako te Bog ne uhili
Od najdraže tvoje hari.

Ne čim stanje mé dostoja,
Dà velikos tvoje slave,
Jer dostojiš vàrhu glave
Krunu nosit svih gospoja'.

A hoću ti bez varčice
Čest i sriću kazivati,
Tako mi se majkom zvati
Moja gospo i carice!

Pàrvoj gospodji.

Ali hvala gospod Bogu,
Moja kito od ružice,
Jur češ parjat sve tužice,
Izčekati sriću mnogu,

Koju veomi veće žudiš,
Nego da si caru Lada,
I kojoj si veće rada,
Nego svitom svim da sudiš.

Jer bez toga carstvo svita
Ni nijedna ina rados
Neveseli tvoju mlados,
Moja kruno zlatom svita.

Dim ti od plodi, moja slavo,
Koje nisi vik imila,
Skoro ć' imit, gospo mila,
Tako meni Danio zdravo!

Dvi ćeš rodit mužke glave
Mnoge sriće, mnoge časti,
Od kojih će ime rasti
Po svem svitu vične slave.

Pàrvi će imit tuj besidu
Prid gospodom i to ime,
Da će biti blago š njime
Kumu, drúgu i susidu.

Drugoga ćeš vidit banom
Od jezika od svih naju,
Gdi stoluje na Dunaju
Po milosti sgora danom.

Od blaga ti neću ríti,
Zač ćeš imit dosti blaga,
Ni od zdravja, gospo draga,
Er ć' gàrbava i stara umriti.

Da evo t' svita službenoga,
Ki ću t' dati na razstanci:
Ne čin', da ti prodju danci
Bez trajanja ljuvenoga;

Zač gospoja bez ljubavi
Ča je ino, Boga ćića,
Ner ugasla jedna svića
Ilit' suh panj u dubravi?

Drugoj gospodji.

Imaš vojna uzorita,
Kaže s tobom lipo i dvorno,
Misli rotno i rogoborno,
Sàrdašca je, znaj, skrovita.

Vuhovite ima oči,
I prihvata tudje Lade,
Od tebe se noćno krade,
Kad se s kojom drugom roči.

Ter, nut gledaj njega ćudi,
Neće dvi, tri, ni četiri,
Ner ako jih stó zamiri,
On sve hoće, on sve žudi.

Koliko pak na to trati,
Netribuje, da t' spovime,
Jer cić toga, dobro víme,
Da se svagdan s tobom rati.

Nij' mu dosti, da te neće
Ljubit verno, kako ima,
Neg još ruha tvá vazima,
Ter po bludih svud razmeće;

Jeda bàrže koí gospoji,
Ká polipša jes od tebe,
Il' ká može bit uz tebe,
Il' kú ruho tvé dostoji?

Ne ne, ne ne, na mú veru,
Nego jednim zlícam, koje
Bez pristanka sve nastoje
Da ga gúle, da ga deru.

S kima, gospo, o kolike
Noći trati, a kad leći
Uz te dodje, dav ti pleći,
Neće vidit tvé prilike.

Dostoji li tvoja mlados,
Tvoja vera, tvá lipota
Tuj gorčinu od života?
Nu procini tvoja rados!

Ter vidj, er se nepovraća
Naša mladós, ni nje slave,
A huda je žena, pravé,
S vàrhom zajma ká ne vraća.

Tretjoj gospodji.

Ti razliko travje i cvitje
Hoću da znaš ké je moći
I kim možeš ča pomoći,
Moje drage primalitje!

Ako želiš, moja bruno,
Vojnu biti draga ljuba,
Nosi cvitja dragoljuba [1])
Za nidarje vazda puno.

Ter do vika neće inu
Gospodičnu veseliti,
Ni dragovat, ni želiti,
Razmi lipos tvú jedinu.

To li te je vratit želja
Ljubovnika s duga puta,
Nosi bilja oko skuta,
Kó se zove vratiželja. [2])

Priletit će strilovito,
Da bi bio na kraj svita,
Svim brodarom dajuć mita,
Moje, gospo, tiho lito!

Jeda li si još pomar'la
Biti, dušo, zlatih vlasa',
Pomivaj se zlatovlasa,
Ter tom željom bud' neumàrla.

Ako pomnja staviš na te
I pomanju, neg se prosi,
Veruj mi će tvoje kosi
Presivati čisto zlato.

Nu ako li, ruso, u belu
Hoćeš lice da t' se lašći,
I tom željom vik neistašći,
Zavijaj ga u rusu belu.

Ter, tako mi dobre staje,
Ako budeš to tvoriti,
Neće ti se vik skoriti,
Nit ćeš znati, staros ča je.

Od inoga ča ću t' ríti,
Moja tiha pitomino,
Ner da na svit sve znam ino,
Razmi samo, kad ću umriti.

Jer te naprê boles nika,
I utrobu ti svu obsine,
Tim ti snaga i moć gine,
Da možem ti dati lika,

Koga ako primit budeš,
U ljubavi, má ljuvezni,
Činiti ću, sve boljezni
Tej sàrčane da zabudeš.

Vazmi poni devesinja [4])
Bilja, gospo, i kalopera, [5])
Rute [6]) i maka do dva pera,
I još k tomu rubasinja. [7])

Vazmi ruže i ljubice,
I s jasenkom [8]) cicindari, [9])
Ter toj skupa sve obari,
A u kàrvi golubice.

Ká, tako mi tvoga lica,
Ako k sàrcu daš priviti,
Taj čas hoćeš zdrava biti
Kako jedna pastàrvica.

Ja ti velju, ako obslužiš,
Kako t' rekoh, tvoja sužna,
Ja nebudem viku ružna,
Već se nigdar nepotužiš.

Pače, gdi s' sad màrtva brižna
Izvenula u toj bóli,
Voziti te neće kóli,
Toli ć' doći veomi nižna.

Listom, gospo, da oporučiš
Najljubčemu sve tej stvari,
Za ké, ako ou neuzmari,
Čin', po mene da poručiš.

Ja ću najti sve tej riči,
Ja te tovit [10]) i bluditi,
Ja dragovat i ljubiti,
Već neg tàrzan [11]) drobne niči. [12])

Četvàrtoj gospodji.

Trubava [3]) si iz sàrdašca,
Jedva živa i male moći,
Kad zamàrkneš koje noći,
Nemniš svanut do sunašca.

Petoj gospodji.

Čuj me, gospo mila i ljubka,
Tako t' sriću Višnji uzviši,
Ter u sàrce zlatom piši,
Što ću t' reći sad Jedjupka.

ter, ner, pr

Ako želiš koga i žudiš
  Priko sàrca prihvatati,
  Nauk ti ću, dušo, dati,
  Da dil toga već netrudiš.

Počiniti hoću tebi,
  Er si, gospo, bez počini [18])
  Kako zelje bez začini,
  A to svaka zna po sebi;

Da tko godi tebe vidi,
  Svud tvé lišce da prizira,
  I za njime da umira
  I jak osln da te slidi.

Tim Jedjupci davši viru,
  Rec' ovako, komu s' rada
  Biti ljubi ali Lada,
  Da t' sám došad, reče: „Umiru!

Kako zoru sunca svitlos,
  A sve živo osin druži,
  Tako dvori vík i služi
  Tvoje sàrce moju lipos.

Kako lepir uz plam sviće,
  Veseli se, vàrti i vije;
  Tako ti vík uz ćelije
  Vij se moje, mene ciće.

Kako uzpuca kris ob liti,
  Al na ognju javor stoje':
  Tako pucaj sàrce tvoje,
  Sve želeći mene imiti.“

Ter ako mu ni ovime
  Ledno sàrce nerazžežeš,
  Trikrat ovo, kada ležeš,
  Rec', ter već se nebrin' time:

„Kako iz nutrá kremen kami
  Vazda gori, a izvan stine:
  Tako sàrce tve od stine
  Bud' cić mene led i plami!“

Šestoj gospodji.

Blagodari, gospo, Boga,
  I raduj se, má radosti,
  Er pod suncem nij' mladosti
  Kú množ mladić' gleda mnoga.

Koli tebe, moja slavo,
  Duga zdravja, duge moći;
  Neć' bo víku znat nemoći,
  Tako meni Danio zdravo!
Da vazda ćeš kako riba
  Sve dni zdravo pribivati,
  Ti ćeš, gospó, uživati
  Veće, neg je ženam triba:

Srebro, zlató, blago svako,
  Koje uzmož' poželiti,
  Istom ti će u stan pliti,
  A neć' znati: odkud, kako.

Tako, da će mnozi puci,
  Skupno i skladno govoriti:
  Pravo joj je svim dvoriti;
  Er je srića njoj u ruci.

Od razuma ča ću t' reći
  Na ta lita koja imaš?
  Ner da drúge ovde nimaš,
  I da želit nij' moć' veći.

Dà, samo ga, gospo, grubiš
  Jednom vele malom stvari,
  Reć' ću t': bij me ali kari,
  Tko te ljubi, er neljubiš?

Da se u to neupada
  Tvoja pamet, samo dilo,
  Nebi umnie od teb' bilo
  Od istoka do zapada.

Kroz toj, neka s' u svem svàršna
  I mudrijá neg sve ostale,
  I tvé da su u sve hvale
  Nebud' ljubit veće sàrčna.

Kušaj, kušaj, er tko kuša
  Samo jednom ljubav ča je,
  Reć' će: meda sladja da je,
  I dražija nego duša.

I jošće bih, moja kruno,
Potajala ju od tebe
Stvar, od koje sama u sebe
Ne uzdah se, znaj, na puno:

Da vira me tvá primaga,
Kom se gospoj' svaka diči,
Da neć' pronit ove riči,
Ké ću t' reći, gospo draga.

Još, ako me koja sreća
Čini u što zabluditi,
Da me nećeš osuditi,
Er je milos griha veća:

Tim od sužnja tebi tvoga
S voljom tvojom hoću reći,
Da prid tobom znam smàrt steći,
Cesarice sàrca moga!

Jes u misti u ovomu
Jedan, za te kí umire,
Ció goruće ljubi i vire,
Kú t' u sàrcu nosi svomu,

A nesmije bez prigodi
Objaviti tej ljubezni,
Gorke tàrpeć vik boljezni,
Smàrtju život, znaj, provodi;

Vene, čezne, gasne, blidi,
Sahne, gine, kopni taje',
I trudeći vík nestaje,
Dà, svudi te slidom slidi,

Ter ukradom svodi oči,
Na te, moja rajska vilo,
Da ga vidit nije milo
Gdi ti licem smàrt svidoči;

Il mu, bi rek, tvoja milos
Neviruje; er netuži
Dugo vrime, kô ti služi,
Kú ljuvenu tàrpi silos;

Ter tač rotno i goruće
Nanj se tvoje lice gnjivi,
Kako nekteć već da živi,
Kí te ljubi toli vruće;

Neumi, gospo, iz daleče
Tugovati svoje boli;
Er umriti prije voli,
Neg da se uzzna, što tí reče.

Tisućkrat je htil da izusti
Putem tebi svoje rane,
A netom te s družbom stane,
Rič mu umre u srid usti',

Ter se stvori vas od mraza
I zamukne mramorkome,
Kad je tužit mukom kome
Prid svitlosti tvoga obraza.

A to neka neobjavi
Tebi hoteć svim poreda:
Ljubav, s ké smàrt. ćve pogleda,
Toliko ga ljuto davi.

Zato daj red, moja diko,
Kako bi mu biti moći,
Otaj s tobom dne al noći,
Za tve rajne majke mliko!

Neka t' smine tuj odkrije
Bez predanja, na svu volju
Tuge, ké mu sàrce kolju
I jad, ki mu dušu rije.

Ipak neka ljubav vaša
Skrovna bude tja do vika,
A ne, da ju zlob jezika'
Po ulicah svud razglaša.

Meu to vidit ti nebrani
Tvé mu lišce na prozoru,
Er u sladkom tvom pozoru
Sàrdašce se njega hrani.

Pače bahtom vazda uzteci,
Kadgod možeš da ga vidiš,
Ili ležiš, ili sidiš,
Ter mu sunce goru izteci;

A ne kako ti mu činiš,
Bigajući svud prid njime,
Er će skoro odkrit vrime,
Kolike se u tom hiniš.

Nu mi reci, tvoja radost,
U čemu ti vik zagrubi,
Ali, er te veće ljubi,
Nego tužen svoju mladost.

Da si tako ti pripravna
U neharstvo sve da obratiš,
Tere gorkom smàrtju platiš
Tvoga slugu toli slavna!

Ako služba smàrt dostoja,
Života ga, gospo, izbavi;
Tol podoba ké ljubavi,
Skaži mu ju milost tvoja!

On je od vika dan od zgara,
Da tvoj bude, moje zlato,
I rodjen je na vidj na to,
Da ljubavi tvom izgara.

Protiviti rič je luda,
Čagodir se gori odluči;
Er komu se što zaruči,
Vik neubigne togaj suda.

Zato jur prim' ljuven plami,
Moje sunce, má gospoje,
I omekšaj sàrce tvoje
Tvàrdje neg je gvoždje i kami.

Er, odkada tebe gleda,
Jur bi užgal sinje more,
A sàrdašce tvé nemore
Studenije mraza i leda.

Jur bi ganul tisućkrati
Jednu stinu stanovitu,
A nemore jadovitu
Volju tvoju da privrati!

Jur bi sunce, misec, zvizde
Mogal s visin' priseć dolu,
A nemože, vaj, oholu
Nemilostcu tvoje gizde!

Što ću ino jur već ríti,
Ner, ako mu u kratko reda
Nedaš, da ga s' vele ureda
Čut pričudnom smàrti umriti.

Med mu sladak nij' bez tebe,
Cvićice mu nemiriše,
Svaka radost s njega uzdiše;
Er mni biti sám bez sebe,

Tašća kako magla ideći
Prid obrazom svitle zore,
Al kako snig vàrhu gore
Kad ga žarko sunce svrući.

San je zgubil tebe ciča,
Ni pie, ni jé, ni miruje,
Neg vik suze utiruje,
Tere gasne kako sviča.

Negda stane u zabiti,
Podnamši se ním uhiljen;
Negda pače grozno ucviljen,
Prične glasit i vapiti:

„Što je vidit zrak danice
Sjajuć goru sa prozora,
Pri svitlosti nje pozora,
Pred kim sunce grede nice?

Što l' rumeno i belo cvitje,
Kím veselo tàrzan cvita,
Pri nje licu, gdi osvita
Sve veselo primalitje?

Što l' su piesni morske vile,
Ké toliko vas svit liči,
Pri nje sladkih mednih riči',
Ké mi dušu sàrcem dile?"

Toj izrekši, već zamukne,
I vid zgubiv dolu padè
Bez života svake nade,
Kako da mu sàrce pukne.

Pak do nigdi jur zatime
Opet mramor progovori
I dvigši se naglo gori
Prične glasit tvoje ime,

Koje glaseć kako bisan
Od ljuvena od poraza,
Tàrgnuv mača iza pasa,
Zapovàrne ovu pisan:

„Oh ma srićo slanom pala,
Pače s hàrdjom, pače s gràdom,
Da li mi bi ovim nàdom
Poginuti tač do mala!

Oh pretvàrdi i žestoki
Kletvom kleti oštri meču,
Da l' na ovo der u Leču 14
Podah za te pinez tóki. —

Da s' u mojoj kàrvi umiješ,
Da proletiš moje pàrsi,
Da se ime me zamàrsi,
Da mi britku smàrt zadiješ!

A pak njega vàrh bodezni,
Napravivši k sàrcu, kliče:
Ovo plata, koju stiče
Svak pod stigom od ljuvezni!"

I hotiv se nanj napriti,
Hoti, sví se i pripuče,
A on kunuć, neumuče,
Er mu nebi moć umriti.

Nevim, il je vilovito
Niko bilje, kó ga travi,
Il je, bi rek, tej naravi,
Tve ględanje strilovito.

Štogod, moje zlato, bude,
Li nečini, da se reče:
Da on gorku smàrtcu steče,
Toli sladko tebe žudě'.

Dà dopust mu za svu službu
Istom tolko izdvoriti,
Da se može sgovoriti
S tobom jedan hip u družbu.

Ţuj mu platu, budi hàrla
Za své verno dat služenje
Tvoje ljubko sadruženje,
Ma liposti neumàrla!

Er kú ć' dobit na svit diku,
Da njegove grozne suze
Rad ljuvene tvoje uze
Obrate se š njim u riku?

Kí li ć' steći život diví,
Da on tebe vík sloveći
I ljubavi tvom goreći
Vas otadje u plam živi?

Ká li ć' kruna da t' se svije,
Kad uzvidiš gdi puk vàrvi,
Nadanj màrtva rana' u kàrvi,
A prid pragom tvé ćelije?

Neće li ti svit zazriti,
Neće li ti spasti lica,
Neć' li sàrtat viku nica,
Gdi te putem tko susriti?

Čini mi se jur da viju,
Gdi t' govore sve tvé drúge:
„Evo cić ké verne sluge
Sami sebi smàrt zadiju!"

Nemoj, gospo, Boga rade,
Takom sledju da se obličiš,
Žíj' ti lišce, kim se dičiš,
Već ner cvitkóm sve livade.

Dà, prelomi sàrca volju,
I primi ga, da je s tobom,
Ili sužnjem ili robom,
Od strane te višnje molju!

Tuj mu platu, toj smiljenje
Za svu na svit ljubav skaži,
I samomu tim utaži
Ono jadno sve cvilenje;

Er neć' njemu u ljubavi
Pod nebesí nać prilike,
Ni vernosti, znaj, tolike,
Ni kí veće tebe slavi.

Odkad bo je tvé liposti,
Mila gospo, zamirio,
Tebi se je zavirio,
Za sve moći i kriposti;

I odkad je skupno u družbu
Velikosti tvoj' zapisal
Jezik, pamet, p i s n i, misal,
Sàrce, ljubav, viru i službu.

»Ja ti, gospo, rekoh sreću,
Kú ti Višnji neporeci,
Nego ti se sve toj steci,
I još ti daj svitlju i veću!

A ti sada da obdariš
Ovu tvoju, rih, Jedjupku,
Kú ćeš naći harnu i ljubku,
Ako za nju što pomariš.

Daj mi zlatca, gospo mila,
Koliko je tebi milo,
Tako skoro platno bilo
Na tom sinju prominila.

Il srebarca, ma ružice,
U što skuju ušuresi,
Tako srebro zlatom vezi,
Po sve danke, ma dušice.

Il vezenu, moja vilo,
Tvojom rukom koprenicu,
Čim utiram znoja licu,
Žij' ti lišce tve prebilo!

I ki godi broj pineza,
Ki proseći svudi kupim,
Jeda brižna jur odkupim
Il Dančula il Eleza,

Prij' neg mi jih zaprodadu
Tamo goru u zamore,
Il neodvedu preko gore,
Moju, gospo, velju nádu.

Akoli ti nije godi
Ništa toga meni dati,
Nu mi dàj to nezakrati,
Što t' za pinez nedohodi.

Daj mi na ov čezmen danak [15]
Sladak pogled, sladku ričcu,
Il što 'e slaje u tvom ličcu,
Neg li trudnu zorni sanak.

Toj ti sàrce moje pita
Već ner biser, srebro i zlato,
I već duša hlepi na to
Neg na carstvo svega svita;

Već neg zvizdah nebo zdàrži
I pàržine sinje more,
I sve listja na svit gore,
Veće te se dobra dàrži.

Pače nebi um ni misal
Mogli izmislit do vik vika,
I svih izreć moć jezika'
I nego bi svit upisal;

I već neg bi sve želinje
Moglo željom dosegnuti,
I spomenom spomenuti,
I zavelit sve velinje.

Sve štogodi srića usreći,
Il je bilo il će biti,
Sve ti budi rikom pliti
U sred hiže i s vàrhom teći.

I sva dobra ká su u kipu
U čovičkom igda bila,
Sva ti budi svàršno cila
U tvojemu slavno lipu.

I svi dari, ki se prave
U svih naju [16] dúš' na sviti,
Svima duša tvoja sviti,
Već ner sviti svitlos slave.

Cvalo t', reslo i rodilo,
I delila i imila,
I gradila i novila,
I naprid ti sve hodilo!

Uzmnožaj ti moć i zdravje
Sve to veće dugo lita',
Moja kruno zlatom svita,
I mé glave meko uzglavje.

Razum, pravda, ljubav, vira,
Vazda u tebi stanom stale,
I kriposti sve ostale,
Kojim nije broj ni mira.

Svaku t' molbu Višnji usliši,
Svića t' svit'la, koju žežeš,
Zemlja t' laka, u kú ležeš,
A duh ti se goru utiši
S Bogom, ki 'e od svih viši!

II.
Sibile.

1.

Jur od víka goru što je
Odredjeno da ima biti,
Medju umàrlim, sve to ríti
Vam umiemo mi, gospoje.

Tim ako nam bit hoćete
Harne, kako razlog pita,
Zla i dobra sva od svita
Po nas ovde znat moć ćete.

Navlaš stvari, ké se prose
Vašoj rajskoj toj liposti,
Kom ljuvene sve kriposti
Uzdàrže se i ponose.

I ufajuć tuj imati
Har, ku poveć sàrce naše
Žudi, nego oči vaše,
Draga u krilu uživati.

Rít vam ćemo, er jedino
Svi najlipši mladci od grada
Vas imaju ljubit sada
Pravo sàrcem i istino.

I za vašu milos steći
Iz dalecih stranah doć će,
Ter na polju prid svih hoće
Kopja lomit, konje teći.

I pripievat vaše hvale
U piesance njih razlike,
U kih ćete po sve vike
Živit medju sve ostale.

Koju ljubav, har i službu
Ako primit milo i blago
Vi budete, i njih drago
Prigàrlite k vam u družbu:

Sve dni ćete vašu mlados
Uzdàržati, i pod nebi
Znat nećete vík u sebi,
Što je od svita težka staros.

A mi harne za toj vami
Podat ćemo moći take,
Da otajne stvari svake
Znat budete pored s nami.

2.

Razuma visoka mi jesmo Sibile,
Cić vridna uzroka sve smo se skupile
Pod posluh moguća boga od ljubavi,
Kojega goruća stril jednu zled stavi.
Iz naših poslane mi jesmo dàržava',
U vaše sej strane, kieh je svud slava.
A navlaš k ovima gospodjam izbranim,
Svím sàrce očima ké rane sunčanim.
Njim da se objavi oštra rič svoja,
Bez drage ljubavi ako je gdikoja
Ká svoje mladosti, na svitu čim zene,
Nećuti radosti sve na svit ljuvene.
Protivne ké budu silom nje uliesti
Riet ćemo osudu, u ku će upasti.
Riet ćemo kako one, otajna ké znamo,
I sgode usione, ké će doć njoj samo,
Uživat kágodi neuzbtie prolitje,
Dočim se nahodi gizdavo svud cvitje.
Da ljubav osveti svoju čás izbranu,
Lúk će svoj napeti i siedoj dat ranu.

Da se toj užeže tad oganj u pàrsí,
Staros je čim steže, na koju svak màrzi.
Tad će se kajati i svoju ćés kleti,
Nu se nepovrati dan, koji proleti.
Tim svaka odluči ljubav sad da slidi,
Da se pak nemuči, kada staros vidi,
Er nije tač trudan pakleni plam gusti,
Jak smišljati, zaman tko mlados izpusti.

III.

Primalje.

Primalje vaše
Došle smo sad odi,
S pomoći vaše
Gospodje mlade
Na lasno sade
Da svaka vas rodi.

Vješte smo dati
Rodjenju mi pomoć,
Istom nas zvati
Htiet će od vas svaka,
Kakono jes taka,
Jer ćemo bárlo doć.

Lake smo ruke
A snagu imamo,
Bez niedne muke
Ondi se radja,
Gdino se sgadja
Da mi kad primamo.

Nećete čuti
Nikada niedna vas,
Vàrh vaše puti,
Er hitro dosti
Našom jakosti
Činimo poso vas.

Ako li koja
Nemože čedo steć,
Bilja svakoja,
U nas i like
Nać će razlike,
Da mrit tim neće već.

Zato se nami
Slobodno svaka dá,
Neka da 'e s vami
Pomoć se s čime
U ovo vrime
Budemo od poklada'.

Manje razumljive rieči:

1. Dragoljub. — flos amatorius, fiore amatorio. 2. Vratiželja. — erba tenaceto, 3. Truhav. s. o. — slabahan, mlohav, mlitav (s. o.) 4. Devesinja. — devesilj, ferula. 5. Kaloper — salvia romana. 6. Ruta. — lat. ruta, vrsta trave. 7. Rabasinja. — ramarino. 8. Jasenak. — dictamnum, dittamo bianco. 9. Cicindar. — nieki cviet. 10. Toviti — gojiti, hraniti. 11. Tarzan. — tratina, travnik. 12. Niči. — od nicati, niknuji (?) 13. Počini. — počina-čini, uroci. 14. Der u Leću — tjak u Lešu (Alessio). 15. Čestnen danak. — čestit, srećan danak. 16. U svih naju. — u svih nas.

MARIO KABOGA,

rod. 1505. † 1582.

M a r i o K a b o g a, nazvan takodjer Kordica, rodio se u Dubrovniku godine 1505. Njegova porodica bila je jedna od najstarijih vlasteoskih kućah Dubrovačkih. Za mlada podao se svećeničkomu staležu i strogim naukom. Na sveučilištu Padovanskom, kamo su u ono vrieme dolazili Hrvati sa svieh strana, napredovà veoma dobro u svih naucih i podnese doktorat u bogoslovju i pravdoznanstvu. Prilikom porodivše se njeke razpre medju poglavarstvom spomenutoga sveučilišta s viećem republike Mletačke, izabraše ga učitelji i učenici Padovanski za svoga branioca i poslaše ga k vieću Mletačkom, kod kojega je svojom riečitošću i učenošću izradio, da je isto vieće u Padovi utemeljilo novu katedru za karno pravo.

Vrativ se u Dubrovnik postade Kaboga doskora kanonikom i arcidjakonom kapitula Dubrovačkoga. U toj časti dodje u svakojake neprilike, braneći prava svećenička i svoga kapitula proti svjetovnim poglavarstvom. Godine 1560 uplete se u još veća razpre, kada naime nadbiskup Dubrovački Ludovik Becatello, putujući u Rim, za svoga namjestnika postavi njekog mladog kanonika Šimuna Menčetića, čovjeka ohola i neuka, koj htjede čitavim kapitulom zapoviedati i u sjednicah predsjedati, negledeći na starost u časti i godinah ostalieh drugovah, a osobito prezirajući Kabogu kao arcidjakona i najstarijega kanonika. Na strani Kabogovoj bio je arcipop kapitulski Nikola Gučetić i svi ostali kanonici, i dodje tužba pred sakupljeno vieće Dubrovačko, koje držeći ruku Menčetiću poradi njekih svjetovnih stvarih, Maria zajedno s arcipopom Nikolom Gučetićem iz Dubrovnika na pet godinah progna.

Prognani Kaboga i Gučetić otidu u Rim i potuže se samomu papi na učinjene sebi krivice. Papa Pio IV. razumievši što se u Dubrovniku sgodilo, posla na Dubrovačko vieće dne 23. lipnja 1564. upravljeno pismo, u kom Dubrovčanom svjetuje, da prognanike odmah natrag pozovu. Medjutim dok se u tom poslu u Dubrovniku radilo i viećalo, ostade Kaboga u Rimu baveći se s nauci i obćeći s najučenijimi muževi onoga vremena. On postane prijatelj slavnoga kardinala M a d r u c i a i H a n i b a l a K a r a, i dopisivao bi u stihovih s Dubrovačkimi pjesnici S a v o m B o b a l i ć e m i M i š o m M o n a l d i e m, od kojih pjesme na njega načinjene tiskane su medju njihovimi pjesmami. Živio je takodjer u bratinskom prijateljstvu s učenim putnikom I v a n o m V i t o v i m G e t a l d o m, i s pjesnikom N i k o m N a l j e š k o v i ć e m. Sbor hospitala ilirskoga sv. Jerolima u Rimu izabrao ga je dne 2. lipnja 1564. zajedno s arcipopom Gučetićem za svoga člana, isto tako imenovà ga svojim članom i učeno družtvo u Viterbu, zvano: „Academia Confusorum," od kojega vremena nosio je Mario talijansko ime: „i l C o n f u s o." Bio je takodjer član učenoga družtva „d e i C o n c o r d i" u Dubrovniku.

Povrativ se iz Rima u Dubrovnik pao je opet u spletke radnjom F r a n j e G u n d u l i ć a, otca slavnoga Ivana, tadašnjega poslanika Dubrovačkog na papinu dvoru. Nastojanjem istoga Franje pozvao je novi arcibiskup Dubrovački K r i s o s t o m o K a l v i n njekog Kristofora de Amazonibus, pustinjaka od reda sv.

Augustina, iz Siene u Dubrovnik, da javno u crkvah propovieda. Ovaj čovjek, budući strastljive ćudi a od njekih i podmitjen, poče javno proti Dubrovačkomu svećenstvu i kanonicim govoriti i propoviedati u duhu protestantskom, tvrdeći da su oni odvisni od svjetovne vlasti i da se njoj pokoriti imadu. Arcibiskup čuvši ovo, zabrani pustinjaku propoviedati, nu ovaj nije slušao ove zapovjedi budući branjen od vlastelah i vieća. Na to se sgodi da mu njeki potajno napiše knjigu zagrozivši mu se s inkvizicijom, a i javno su se raznašala porugljiva pisma proti njemu. Pustinjak baci sad svu krivnju na Maria Kabogu, koj tad nije ni boravio u Dubrovniku, te ga obtuži kao buntovnika u istom Rimu gdje mu je u svemu Franjo Gundulić na ruku išo. Na ovu tužbu bude god. 1573. iz Rima poslan biskup od Feltra kao apostolski visitator i iztražitelj proti Mariu Kabogi i Dubrovačkomu svećenstvu, ali Kaboga obrani ne samo sebe sramotne svoje krivnje, nego opravda takodjer sve svoje drugove i ostalo svećenstvo, napisav jedno djelce pod naslovom: „De Ecclesiastica Libertate et sacrati ordinis Immunitate.“

Po smrti arcibiskupa Kalvina god. 1575. imenovà sbor kanonikah namjestnikom biskupovim Maria Kabogu, nu Dubvovačka vlastela znali su u Rimu novoimenovanoga arcibiskupa Vinka Portika za se predobiti i opet proti Kabogi tako razjariti, da je arcibiskup došavši u Dubrovnik, Maria već siedoga tada starca od sedamdeset godinah, kao obćenitoga buntovnika u tamnicu zatvoriti i zatiem vezana na brodu u Rim odvesti dao. Ali u Rimu podje Kabogi opet za rukom pred sakupljenim sborom kardinalah sasvim opravdati se,*) što je on sám vlastoručnim pismom dne zadnjega lipnja 1577. javio vieću Dudrovačkomu. U Rimu doživi velika proslavljenja, jer ga je papa imenovao protonotarom apostolskim i svojim dvornikom (Comes Palatinus), dočim se je rečeni arcibiskup Vinko god. 1579 svoje časti u Rimu odreći morao.

Kaboga nije se više vratio u svoj rodni grad ostavši do svoje smrti u Rimu, gdi je god. 1582. dne 5. kolovoza umro.**)

Osim spomenutoga djelca „De Ecclesiastica libertate“ napisao je Kaboga još sljedeća djela:

1. De Praecedentia Episcopalis vicarii et aliarum dignitatum in Cathedralibus Ecclesiis, tiskano u Rimu 1575. i posvećeno kardinalu Ludoviku Madriciu, prijatelju svome.
2. Libellus Secretorum, pod imenom Aleksie Pedemontana.
3. Libellus Secretorum, pod imenom Isabelle Cortesie.
4. Defensio in Philippinam Iupanensem.

   Ova tri djelca napisao je proti poglavarstvu, viećnikom i sudcem Dubrovačkim, da im se osveti poradi učinjenih mu neprilikah.
5. Satira, na talijanskom jeziku pisana, proti gradu Dubrovniku i vlastelom Dubrovačkim ***)
6. Iztumačenje Davidova psalma 109. na hrvatskom jeziku.

---

*) Glasoviti govor, kojim se je opravdao sačuvan je u jednom rukopisu Cervinom.

**) Ser. Cerva Bibl. Scriptorum Ragus. — Seb. Dolce — Sev. Razzi. Appendini. itd.

***) Ova pjesma počimlje ovako:

Fier' aspro monte, alpestre, arido, incolto,
Barbara gente crudele e discortese,
Stuol scelerato, stuol indegno e stolto,
Nemico di lodate e belle imprese.

7. Pjesme na jeziku hrvatskom, latinskom i talijanskom.

Pjesma što malo niže sliedi sačuvana je u rukopisnom „Vàrtlu“ Petra Lucića. Pjesma je ova u mjesto naslova ovako napisana: „Dubrovčanin Mario Confuso.“ Od ostalih njegovih pjesamah hrvatskih nije po mom znanju ništa više sačuvano. Od talijanskih sonetah tiskan je jedan medju Monaldiovimi pjesmami, a dva u Nalješkovićevom djelu: Diolago sulla sfera del mondo. Venezia 1579.

Pjesan o dinaru.

Čuj me svak što ću rít, od mlada do stara,
 Kako vas ovi svit dinar sad pohara.
Paklena hudoba učini da dinar
 Sadanje jes doba na svitu gespodar,
Pri njemu da se Bog i duša ostavi,
 I pravda i razlog pod noge postavi.
Da razum i mudros u scieni nij' sada,
 Nego-li da ludos gospodi i vlada.
Da vieru otiera i sladku dobru har
 Prokleta neviera i huda zla nehar.
I ljubav prisladka da se već zabude,
 I dobra da svaka žele se i žude.
Čemu je noć i dan čoviku trajati?
 Da s' mudar i vriedan, a pak se kajati?
Razuma da si pun, a da si ubog pak
 I da si Salamun, scini te luda svak.
Bud Gajo, Mucio, za gradu poslužit
 Jak slavni Decio, ubog neć' častan bit,
Jer tko je sad vriedan, bez časti ostaje
 A tko je nevriedan, tomu se čás daje.
Da hoćeš još ljubit već nego Palade,
 Ubog, neć' ljubljen bit na svitu ti sade.
Ubog se zlo gleda, i obraz odnosi
 Od njega svak, preda da mu što neprosi.
Priatelja sada nij za ljubav ki ljubi,
 Svak razkoj (?) svoj čini s tobom da negubi.
Već ljubav i viera na svitu pogibe,
 A osta neviera i hude zle himbe.
Pogibe pravi sud, pogibe sladki mir,
 Ter sada oda svud čujo se (zli) nemir.
Zač ljudi bogati sve sada vladaju,
 Koji mne sve znati, jer dinar imaju.
Budi lúd i mahnit, a imaj ki dinar
 Mudar ćeš scienjen bit i bit ćeš gospodàr.
Tko je sad tàrgovac ter grabi i krade,
 I tko je lakomac, vriedan je taj sade.
Taj siedi u časti, taj sudi svaki sud,
 A ubog bez časti ostaje, mudar lúd.

Ubogu mudar glas sada se nečuje,
Ni ima koju vlás, ni ga tko poštuje.
A zlatan osao da revi još makar,
Hvaljen je posao, i mudra to je stvar.
Dinar sad potlači sva dobra na saj svit,
Zatoj sad svak plači, jer ga ima svàrha bit.

PETAR ZORANIĆ,

rod. 1508. † 1550.

Petar Zoranić rodio se u gradu Ninu god. 1508. od vlasteoske porodice, koju su po običaju Mletačke politike u latinskom i talijanskom jeziku pisali de Albis (od zore, tal. Alba).

Učitelji mu biahu: Matko Matejević (de Matheis) kanonik Ninski, i učeni Juraj Divnić, Šibeničanin, biskup Ninski. Da li je Zoranić gdjegod izvan svoje domovine u nauke išo, nezna se, nu iz njegovih djelah vidi se da je dobro poznavao bogoslovne nauke, kao i grčke, latinske i talijanske spisatelje i pjesnike, navodeći često sv. pismo, psalme Davidove, Platona, Caesara, Ovida, Virgila, sv. Jeronima, sv. Augustina, Petrarku itd., sliedeći takodjer u mnogome slavnog pjesnika Jakova Sannazara i obožavajući najstarijeg po imenu poznatog Hrvatskog pjesnika: Marka Marulića.

Od Zoranića došlo je do nas samo jedno djelo pisano god. 1536. a tiskano u Mletcih kod Dominika Farra god. 1569. sa sljedećim naslovom.

Planine, ke zdàrže u sebi pisni péte po pastirih, pripovisti i pritvori junakov i deklic i mnoge ostale stvari, složene po Petru Zoraniću Ninjaninu. U 4ni. listovah 76. stranah 152. s bakroreznom vignetom i s monogramom umjetnika C. T.

Iz ovoga djela, koje Zoranić god. 1536. posveti svome učitelju Matejeviću, doznajemo da mu je iste godine bilo 28 godinah, jer na listu 76, gdje navodi sebe u razgovoru s pokojnim biskupom Divnićem, govori ovaj k njemu: „Znam da oto prem u osam lit po dviju križih jesi.“ Iz toga djela vidimo nadalje kako je bio uznešen za jezikom „hàrvatskim“ i kako je žalio što tudje književnosti, a osobito grčka, latinska i talijanska, daleko nadvisuju hrvatsku. Doznajemo da je putovao mnogo po svojoj domovini Dalmaciji govoreći pjesničkim uzbitom o gradovih Zadru, Ninu, Kninu, Splietu, Šibeniku, Skradinu itd., vidimo napokon kako je duboko žalio nesreću svoje domovine, (bašćine) pogažene i sharane tada od divjieh Turakah.

Iste god. 1536. kad su Turci počeli opet napadati na njegovu domovinu, slutio je da će se doskora ljuti rat s Turčinom započeti, koji se god. 1537. zaisto i započe, te on govori u razgovoru s pokojnim Divnićem, koj ga je korio što pjeva pjesmè ljubovne i svjetovne, da će početi pjesme pobožne, veleći: „Ako me od tega napor od rati, ali nagla smàrt ne odvrati, u isto ako me slobošćina nehina, jinake pisni peti hoću i od ljubavi ine.“

Ovo svoje spomenuto djelo razdiel ion na 24 poglavja sljedećega sadržaja:

1. Uzrok puta na planine. 2. Poj i pritvor od Žiljbila i Zorice. Pripovist. 3. Put s Milostju prik mora i uz goru. 4. Od kuda Bura izhodi i zač se zove. 5. Propast paklena kakove je i zač se pakal zove i vrazi odkud su. 6. Pàrvi dan na planini, pismi razlike. 7. Zač se grad Nin zove i gdo ga najpri sazida. 8. Pàrvi dan cvitnja miseca, petja. 9. Pripovist od pritvora Sokolara u vodu a Jagice i Ružice u cvitje. 10. Pripovist od pritvora Dražnića i Sokolara u vode i Mare u vrulju a Jele u dub i pritvor Privlake. 11. Pripovist i pritvor Asela i Marcele u bašel i murtelu. 12. Pripovist pritvora Ljubice i Ljubidraga u cvitje. 13. Pripovist od pritvora Paprata i Stane u vrulje, i zač se Zadar zove. 14. Treti dan na planinah; petja na promin razlika i lipa. 15. Pripovist od pritvora Velebića vàrha i gdo biše. 16. Ganka (zagonetka) i poj tužbeni od Bašćine razsute i poj Marula pastira (pjesnika). 17. Pripovist od pritvora Anice u anitu i petje ali narikanje Vilslava. 18. Od Dinara vilenice ka je sada gora, pripovist, i ča su Parke. 19. Odrišenje od uzlov iz sàrca i likarija od betega ljubvenoga. 20. Perivoj od Slave i u njem Vile Latinka, Gàrkinja, Kaldejka i Hàrvatica. 21. Pripovist od Kàrke rike i nje istoka i kud probaja. 22. Došastje u bašćinu, s petjem nad Divnića grebom i nadpis nad grebjem Jele. 23 Od malinara vrimena ča melje i kakov je malin. 24. Vidinje Divnića s Hieronimom i s Istinom. — Na svrhi knjige veli napokon: „Mayus incepit, September perfecit Istorice et Alegorice MDXXXVI.“ S toga sliedi da je čitavo ovo djelo u pet mjesecih napisao.

„Planine“ pisane su prozom i stihom, jezik je čist hrvatsko-čakavski, kojim pisahu onda ponajviše Dubrovčani i svi ostali Dalmatini, samo njeke rieči i izrazi uzeti su iz narječja hrvatskih otočanah, koji i danas, malom iznimkom po dalmat. i istrijanskih otocih onako govore.

U predgovoru i posveti svoga djela pripovieda Zoranić što ga je ponukalo na pisanje i pjevanje, ovako:

„Misal moju razbludnu u razlika razmišljenja većkrat ljubav zanese, i budući miseca cvitnja (maja) bliže mimošnoga po običaju narav zemlju razlikim procvatom naresila, i kako reče se: rane ljubvene u razbludnih sàrdaćcih pojavila, a nebuduć ja tih rán prost, pačeli jadovno izranjen misalju, dako po deželjah (pokrajinah) naših prohajajući, susritih iz prikla vilu jednu, ka po običaju hàrvackom, gizdavo, dali pošteno narešena biše; i reče mi tada: zač tako prezkorisno i prezprudno misalju turujtaš (?) budući sva misal tva krozi ljubveni poraz u petje uznita i nukana; ne pristoji se da svića pod sudom skrivena stoji, dà, da ljudem sveti. Nisi li većkrat čtil i čtiš svaki dan razlike pisce, ki deželje svoje razlikim i narešenim govorenjem ča već mogu, hvale; vidiš da po gàrčkoj zemlji ni gore, ni vàrha, ni rike, ni vrulje, ni duba, ni napokon gàrma, od koga, budi da veći dil lažući pisci, njeje u razlike pritvore kriposti pišući reše; a naše ove vele veće gizdave i prudne, prez hvale i časti, krozi nepomnju vašu, zagluhle stoje. I to rekši izčeznu. Te riči dake razmislivši i videć stanovito da prave bihu, pisati odlučih, i pod koprinom lik iščući, za beteg ljubveni uličiti, na planine i k Vilenici projdoh, u kom prohodu mnoga pastirska petja i pripovisti od pritvora, junakov i devoják, u dube, cvite, vrulje i vode iz deželj naših, počitajući sliših, i po Vilenici pake oprošćen bih, i u bašćinu (domovinu) drugim putom zavernuh. Ta dake put moj pišući, Planine nadpisah, a pod koprinu toga, Elizijska polja razume se. Čim ako ne u svem, dali u kigodi del, mnju, da sam tužbe nikuko (njekoliko) Vile zgorrečene uti-

šia, uzdajući se: da ako se inim, kako meni, prikaže, narešenije i hitrije utoliti (utoviti, uzgojiti) ju hote. Ne s malim zaisto stidom pisah, jer kako znate, da u jinih mnogih skàrbljivih pečalah jesam, ke sasvima od takova tega odklanjaju, i jer jazik kim općimo pošpuren jest latinskim; i da bi me tumačenje blaženoga Hieronima (misli Glagoljske knjige) ne uvežbalo, s prirokom bih pisal „boju se.“ Ništar manje takov i ta put moj po neuvižbanu konjicu, po stazi ne tàlčeni (tučeni) prošad, Hàrvatom i vašoj milosti (Mati Matejeviću), ki znam da dobar baštinac (domoljub) i Hàrvatin jeste, poklanjam, ufajuć se: da pod kreljuti kriposnimi vašimi od svakoga zloriôna jazika zaklonjen biti ću. U Ninu gradu na 20. zrilvoća*) miseca 1536.“

Iz ovoga predgovora vidimo kakovom svetom vatrom ljubio je Zoranić svoju domovinu i svoj hrvatski jezik. Nu ovu svoju uznešenu ljubav, koje u istih Dubrovačkih piscih onoga vremena neopažamo, očitova on još većma u poglavju 20. pod naslovom: „Perivoj od Slave, i u njem **Latinka, Gàrkinja, Kaldejka** i **Hàrvatica.**“ Budući da sadržaj ovoga poglavja jasno prikazuje značaj i pjesnički uzlet mladoga pisca a zajedno i duh tadašnjega žiteljstva hrvatskog u Dalmaciji, s toga priobćujemo ovdje čitavo ovo poglavje.

Izišav on iz spile vilenice Dinare, koja ga od ljubovne bolesti izlieči, zaspi na mirisavoj travi, i nastavi tada ovako:

„I ne vele spavši, vidi mi se da mej (medju) mnogom čeljadju u široku polju blujah, a pak jednom stazom sám se uputih, i ne vele hodivši stazu izgubih, i jino, neg ako kigodi zlamen od privraćena kamika (ne) vidjaše se, i da tud hojeno biše, poznavaše se; i nikuko hodivši, na kraj jednoga potoka najdoh se, prik koga ni mosta, ni plavi, ka bi pribrodila, nevidih. Tad za naprid minuti sam samacat kud mi se veće meako (melko, pjeskovito) ali plitko vidi, ugazih i budi da nevele dumboko biše misto, priko koga gažah, dali voda vele bàrza biše, i ja šebećući se (*schwankend*) posàrnuh, dali napokom na drugi kraj dogazih, kim pake uz bèrdo (tako) jedno ne malo stàrmenito uputih se, meu razliko dubje po naravi simo tamo usajeno, po kom dubju mej listjem i razlikozlamenim procvatom i narehom voćja, ptičice žuberahu. I na vàrh aliti na konac vàrha došad, jedan perivoj tolike lipote i uzveršenja vidih, da pomislih: i jinako biti nemogaše neg da to zemaljski raj biše. Ta dake perivoj okolo vàrha vas obal biše, a okruževaše ga rika jedna potokom tekući. I budi, (premda) da ne samo jedan put k njemu biše, ništar manje poznah, da hojenim drumom prošal nebih, jer k rici došad dojdoh, kadi, stàrmenit brig iz vanjske i nutàrnje strane biše, kako jest mej visocimi gorami od bàrze vode prohod; a mostu nebudući, iz vanjske strane stah zamišljen i pečalan, kako bih na drugu stran prošal, jer vele velik skok za moju snagu i vàrst biše, a pregaziti nemogaše se; i samo prozrivši doli vas utàrnuh. U to vaš misalju, već neg kipom, trudan stah, eto ona dvorna Vila, ka me u početak puta ovoga prik morske pučine na zlati jabuci prenese, i sad pojam me, na drugu stran stavi, i pak izčeznu. Kraj perivoja najdoh se, ki vas okolo, u priliku od zida, zelenim busom okružen biše. Četvera vrata na četire strane jimaše, okol kih klonde (kolonade?) četire od busa hitro pristrigane, na kih uzgor, od jedne na drugu luk prostàrt, kako šator

*) Znamenito je kako se je sastao um Zoranićev prie 300 godinah s umom revolucije francuzke, koja je učinila iz Septembra Fructidor.

nad ulazom činjahu. Po kih vratih jedva ulizoh, i vidih stabla od dubov neizmerne visine i lipote. Biše pàrva u okoliš od zelenih javorov s bilim procvatom, a druga vàrsta martovnic*) s bilim procvatom takoje. Treta vàrsta još plavoliste masline bilo cvateći s načinom kaštrene (haštrene, kleštrene) vidjaše se: cedrov s cvitom i svake vàrste voćjem vàrsta biše četverta. Palme peta vàrsta sladkim voćjem biše. Šesta ancipresov vàrsta skupnim listjem i granami okruženo staše. A sedma vàrsta vitih i visocih jél vàrsta narejena k nebu dvizaše se. Svim dubom tim stabla vazda zeleni brestran (bršljan) zagàrljivaše. Vijahu se pak mirisna zelja i cviti u narednih mistih položena. Tuj ružmarino vidjaše se u razlike stvore umitelnom rukom stvorenih, niki u pehari a niki u plavi jidreći, niki u lave, niki u zmaje, i jini razlike stvore, kako onim ki to činiše u volju želja donasaše; vidjaše mirisne mažurane hitrom meštrijom, u čudna okrugla na midenih žicah izvojene. Posvećena ižopa gàrmke s ljubvènim cvitkom mnogo tuj biše; umiljenih ljubičic mal ne po svem perivoju biše; rumene i bile ružice u svojih mistih cvatihu; bilih, rumenih, plavih, žutih, modrih i svakih jinih cvitov biše pak na zeleni i drobni travici zredno svud viditi. A ... bi zadovoljno mogal izreći dubja, zelja i cvitja, ka tu bihu! Prem tako, kako u primalitji po svih tàrzancah (tratinah) razlučno pobrojiti cvitja i bilja mogal bi, po granah od dubja zelena i gàrmju, od cvita procvala. Sa svih stran čujaše ptičice žubereći; tuj bile golubičice gukajući, a tuj gàrličice takoje. Ovde slavića na svaka tužeći se, pri njem pronju (prognu?) sàrdito prebirajući; tamo petelina bàrčući, simo kolandre pridivajući; onamo gàrdeliće (štiglice) žubereći, a onde modrokosa sladko romoreći, s razlikimi jinimi, ke za nezaduževati se, reći se nepristoje. Na sridu perivoja došad, vidih dub jedan razkošan i visok, listja jedne strane zelena, a druge strane zlaćena, a voće na njem kako bile i rumene jabuke i mirisne. Pod dubom voda jedna visoko kuželj (*Val, trák*) mećući, iz pehara od dragoga kamika svitložuta, umitelno i pribitro izdilana, u jednu poda se i okol se skaljenicu (kamenicu) oblu od zelena dragoga kamena razkošu obilo metaše. Ka skaljenica pake od sedam devojak od čista zlata slitih podàržana biše, i svaka cicami vodu po perivoju pušćaše, i razlike potočce voda čineći, sva dubja, bilja i cvitja po perivoju zalivaše. U sinci od duba vile mnoge okolo vode sidjahu i u krilu jabuke iz duba po razlikih rukah tàrgane razgledajući, u nje se gizdahu; i tuj jedna, koj najpri u krilo se nadazrih, vidih da joj na pàrsih pismo zlatih slov dijaše: „Latinka," i u nje mnoge i mnoge jabuke dvojega jazika, male i velike bihu, a na svakih jime onih ki jih utàrgali bihu. Druga vila starija biše tuj, s jimenom: „Gàrkinja," razlike mirisne jabuke razbiraše. Još jedna od svih starija vila, „Kaldejka," pismo dijaše, i ona jabuke gledajući gizdaše se, akoprem davno utàrgane, dali još lipe miri sne bihu. Poznah pak vilu mlajahnu jednu s malo jabukami u krilcu, koji pismo s jimenom „Hàrvatica" govoraše: i kako tužbeno steći, i nič malo jabučic razgledaše. Poznah u krilu nje jabuku na koj jime biše: Petar Zoranić, a uz jime: „Ljubveni lov" i Vilenica"**) dijaše pismo, i na toj prem jabuci, prem počela pisati biše: „Planine." Vas ja tad zaznićen ostah i začudjen, jime moje tuj vidiv. I u tom zaznićenju kako vesel i radostan ostah.

---

*) Myrthus-Maria.

**) Ovo su po svoj prilici dva Zoranićeva mladjahna djela, što su izgubljena.

U to vila oči iz krila podvignuv, i u me pozriv, uzdahnuvši reče: Aj, Zorane moj, zač tako naporno još tàrpku i nezrilu jabuku utàrgnuti nastojà? Tad meni kàrv u lica udriv, i sramežljiv, tako umiljeno rekoh: „Ljubvenih zlatopernih strili' udorac i mladosti naporstva, Vilo! pisati i peti čini me; i stanovito znaj, da većje neg reći umim, sraman i začudjen stojim, ugledavši jime moje tote, jer budi da čagodir pisal ali pel jesam, ne zato da slavu s toga izlovim, jer slabost razuma moga i neumitelstvo svoje saznaju, dà samo za onoj ka to uzročaše, i s tim ból sàrca moga izkazati, budi da ni jednoga ni drugoga jedan najmanjši dil izreći nis mogal. Molim te sad, rači mi iztumačiti, ako se more, ča podobščine u otajnu od stvari tih izkažuju. „Tad ona dvorna tako kleče (kliče)": ovi perivoj jest vičnoj Slavi posvećen, u kom kako vidiš sva dubja, bilja i cvitja vazda zelena s procvatom vičnje primalitje uzdàrže. Dub oni na sridi jest od simena i ploda duba onoga, od koga najpàrvi otac okusiv, svim ostalim poslidnjim ostavi želju okusiti ga. I ta Dub jest od razbora zvan,*) jer voćja njegova okusiv, ča je dobro i zlo znamo. Jabuke ke na krilih od vil vidiš, znam da znaš da sloge i pisma od pisác rečena izkažuju. Nut Latinki kolike i kako lipe jabuke u krilu jesu i udilj pribivaju; budi, da ovim dvim druzim sad ne pribiva, dali vidiš, da mnoge od prij utàrganc jesu; a meni, ah nepomnjo i nehaju! jezika hàrvackoga,**) evo ove same za nevolju pribiram i razgledam, i tebi budi da na nezrili i tàrpki jabuci, prij roka utàrgani, zahvaljam, za sasvima dramatna (jalovna) se ne ozvati. Znam, da Hàrvát mojih ne jedan ali dva, dà mnozi mudri i naučeni jesu, ki sebe i jazik svoj zadovoljno pohvaliti, proslaviti i naresiti, umili bi: dà, vidi mi se da se manom, pačeli sobom sramuju i stide; i prem ako ki poje ali piše u jini tuj (tudji) jazik piše i poje. Dà, jino nij, znaj, neg nepomnja od kriposti; tako pak malovridnost u narav se stvori, i jedan drugoga gledajući, svi praznuju i tašćine. To ona gnivna govoraše. Tad ja s pripravnim odgovorom na jaziku za odgovoriti njoj, eto čuh zuk trublje jedne mnogozučne i sladke, i sliših od zlatih, srebernih, midenih i jinih zvonac zuk, i uzgor pozrivši, vidih gdi nad dubom zlatolistnim Vila jedna s krunom od dragih kamikov na glavi, a s kreljuti na plećih, sve svitlih paunjih perov, a na njoj dvoj opas, jedan svitla náda zvonac naperen, drugi vas zlat i pripisan, zvonci tokoje pokupičen, u livoj ruci srebernu dalek zučnu trublju, u drugoj palme granicu s pozlaćenim listjem dàržaše i nad dub došad, lepećući i trubeći i zvonci zučeći, vas perivoj radostno i željno zagluši. Tad vile ugledav ju, priležno i dvorno pokloniše se, i ja njih vidiv, tolikoje poklonih se. Tad Hàrvatica reče mi: „Ovo je svud zučna Slava!" i hoteći ja već opitati ju, san mi otide."

Ništa se nezna, da li je osim spomenutih djelah Zoranić kašnje, još štogod napisao. O tom umnom piscu, nadarenom tolikim pjesničkim duhom i vatrenim rodoljubjem, nije u trih stoljetjih poslie kako je umro, nitko ništa obširnije napisao. Appendini, a za njim Fabianić i Ljubić, kažu samo na kratko, da je bio pjesnik „di molto merito," i „distinto," i da je živio oko polovice 16. vieka, izdavši god. 1569. svoje Planine. Nitko nam ne kaza gdje i kako je umro, da li je proživio strahovitu sgodu svoga rodnoga grada Nina,

*) Arbor scientiae boni et mali.
**) Nota o Dalmata! (ovo su dvie opazke u starom izdanju.)

koga su Mletčani god. 1538, u turskome ratu samom sebi ostavili a god. 1570. sami upalili i razorili, na što pade u turske ruke. Jedino po vremenu tiskanja njegovih „Planinah" može se misliti, da god. 1569. nije bio više na svietu, budući da je isto djelo po svoj prilici po njegovoj smrti njetko drugi izdao, što se dade zaključiti iz latinskieh i talijanskieh opazakah, tiskanieh na okrajcih rečenoga djela. Pjesme što ovdje sliede, izvadjene su iz istoga tiskanoga djela.

G e r s l a v

Slaviću.

Slaviću, ki u gori
Mej zeleni bori
U slatki romori
Mimošne tuge tve
Počitaš žubereć:

Rač, molim te, slišeć
Postati, jer ću reć
Čim se mučim ljubeć,
I druga ć' imati
U tuženje tvoje.

Ti si noći moje
Vidil i dni toje,
Kako čestito je
Žitak moj svak čas bil'
U sni i u javi.

Prij' ner u ljubavi
Pamet ma se otravi,
U slobodnoj stavi
Življah sve me danke.
U svih dilih čestit.

U sve bih blagovit,
Prem kako rumen cvit,
Koga jošće doprit
Ni mogal dažd silan
Ni ruk oskvàrnjenje.

Da, sad me življenje
I svako činjenje
Svemožno ljubljenje
Promini i čini
Ljubvom svak čas mislit.

Voljno u uzi sidit,
Čini me i čemer pit,
I njim sàrce gojit,
I nje okom obraća
Misal ma svaki čas.

Jur sam zgubil svu slas,
Čuju kopnit kip vas,
Niti prijima slas,
Mučeć se ljubeći,
Život moj noć i dan.

Svemožna ljubezan
U sàrcu užga plan,
I vas svit nij možan
Ugasit ga nigdar,
Razmi jedna lipost.

Razmi umića kripost,
Razmi slavna krasost,
Razmi dvorna mladost,
Koj dobrovoljno rob
Uvik vikom ću bit.

Tebe ću još molit
Slaviću, rač skupit
Riči sé i ponit
Uz uho Vili onoj,
Slobod je ma pri koj.

Žubereć reci joj:
Kako v uzi ljubkoj,
Muči se život moj
Ciéa neizmerne
Liposti jedine.

Poljko

Zori.

Stan, zoru urešena,
I lićca ljubvena,
Bila i rumena
Odklon od tvojega
Titona staroga.

Sliši poja moga,
I čuda ovoga
Ljubvenoga boga
I stvar koju stvori
Čudnu u kipu mom.

Pride s vlastju silnom,
Ter rukom nemilnom,
Pàrsi mi otvori njom,
I u sèrdačce usadi
Granu Jele vite.

Jele uzorite,
Jele krasnocvite,
Jele vóć resite,
Ka u sàrdačcu mom
Ustanovi žile.

Sve me muke mile
I suze, ke vrile
Daždjeć su shodile
Iz očiu' mojih,
Ció nje su medvene.

Nje šege *) ljubvene,
Gizde urešene,
Dvornosti umiljene
U jadovan sinžir
Mene obuzišo.

S tega s dahom zdiše
Sàrce me, i više
Željom ga uzniše
Ono govoriti
Ča zreć neće moći.

*) Običaji.

I u dne i u noći,
Do moje pomoći
Kako bi mi doći,
Ne pristanu mislit
I misalju vàrtit.

Tak misalju uznit,
Poljem budu hodit
Ter na lazno cvilit
Pod Jelom zelenom
U sinci sideći.

Čemerno ječeći,
Jadovno cvileći
Reć ću govoreći:
Tihi vihre, ti me
Rač, molim te, usliši.

Rač nebu svidočit,
I tokoj htij pravit
Vili, ka me umorit
Hoće u najlipiji cvit
Od mladosti moje.

Ako ptice dvoje
Ugledam gdi stoje
Žubereći, svoje
Ljubavi počituć,
Od zavidosti mrem.

Ako li gdi nadarem
Vrúčac vode sbistren,
Tudihtej *) nadanj grem,
Plačući čemerno
Za vode mu pridat.

Ako pak ugledat
Budu, gdi prohajat
Poljem, al ljubko stat
Košutu s jelenkom
Mirno se ljubeći,

Stanu vas misleći,
Od želje trepeći

*) Odmah.

Tužben govoreći:
Ah, nesrićo moja
Ča s' tako nemila!

Zač nij' ljubka strila
Jednako udrila
Nas, i obuzila
Sàrdačçe ljube me,
I moje tolikoj. —

G a n k a.

Tužbeni poj pastirov od razsule baščine i poj slavnoga Marula pastira.

Slavgor.

Nemogu neg cvilit i čemerno plakat,
I ječeć se bolit i gorko uzdihat,
I tim se spominat s česa m' sàrce cvili.
Znam kad su svi bili zibrane dàržave
Rumeni i bili cvitji drobne trave,
Po kih voli i krave pasihu čestiti,
I koze i brave u zimi i liti.
Svud bihu viditi njive izorane,
Žitom zeleniti, korisno sijane,
Slišaše sve strane sladično romoreć
Ptičice šarene po dubju žuboreć.
Po tàrzancah pojeć gizdave deklice,
Po dvi po tri hodeć, zbirajuć cvitice.
Zlatom pak krunice i cvitke ovijahu,
Reseć sve glavice i vojnom davahu.
Sela se vidjahu bogata, a srid ulic
Tanci se vojahu junakov i deklic,
Sve zlatovitih žic kosice spletene,
S biserom pod krunic hitro narešene.
Bile i rumene, kako ružice, prem
Dvorne i ljubvene i željive u svem,
Zmeju kih bog ljubveni, ne sumnjeć mladosti,
Užgaše drag plamen od ljubke kriposti. —
A s a d, ah žalosti! obrat' se kudgod češ
Samo razpa dosti sa svih stran poznat češ,
Svude viditi češ mirine razsute,
I u njih obćit češ vidit zmije ljute.
A po vàrtlih prute bodućih drač restuć,
A sve vrulje smute, i potoci tekuć.
Sove i jeji letuć s orli màrcinjaci,
I gravrani gračuć u zlokobni graci.

Dverko.

Spominam se, s traci zvizda nad nas sjajuć,
V noćni màrkli mraci to kazaše prituć.

Iz duba grakajuć ćolka *) na livu stran,
  Tu zlokob poznajuć, pripovidaše nam,
I kada trisk upram najviši brast udriv,
  Obrati u lug i plam, do lista izgoriv.
A mi tupi neumiv, neznasmo razčinit,
  Zle kobe svud vidiv, ča nam hote donit.

Slavgor.

Eto moreš vidit da u ove planine
  Ne moremo živit hi mi, ni živine.
Svud su sad kupine, kud njive orane
  Bihu, sad redine i gårmje (na) sve strane.
Kud staze ulizane bihu od stop ljuckih,
  Porasle tårzane sad su od trav razlikih,
A puti, po kojih mogaše u sin hodit,
  Spleli su se s' stran svih, jedva ih mož prozrit.
Nemore se provrit kud plandišća bihu,
  Ni lapte **) procinit kad žitom rinjihu.
Gonjaja ni lihu, mekote vidit neć,
  Gdi dubja cvatihu, pod voćjem se kročeć.
Nit ćeš čuti pojeć dekle al pastiri,
  Bugareć al gudeć, al gdi nadmen sviri.
Zagrezli su viri malinski, ni tekuć
  Po njih voda hviri, u kolo bubajuć.
Grade ostavljajuć, sela i kastile,
  Svak hiti, bigajuć nepriateljske sile.
Vidiš pogorile polače i dvore,
  Gorski Bozi i Vile ostaviše gore,
Neznam ča se more gore već nam sgodit
  Svim nam je u more, ali uze podnit.
Blaženi ki umrit pria jimiše rok,
  Neg bašćine vidit u tako gård prirok.

Dvorko.

Ajme, to je uzrok da nemogu ustavit
  Mojih očiuh sok, bruzgom lica umit,
Da neka mi t' pravit, jak nezmerna ljubav
  Čini me prohodit po razlikih dåržav,
Za moć ljubku zabav tolit u sårcu momu,
  I poživit uprav u žitku slobodnomu.
Srića me k slavnomu mistu ***) dovede upran
  Cesaru rimskomu ****) kadi bi nigda stan,

---

*) Čavka.
**) Kus, komad zemlje.
***) Splitu gradu.
****) Diokleciana.

Taj ti pastir jedan pri rici sideći,
Ki biše Marul*) zvan, pojaše mileći;
Baščinu videći u pogibili blizoj,
Pojaše cvileći, k nebu upran vid svoj:

Svemogi Bože moj
Odvrat' od nas gniv tvoj,
Odvrati zle kobe
Ke nas svak čas znobe.
Utiši sàrdžbu tvu,
Pogledaj viru svu.
Evo vuci ljuti
Nedadu oddahnuti,
Obilne dàržave
Naše svak čas trave.
U gore i planine
Poklaše živine.
A ke no ostaše
Nenahode paše.
Lačne turujtaju,
Ter gármja okidaju,
Prez sinca planduju
Sàršeć priživuju.
Da gore j' još ovoj,
Da pastire takoj
Poklaše, a stanja
Požgaše i jimanja.
I dičice množtvo
Povedoše u robstvo.
Tvoji peharnici**)
Dàrže u uzi i tamnici.
I čiste divice,
Tvoje zaručnice
Prez stida oskvàrniše,
Pohlep svoj spuniše.
A u templi' tvojih
Jasla su konji' njih.
Sliš pastirska družba,
Ča pravi ma tužba:
Nut vid'te sunčen zrak
Da pokri tmast oblak,
A misečni zraci*)
Grizu vukodlaci,
Zvizde trakatice**)
Po nebeske ulice,
Oblaci razprašni
Čine sad grom strašni,
A trisci spušćeni
Svud lete ognjeni.
S krupami dažd miži
Udilj, udilj sniži,
Prid pogledom božim
Zemlja trepi sasvim.
Zimni vitri dušeć,
Vode svude ledeć.
Još zeleno listje
Ne pokriva kitje,
Ni cviti po trave
Još se negizdave.
Nit se more raznat
Kad će lito postat.
Jove se ne stvara
Kot vrimena stara.
Ni već Ljubav***) slidi,
Da, tužbeno sidi.
Apolov zrak sunčen
Ni v nebeskih zlamen.
A on tužben stoje,
Vàrgši gusle svoje.
I Cerere i Bak
Obrati na uzmak.
Diana tolikoj
Vàrgla j' stril i luk svoj,
Nit se haje lovit,
Ni sve vile kupit.
Surle sedmerice,
Siringe tàrskice.

---

*) Razumieva Marka Marulića, koj je 12 godinah prije umro.

**) Mjesto: tvoje peharnike.

*) Misečne zrake.

**) Kometi.

***) Razumieva se po svoj priliei Venus.

Veće ne surla Pan,
Da, biži s dubrav van.
Van rik su Najadi,
A gor Horeadi,
A Madriadi dubov,
A Driade lugov
Biže, Napee tajnih
Mistov i vrulj svojih.
Pravda i prava mira
Iz neba prozira.
Mir s istinom takoj
U deželji gornjoj.
Uvelo je cvitje,
A usahlo drivje,
Samo svake zlobe
Ostaše, i zle kobe.
Pandora otvoriv sud
Pusti sve zledi i trud,
A svaka dobrota
Gori se uzmota.
Marte s mačem britkim
S goru nam priti svim.

Smisecim na glavi
Zmaj *) polja potravi.
Nije tko bi se opril
Ali tko bi ga odril.
Bože ti sve vidiš,
Zač jur neprovidiš!
Grišna j' naša slabost,
Većja bud tva milost.
Pošlji hrabrost tvoja,
Pomoz viru svoju.
Mihovila tvoga
Daj na zmaja ovoga,
Neka ga prorene
V propasti paklene.
Jer svitovna jakost
Nima toku hrabrost.
Ti si u svem možan
Tebi je svak podložan.
Čin v baščine naše
Da su pune čaše.

Takot' on **) pojaše, a Eko iz gore
Njemu odgovoraše u zadnje romore.
Rik i vrulj provore' ustaše tekući,
Dokol on govore' sve dospi pojući.
Blažen i slovući biti će njega glas
Dokole živući' bude hàrvackih stas.
Njegova pója slas i složenja hitrost,
Uzdàržati će vlas dokol sunca svitlost
Bude obhodit svit vas, svim dileć svu kripost.

**) Turčin.

***) Razumieva opet M. Marulića.

GREGORIANIĆ PLACIDO

rod. oko 1510.

Gregorianić Placido, sin Petra vlastelina splietskoga, rodi se u Splietu oko godine 1510. Njegov otac, vriedni prijatelj slavnoga Marka Marulića i izvršitelj njegove oporuke, poslà ga za rana na nauke u Padovu, gdie je tako dobro napredovao, da je velikom pohvalom podnieti mogao doktorat crkvenoga i gradjanskoga prava. Došavši kući živio je u Splietu kao parac ili odvjetnik na glasu, baveći se pjesničtvom hrvatskim i latinskim. Medju njegovimi pjesmami, spominje Marko Dumanco splietčanin njeki Epigram na hvalu Mihalja Lippea. Sada neima traga njegoviem pjesmam.

BAFFO ALOJZIO,

rod. oko 1510.

Baffo Alojzio rodi se po svoj prilici u Šibeniku oko godine 1510. Njega nespominje nitko ni u knjigah ni u rukopisih, i da se nije slučajno sám podpisao pod svojimi pobožnimi pjesmami, što smo ih mi u Trogiru našli, nebi mu bilo medju hrvatskimi pjesnici ni traga ni uspomene. Njegova porodica živila je u Šibeniku već u 15. vieku, jer mi nadjosmo u šibeničkih kvadernah od g. 1464. zabilježena Ludovika Baffa, kao kneza i kapitana grada šibeničkoga, koj kasnije postade knezom kotorskim, a godine 1475. Antuna Baffa, kao čuvara male kule kod luke šibeničke (Antonius Baffo olim caporalis turris parve portus Sibenicensis.) Ova dva Baffa niesu mogla biti dva brata, a težko i rodjaka od jedne krvi i porodice, jer nije vjerojatno da je Ludovik Baffo, vlastelin mletački i knez i kapitan dvajuh gradovah imao za brata, ili za sina, ili za rodjaka Antuna kaporala; nu svakako je moguće, da naš Alojzio jednomu ili drugomu u najbližem rodu biaše. Gorespomenute njegove pjesme sačuvane su u rukopisu, pisanom u prvoj polovici 16. vieka, kako to vid pisma i način pisanja svjedoči. Gotička početna i velika slova ovoga rukopisa, pisana su veoma krasno crvenilom, tako isto podpisan je dvakrat sám pjesnik crvenom bojom ovako: „Laus Deo semper. Aloysius Baffus scribebat.“ I po drugikrat: „Amen. Aloysius Baffus.“ Nu od istoga rukopisa fali više listovah, jer prvi list počimlje sa stranom 11, a trećega lista sa stranom 15. i 16. opet neima. Čitavi rukopis broji 29. stranah u četvertini i sadržava pobožne pjesme: Na ime Isusovo, na Mariju, pjesmu o otče našu, zdravoj Mariji, pjesme vrhu izrekahp salmah Davidovih, Antifore i pisme blaženoj divici Mariji, napokon u prozi komad propovjedi. Iz ovoga zadržaja moglo bi se zaključiti, da je pisac bio svetjenik. Isti rukopis čuva se u zbirci pisca ovoga članka.

Pater noster.

(Otče naš.)

Otče naš nebeski, o Bože jedini,
Ter kralju angelski, svih Bože istini.
Slavno jest ime tve vàrhu svih do vika,
I Bog nada sve, stvoritelj čovika.
Pridi zgor tva slava kàrstjanom na pomoć,
Ter iz ust od lava*) otmi nas tvoja moć.
Budi volja tvoja o rajna svitlosti,
Udil' nam pokoja od tvoje milosti.
Kako si na nebi, na zemlji tako i bud,
Vapiemo svi k tebi, z grihov nas ti probud.
Svakdanji ter hlib naš grišnici molimo
Da nam ga danas daš, da griho bolimo.
I pusti našu zled vàrhu ke imaš vlas,
Prislavni tvoj pogled otvori vàrhu nas
Kako mi pušćamo dug našim dužnikom
I zlobe prašćamo s ljubavlju velikom.
Tako ti nas čuvaj oda zla i brani
Milostju svih u raj na dan sudnji shrani.
Diku slavnu tvoju s hvalom počitamo,
Tebi dušu svoju mi preporučamo.
Nečini da nápas djavla nas uvridi,
Koja kakono pas dan i noć svud slidi.
U trojstvu ki sinom i duhom prisvetim
Božanstvu jedinom kraljuješ sasvim.

Ave Maria.

(Zdrava Maria.)

Zdrava si Marije milosti puna ti sve,
Kàrstjanstvo vapije prislavno ime tve.
S tobom je gospodin, ki došad na saj svit,
Vičnjega otca sin, za narod hti umrit.
Blažena ti jesi meu svimi ženami,
Ti vladaš nebesi i svitom i nami.

---

*) Tu se možebiti razumjeva lav mletački?

Isus naš gospodin ter slavni stvoritelj
Tvoj gospe sladki sin, naš je odkupitelj.
Tim sveta divice molimo usliši
Grišnike i grišnice kripeći utiši.
Jošće moli za nas sinka pridragoga
Da nepusti na nas strašna gnjiva svoga.
Sada i u vrime i od naše smàrti
Kada smàrt sasvime bude nas zatàrti.

NIKOLA NALJEŠKOVIĆ,

rod. oko 1510. † 1586.

Nikola Naljeŝkovié rodi se u Dubrovniku oko god. 1510.*) Otac mu Stjepan biaše gradjan i trgovac Dubrovački, a mati Kata Radaljević, takodjer Dubrovčanka. Prve nauke dobi od svoga strica Augustina, učenoga redovnika od reda sv. Dominika, slavnoga bogoslovca i spisatelja, koj, bivši mnogo godinah professorom na različitih učionah talijanskih, umre kao biskup od Trebinja god. 1527. U svojoj mladosti bio je N. veliki šalivdjia i veseljak, što se vidi iz njegovieh komedijah, a još više iz maskeratah, koje bi običavao u krinki s družbom svojom igrati i pjevati u kućah svojih prijateljah i rodjakah, ili pako javno po običaju dubravačkom, osobito u vrieme pokladah. Nu u rečenieh komedijah i maskeratah nevidi se samo šala, nego takodjer nieka razuzdanost, koja bješe u njegovo vrieme u Dubrovniku kod mladosti doista veliki mah preotela. S ovoga razloga bješe i sakupljeno vieće dubrovačko prisiljeno dne 4. Lipnja 1535. načiniti osobiti zakon proti razuzdanoj mladosti, koj je u knjizi zakonah „Liber croceus“ zvanoj, pod sliedećim naslovom upisan: „Ordo super honesto victu juventutis captus in excelso majori consilio sub die 4. Junij 1535.“ U smislu ovoga zakona biahu od strane vlastelah imenovana pet „cenzora,“ koji su imali ovršivati taj zakon. Medju ovimi cenzori, bio je takodjer slavni spisatelj Nikola Vitov Gučetić, koj u svome djelu „Dello stato delle Republiche. Venetia 1591.“ o rečenoj razuzdanosti dubrovačkieh mladićah svoga vremena ovako govori: „Vedendo i miei Signori la troppo licentiosa vita d' alcuni giovenastri immersi in tutte le delitie e piaceri dishonesti, senza ponto di vergogna, crearono cinque officiali di pregati, tra i quali io sono uno, per reprimere tanta sfacciatagine di tanto licentioso vivere.“

Ali silna i prava ljubav, koja u čovječjem životu tolika čudesa počini, te kadikad razuzdana veseljaka u pobožna pustinjaka, a naprotiv mirna i tiha čo-

*) Svi ostali njegovi životopisci kažu, da se je rodio oko 1500, nu budući da znamo da se je oženio g. 1535, a oko god. 1542. poslie svoje nesreće, kad ga žena ostavi i on svoj imutak izgubi, on još uvjek pjeva o svojoj mladosti, o smo mi, kako scienimo ne bez razloga, ustanovili vrieme njegova poroda oko 1510.

vjeka u vetrenjastoga svjetoljuba, kao i umna mudraca u bezmišljenoga ludjaka pretvori, promjeni takodjer veseloga Nalješkovića, koj je prije sve radosti u družbi i van sebe tražio, najedankrat u tugujućega mrzitelja ljudih i družbe i svieta. O kojoj promjeni on sám u poslanici na svoga prijatelja **Niku Latinića** ovako govovi:

Pokli hoć, da poznaš moj druže ti sada,
  Nevoljni život naš, koj je pun jada.
Po gorah, druže moj znaj, da tvoj drúg sám hodi,
  Od ljudih gdi stupaj već se nenahodi.
U zemlju gledaje suznicma očima,
  Mu mlados smišljaje, ka pokoj neima.
Družbe se uklanjam što mogu najveće,
  Uzroka da nedam poznat me nesteće,
Ke nitkor nepozna, neg nika gospoja,
  Kroz koju žalosna mlados je sad moja.

U ovo doba čeznutja za samoćom posveti se Nalješković po svoj prilici strogim naukom matematike i zviezdoslovja, kroz koje se kasnije toliko proslavì. Do skora zatiem, naime god. 1535. morao se je oženiti na zahtjevanje svojieh roditeljah s **Lukreciom Žuźorovićevom**, starijom sestrom slavne Cviete Žuźorovićeve, koje mu biahu u rodu po materi iz kuće Radaljine ili Radaljevičeve. Ali s ovom ženom, iz bogate i visokoumne trgovačke kuće, nije bio sretan Nalješković, a mnogo doprinese k tome možebiti i to, što se je morao za volju svoje obitelji podati trgovini i razstati se s omilenimi zviezdami i viltami te s knjigami i matematičkimi nastroji. S toga nije čudo da oko god. 1542. kad poradi minuvše kuge i napredovanja Turakah u raznieh državah europejskieh, uz ine dubrovačke trgovce i njega velika nesreća snadje, te on zgubivši svoj imutak, svoja plaćanja obustaviti morade; da rekoh u isto doba i njegova žena u največoj biedi ga ostavi, te u samostan duvnah sv. Benedikta otide. Ovo je bio največi udarac sudbine u životu Nalješkovića. Izgubivši on imutak i sreću, izgubi i ženu i prijatelje i prvašnje drugove svoje, te s toga tuži se sasvime pravedno u poslanici na otca fra. **Honora Salamunovića**, kad veli:

Pak u san i javi neimam pokoja,
  Kada mi postavi pred oči čes moja
Mu družbu, sad koja znat me se nećini,
  Kojoj bjeh njegda ja kako brat jedini.
Tere se meni mni, netom me moja čes
  Žalosna ove dni u tugah ošla jes,
Svi da su pošli nju sliediti na pospieh,
  Ino ti ja ne mogu, nego toj ti rieh.
A moji, kiem pienez i blago toj danas
  Milije vele jes négo slavan glas.
Za kieh se mnokrat ja potrudih dan i noć,
  Vele već neg moja mogaše podniet moć.
Sad me se jur veće nečini vidjeti,
  Niednu rieč neće za mene još rieti.

Nu doskora promieni se zli udes Nalješkovićev, njegova trgovina uzme drugi bolji mah, bogatstvo vrati se opet u kuću, prijatelji siete se opet staroga svoga drúga, a i novih po umu srodnih drugovah steće on sve više, te mu se tako i zadovoljstvo povrati u kuću, natoliko, koliko su to okolnosti njegove dopustile. On postade opet stari šalivdjija, govorio je rado o ženama i o svojim pobjedama nad njima, te ga s toga jednom pravedno ukori u svojoj poslanici njegov prijatelj i piesnik Vlaho Vodopić, pisav mu ovako:

Niko moj! svak veli: ljuvena da tuga
  Vazda se veseli sáma bit bez drúga.
I oni ki trudi ljuvenom pod vlasti,
  Veli se, man ljudi prijati ke lasti,
Ako se na službi neumie vladati,
  I ako po družbi sve bude kazati
Što mu se gdi sgodi satvorit ljuveno,
  Kad mu se prigodi s vilom bit skroveno.
Zatoj ti ja velju moj druže gizdavi,
  Zašto ja mir želju tvojojzi ljubavi,
Da dàržiš skroveno stvari sve i dila,
  Na službi ljuveno kad su se zgodila.

Čini se, da je N. radi odkritja svoje tajne ljubavi imao takodjer njekakovieh neprilikah, jer u odgovoru na Vodopićevu poslanicu kaže on:

Hvala ti moj druže na svietu ovomem,
  Sad poznam do duše da me ljubiš prem,
Nu toga tajati način mi bio nije,
  Zač vila javljati htieše se svud menije.
Još ista nje sluga meni se javi taj,
  Rad toga od druga podnesoh oni vaj.
Nesrećan vàrhu svieh jesam, ja t' govoru,
  Jer vazda za tudj grieh podnosim pokoru.

Ali za mala minuše i ova šaljiva igranja u životu njegovome kad se oženi po drugikrat za svoju rodjakinju Niku Nalješkovićevu, s kojom življaše blagi kućni život. Od sada u napred podao se je N. sasvime mirnomu književnomu životu, što nam sviedoče ne samo njegove poslanice nego i zrela njegova djela u latinskom, talijanskom i hrvatskom jeziku. Dočim je on još godine 1539. na dan petoga Marta, pisao svome drúgu Franu Butkoviću:

Nemoj mi govorit da tuge zabudu,
  Neg da se umorit na prešu sám budu.

A niekoliko godinah kasnije još uviek žalio za svojom izgubljenom ženom, tužeći se istomu Butkoviću:

Ne samo ucviljen ovako jer stojim,
  Neg, skom sam razdiljen, jer želim gospoju.
Koju, jes godište, vidiela da nije
  Ma mlados, ter ište po svaki put gdi je.
Jaoh, ali u tuzi, kad bješe da zene,
  Čine ju stat druzi, jaoh ovo i mene.
Ter cić tej nesreće sad nam su druže moj,
  Tužice dvaš veće i veći nepokoj.

Neima ovoj tuzi i sanjariji od sad već traga u njegovieh pjesmah, jer što on kasnije pisà u poslanicah svojim prijateljem Nikoli Andretiću Ranjini, otcu Mavru Vetraniću, Nikoli Dmitroviću, Vlahu Vodopiću, Petru Hektoroviću Hvaraninu, Mihu Matufiću, Maru Burešiću, Jerkuli Bobaljeviću, Ivanu Parožiću Hvaraninu, Hortensiju Bratućeviću Hvaraninu, Ivanu Vidalu vlastelinu karkarskomu (korčulskomu) i Dimku Ranjini, to je sve pisano u duhu prijateljskom, domoljubnom, ublažavajućem. Samo kadikad tuži nad smrtjom svojieh prijateljah i rodjakah, kao što u poslanici na svoga stričevića Augustina, radi smrti njekog rodjaka, zatim u poslanici na Vetranića radi smrti svoga ljubljenoga prijatelja Nikole Dmitrovića, koj u Kandiji godine 1553. na naglom umre, poslie kako mu je prie malo vremena iz Aleksandrije puno šale i dosetljivosti poslanicu pisao. A još više raztuži ga smrt svoga vjernoga druga Andruška Nemanjića, radi koje tješio ga je Dinko Zlatarić u jednoj svojoj pjesmi.

Godine 1557. posjeti Dubrovnik stari Petar Hektorović, kojega su do onda dubrovački književnici samo po imenu kao pjesnika poznavali. Nitko se nije tomu pohodu više radovao do Nalješkovića, kod kojega bješe stari pjesnik odseo, zašto on poslie povratka Hektorovićeva u Hvar, odmah dne 16. prosinca god. 1557. poslanicu u versih napiše, izjavljajući u njoj svoje veliko veselje radi rečenoga pohoda pjesnikova, kog „velo vremena vidit je želio rad slavna imena.“ U znak velikoga poštovanja poslà on istomu starcu Hektoroviću štap od trstike indijanske sakovan gori „lavoriom“ (udjelanim nakitom) a doli rogom. Radi ovoga dara opjeva ga korčulski Doktor i vlastelin Antun Rožanić, u jednoj pjesmi latinskoj, koja ovako počimlje:

Nicoleos vates vati sua munera Petro
Transmisit baculum quo leve carpat iter,
Is baculus terae est memphiticae prorsus arundo
Cui ebur in capulo cuspide cornuo inest.

Do skora zatiem udari kaplja istoga Hektorovića, našto Nelješković proklinje gutu (kaplju), koja ovomu slavnomu pjesniku „priuze i noge i ruke.“

Koje su tolike piesni nam pisale,
Kiem niesu prilike do danas postale.
Molim te togaj rad, zemoj, svi Hàrvati,
Da na te plaču, sad hotjej ga parjati.

Kao što u toj piesni, tako se i u ostalih pjesamah N. priznava uvjek za pravoga Hrvata i čini se da u ono doba Dubrovčani ime slovinsko niesu toli često upotriebljivali, koliko kasnije.

U jednoj pohvalnoj pjesmi na Ivana Vidala vlastelina kàrkarskoga, dne 16. studna 1564 pisanoj, veli N. medju ostalima:

Tim narod Hàrvata' vapie i viče,
Da s' kruna od zlata kojom se svi diče.

A rečeni pjesnik Vidali počimlje opet u odgovornoj poslanici na Nalješkovića, dne 9. prosinca 1564. pisanoj, ovako:

Časti izbrana Niko, i hvalo velika,
Hàrvatskoga diko i slavo jezika.

Isti pjesnik nastavlja zatiem o gradu Dubrovniku:

Dubrovnik grad svitli i slavan sadosti
Svake Bog nadili obilno milosti.
Gospodom ga uresi, zakonmi i pravdom,
Raslicim uzvisi imanjem i blagom.
Svuda ga jes puna slava, svud on slove,
Hàrvatskieh ter s' kruna gradovah svih zove.

A u poslanici na Hortenzia Bàrtučevića, počimlje opet Nalješković ovako:

Hortense pošteni, slavo svih Hàrvata'
Pravo ti zlameni ime trak od zlata.

Pod starost podao se Nalješković dubljim zvjezdoslovnim i matematičkim istraživanjam, a kao hrvatski pjesnik pjevanju bogoljubnomu. Godine 1579. dao je u Mletcih kod Franje Ziletta ili Bariletta tiskati svoje talijansko djelo: „Dialogo sulla sfera del mondo diviso in cinque giornate," koje djelo posveti dubrovačkomu vieću, te dobi od ovoga za uzdarje dragocjenu srebrenu posudu, urešenu grbom dubrovačkim. U tom djelu, u kome htede oprovrgnuti svoga slavnoga suvremenika Galilea, navodio je sám sebe u razgovoru, u svojoj krasnoj bašći na Platu, sa slavnim matematikom, sugradjanom i prijateljem svojim Vinkom Bratuttom (Brautićem).

Oko godine 1582. kada papa Grgur XIII. naumiv popraviti julijanski koledar, najslavnije matematike i zvjezdoslovce za svršiti ovo djelo u Rim pozove, bude takodjer Nalješković pozvan u Rim, da s inimi učenjaci u rečenome poslu sudjeluje.*) Nu radi svoje starosti nemogaše N. sliediti ovome pozivu, već napiše kod kuće svoj komentar ili mnienje o načinu kako da se rečeni koledar popraviti ima, koje djelo bude u Rimu ne samo od slavnoga matematika Klavia, nego takodjer od inih onamo pozvanih veoma pohvaljeno i upotrebljeno.

Vrieme smrti Nalješkovićeve stavljaju svi dojakošnji njegovi životopisci u godinu 1583. ili 1585. Nu iz njegove oporuke, koja se čuva u pismohrani c. tribunalskoga suda u Dubrovniku, što ju je N. dne 2. listopada g. 1581. načinio i koja bi po njegovoj smrti dne 21. prosinca 1587. proglašena, doznajemo, da je N. iste god. 1587. mjeseca prosinca umro. Ovo svjedoči takodjer i naš rukopis njegovieh pjesamah, jer pri pjesmi „Razmišljanja vrhu muke Isukrstove" stoji pripisano: „Složeno godišta 1586." Iz rečene oporuke vidi se nadalje da je N. u siromaštvu umro, jer u njoj veli on sám: da ono veoma malo imutka, što mu je preostalo, ostavlja svojoj ženi Niki, sa nješto svoje odjeće i s knjigami, te astronomičkimi nastroji, kao i s onim srebrenim sudom što mu ga je darovalo dubrovačko vieće, (bacile de Argento donatomi dall' Illustrissima Signoria di Rausi.)**) U oporuci nespominje N. djetce, prem da se iz jedne poslanice pisane oko god. 1579. vidi, da je imao sina, nad kojega ženitbom izjavi stari otac svoju veliku radost. Žena njegova Nika preživila ga je još njekoliko godinah i umrla god. 1600. Ona je imala osim glavnicah takodjer kuću, vrt i zemlje u Malfiu, kako svjedoči njezina oporuka sačuvana takodjer u gorespomenutome tribunal-

*) Kod pape Gregura XIII. stojahu u velikoj cieni mnogi Dubrovčani, medju inimi: Nikola Vitov Gučetić, Marko Ranjina, Bonifacio Darkolica, nazvan de Stephanis, Mario Kaboga, Franjo Gundulić i Vasilie Gradić papinski tajnik.

**) Ovaj sud ostavi njegova žena Nika, u smlislu svoje oporuke, njekome Stiepanu Hrabromu (Crabri).

skome arkivu. Od rodjakah imao je N. dva bratučeda, naime Augustina, sina Ivanova, kojega gore spomenusmo, na čiju smrt on oko god. 1577. pjesmu sastavi, te Bartula, koj biaše pjesnik hrvatski i talijanski.

Osim gorespomenutih talijanskih djelah, sačuvana su od Nalješkovića sljedeća hrvatska djela u rukopisu:

1. Sedam komedijah u versih. 2. Dvanaest pjesnih od maskerate. 3. Pjesni jubovne na broju 191. 4. Poslanice od njega drugim i od drugih njemu upravljene na broju 57. 5. Devet pjesnih bogoljubnih. 6. Razmišljanje vàrhu muke Isukàrstove, poveća pjesma.

Od ovieh djelah tiskano je do sada: 1. U Slavjanskoj antologii Orsata Počića u Beču god. 1844. Prizor 5., 6. i 7. prve komedije. 2. Molba djevojke ljubavi i razbludna vila iz druge komedije. 3. Deveta pjesma iz maskeratah. 4. Blaženoj djevici i križu, iz bogoljubnih pjesamah. II. U obćem zagrebačkom koledaru od A. T. Berlića, god. 1852. Peta komedija. III. U Cvietniku srbske slovesnosti od J. Subotića u Beču 1853. i u Ilirskoj čitanki za gornje gimnazije od A. Mažuranića, Mesića i Vebera, u Beču 1856. „Razbludna vila“ iz druge komedije.

Sve što mi dole priobćujemo nije dosada još nigdje tiskano, osim šestoga prizora i početka sedmoga iz prve komedije u antologiji.

I.

IZ KOMEDIJE PRVE.

Prizor šesti.

Radat (ljubovnik) s á m.

Što željah najveće da nitkor samnom nij',
To njega nesreće donješe sad k meni,
Kad bi se prijao nebog ja za gore
Još bih se bojao, da se neobore.
Samnom se nesreće rodiše sve na svit,
Ter ti me čas neće najmanji ostavit.
Aj lele! da lele! jesu li itkoga
Bolesti sapele, neg mene neboga.

Jedna starica idući, začuje Radata lelekajući, ter mneći da ga zub boli, govori mu.

Prizor sedmi.

Starica i Radat.

Starica.

Umukni, pukao, zub li te toj boli,
Nebi li što dao da ti se izsoli?
Ako li hoćeš sad da ti ga izmù tja,
Ištom mi rec: izvad! oćutit neću ja.

Radat.

Podj s vragom jošte ti, sada te poslah š njim.

Starica.

Take su bolesti, ja ti se nećudim!
Ako zub hoćeš taj, sad ti ću izzeti,
Da neć ćut, sjemo daj, neće te boljeti.

Radat.

Jamu mi smàrt dube, u miru ja sprave,
A ti mi još zube hoć vadit iz glave!
Spàrdat' si mnom došla, ali mniš, što sam ja,
Da s' našla ti osla? opàrduj s vragom tja.

Starica.

Neznaš me ti, tko sam, ter veliš toj menje,
Neznaš li, jer ja znam razliko korjenje,
Neznaš li, bolesti razlike jer umijem
Rukom ja odvesti, i ime travam svijem?
Sjedi der ovamo, neću t' ga vaditi
Neg ti ću ja samo nešto nanj' staviti,
Ter će ti sva muka u saj čas otiti
Koliko da ruka bude ju odniti.

Radat.

Neimam boljezan od zuba u glavi,
Neg li sam zavezan od gorke ljubavi.

Starica.

A ja mnjah da zubi bole te nebore!

Radat.

A vile tko ljubi, nije li dvaš gore?

Starica.

Majde jes moj mile! nu jes liek i tomu,
Gdi stoje tej vile?

Radat.

U lugu onomu.

Starica.

I ja, kad bjeh mlada, ljubav sam sljedila,
Nu mi je jur brada od godišt probila,
Možebit tojzi vil tebe sad vidjeti
Vele bi drago bil, neg nesmije izrieti.
Jer ih je brižnich sram, neznaju one zla,
Ja im ćud dobro znam, š njimi sam uzrasla.

Radat.

Molim te rad Boga, nù mi daj štogodi,
Oda zla ovoga jeda me slobodi.
Dat ću t' tri krave i k tomu tri sire,
Ako me tej trave oda zla samire.

Starica.

Prisegni na Boga da mi ćeš toj dati
Kad miran od toga zla budeš ostati!

Radat.

Evo t' se kunu ja, da bi mi tries i grom
Ubio tečenja i čeljad svu domom,
Ako ti dvaš veće od toga neće bit,
Kad ove nesreće budeš me slobodit.

Starica.

Hoć li se smiriti, ter istom pametuj
Što ću ti sad ríti, nudjer me dobro čuj:
Imaju te vile, neka znaš sinko moj,
Svaka njih dvie spile, bila sam u jednoj,
Koja je protiva tvojojzi nemoći,
Da bíh ti ja živa, kako će t' pomoći,
Ako bit' taj vila, molju nu kušaj,
U nju dopustila uljesti, jednom daj.

Radat.

Neće htjet ni gledat na mene nikadar.

Starica.

Objetuj njojzi dat, a Bogme, i daj dar.
Ako t' se milos taj dopusti od vile,
Ti veće ne kàrzmaj, neg vàrvom put spile.
Što možeš najprije udilje k njoj hodi,
Dokli se pak níje zgodilo štogodi.
U njoj ćeš naći liek od tvoje nemoći,
Miran ćeš bit u viek, ako mož tuj poći.
A sada nu slušaj, kako se od pàrve
Ulazi spila taj, pametuj do màrve.
Naći ćeš dvie gore, ké se neprohode,
Podj' dokle se more, lug ćeš nać i vode.
Tuj ćeš na jednu doć toliku tješkotu,
Jer ćeš mnjet da se proć nemore dalje tu.
Tribi je, neka znaš, kad dodješ u taj lug,
Jedan štap da imaš debeo, tvàrd i dug.
Napried ga trebi je da nosiš, kako sliep,
Punjestár*) jer nije, ni vrátah, neg prociep.
Kako sve u spile, u kojih najdraže,
Sve stvari tej vile shranuju i dàrže.
Zareni unj sprave štap jako dàržeći,
Pàrvo ćeš nać trave, pak jame i peći.
Čini štap da ti je jak, neka t' se nesgiba,
Stav' pamet, dat' se pak ne spuzne rad glıba.
U spili pak ćeš nać jezero jedno tuj,
Nemoj ti kamo zać, zlo t' jutro, nu me čuj!
Gromor tuj mnokrat jes, nemoj se pripasti,
Neće te ubit tries, i neć vas upasti,

*) Prozorah, od tal. fenestra.

Zasve da govore tuj propast veliku,
Rieči su, nebore, na jednu priliku.
Nećeš se do pupka smokriti, majde ne,
Nu se čuj od kuka, koi je po sred nje.
Tuj te će naći znoj, ter ćeš biti nejak,
A oni štap će tvoj mekši doć nek bumbak.
Al nehaj, jer veće, dok li budeš na dvor,
Trebovat' štap neće, i pak će doć opor.
Napuzni pàrvi dan, ako mož' do dvaes put,
U nutar tere van, svedj da znaš poginut.
Al etot' velju ja, biti će put pàrvi,
Ne samo do znoja, nu Bog me do kàrvi.
Ako li tuj vilu neuzmož' privesti
Da ti dá u spilu u tu nje uljesti,
Nu dobro pametuj, jer ti ću sada riet,
Da činiš vilu tuj za ljubav tvoju mriet.

Radat.

Molim te Boga rad, nuder me nauči,
Da mlados moja sad ovako ne muči!

Starica.

Od rukah i noga' svieh nokat urježi,
Po malo svakoga, ter u rub zaveži.
Pametuj, kad budeš vezati u rub toj,
Da ti nezabudeš tri puta reći ovoj:

Kako vežu ovo sada,
Tako onu, ka mnom vlada,
Da zavežu u ljuvezan
Većma neg sam ja zavezan.

Pak nadj' od oljena mjeseca dan treti,
Ter ćeš tri korjena od njega uzeti.
K tomu ćeš tamjana tri zàrna spraviti,
Ké u lis bàrštana liepo ćeš zaviti.
Ter sve toj ukopaj, gdi no znaš da će proć
Kadgodi vila taj, koju ti služit hoć.
Tuj zamjer' najbliži nje stupaj kon toga,
Nu se čuj, ne križi ni mjentuj ti Boga,
Pak našad lovora, ki je usahao,
Al da je od mora daleko rastao,
Tri grane očeši, ter pošad na stupaj,
I na rub užeži vaskolik lovor taj.
Kad budeš užeći, dokle sve izgori,
Što ti ću sad reći svedjer ti govori:

Kako ovo sada gori,
Tako ona, ká me mori,
U ljubavi radi mene
Da goreći vazda vene,

I da željno vazda tuži
Dokoli se samnom sdruži.
Poslie rub izkopaj, pri sebi ter nosi,
Al od te vile taj', a što hoć sve prosi.
Ona će za te mriet, što sad ti umiraš,
Ovo je vele riet, nu ćeš nać veće dvaš.
Toj ti je najbolje, i to je liek pravi,
Tko tàrpi nevolje od gorke ljubavi.
Jur mi je vrieme poć, daleko mi je stan,
A sad će biti noć, nu s Bogom ti ostan'.
Istom se spomeni, eto ti ja velju,
Da ono daš meni, kad izpuniš želju.

Radat.

Dvaš veće na vjeru pošteno da ti dam,
Na t' ovu guberu,*) ino sad neimam.

Starica.

Hvala ti sinko, ah prem mi će valjati,
Prem guber ne imah, i da ti Bog plati.
Jeda što drugo, aj?

Radat.

Za sada ne ino.

Starica.

Da s Bogom ostavaj!

Radat.

Bog s tobom majno!

(*Pošad starica ostane sám Radat.*)

*) Guber = guba.

II.

IZ KOMEDIJE DRUGE.

Prizor peti.

Tri vile
(berući cviećice, govoru medju sobom, zatiem pastjer.)

Vila pàrva.

Evo mi ljubice.

Vila druga.

Da nut je u mene.

Vila tretja.

Da, nu ti ružice ovamo rumene.

(Ugledavši jabuku.)

Nut' odi jabuke!

Vila druga.

Liepa ti je vidjeti.

Vila tretja
(uzamši jabuku.)

Smijem li je u ruke, sestrice, uzeti?

Vila pàrva.

Nu ju daj ovamo!

Vila druga.

Nu ve ju, sele, daj —
Da ju razgledamo.

Vila tretja.

Para *) od zlata, naj!

Vila pàrva.

I meni toj para, ako me moja svies
I oko nevara.

Vila druga.

Da majde, sele, jes!

Vila tretja.

Družice, molim vas, svaka dio svoj uzmi.

Vila pàrva.

Dio ti moj na čás.

Vila druga.

Majde, i moj uzmi.

Vila tretja.
(gledajući pismo po jabuci.)

Ah, da nam sve vide što ovo riet hoće.

*) Tal. čini se.

Vila druga

(kažuć joj pastiera, koj izide.)

Eto taj, ki ide, rieti nam to moć će.

Vila tretja

(dajući jabuku tomu pastieru.)

Pastieru! dobar dan, mož nam reć toj što je?

Pastjer

(uzamši jabuku.)

Od Boga i vam dan gizdave gospoje.

(gleda jabuku.)

Nemogu vidjet ja, nu stan'te vi k strani,
Jer većma sunca sja vaš ures izbrani.

(štije što je upisano po jabuci.)

Narav me je satvorila
Za najliepšu od svieh vila'.

Vila pàrva

(čuvši ovo.)

Dàrži ju pastieru, nedaj ju opet njoj,
Sestrice, na vieru! nedam ti dio moj,
Hoću ju za sebe, zašto sam liepša ja.

Vila druga.

A ja sam od tebe, zato će bit moja.

Vila tretja.

Niesam li ja bila cienjena do danas
Najliepša od vila', a toj zna svaka vas.

Pastjer.

Gizdave gospodje, čujte svjet ovi moj,
Čemu je, da dodje po sili i jednoj.
Još da ju hodeći kudgodi jedna vas
Bude nać po sreći, nebi joj bila čás.
Na svietu jer sila i sreća što dava,
U tomu nije bila i tkomu vik slava;
Neg svojom krieposti tko je što stekao,
Po božjoj milosti koju je imao.
A vašu svu kriepos, druga stvar, mogu reć,
Ne dàrži, neg liepos, ka ovo ima steć.
Togaj rad nemojte karat se, ni trudit,
K onomu neg' pojte, tko vam će osudit.

Vila pàrva.

Spametno reče toj, tiem sudac tí budi,
Tere nam na sud tvoj ovu stvar osudi!
Ako je ugodno i drago tezijem sad.

Vila druga.

Osudi slobodno.

Vila tretja.

Osudi mene rad.

Pastjer.

Hodite s Bogom tja, ni mogu tej stvari,
Ni umijem sudit ja, toj me Bog obari!
Nu odi jedan jes, tko i nas svieh vlada,
U razum u svies drúga mu nije sada.
Ja se ću potrudit k njemu vas povesti,
Ter vam će osudit, zašto je tej sviesti.

Vila pàrva.

Podjimo na sud taj, al čuj, te jabuke
Nijednoj ti nedaj, neg sudcu u ruke.
Ako neć ti sade učinit, velike
Da budu bit svade meu nami u vike.

Pastjer.

Nut ve se nebojte, ja ju ću ostavit,
Ištom me nemojte pri njojzi ugnjavit.
Nu hodte udilje samnome u polje,
Al što će pak zbilje meni toj bit bolje?

Vila pàrva.

Ne brin' se, jer će pak i tebi bit bolje,
Činit ću, dobitak da ti vuk nekolje.

Vila druga.

A ja ću t' činiti, da ti se rasplodi,
I zimi i ljeti da ti se žir rodi!

Vila tretja.

A ja, da t' vinograd nigdare ne zebe,
Ni da t' nanj pada gràd, ni àrdja na tebe.

Pastjer.

Hvala ti gospodje, prem bàrci i brada
K vragu mi tja podje, što na nju toj pada.

Prizor sedmi.

Sudac dàržave, tri vile i dva pastjera.

Sudac.

Gospodje izbrane, jesu li čoviku
Do danas tej dane milosti bil' viku,
Da se je tač k meni dostojal da dodje
Vaš ures ljuveni, gizdave gospodje!
Er da se pod nebi obide vas svit saj,
Ja cienim, da nebi našla se liepos taj,
Ni ures, ni dike, kakve su tej vaše,
Ké na sviet prilike do sad neimaše.
Rec'te mi, molim vas, gospodje, Boga rad,
Ki uzrok vodi vas ovako k meni sad?

Vila pàrva
(*ostalijem.*)
Kako je sad od vas govorit početi?
Vila druga.
Govori jedna vas.
Vila tretja.
Ja neću, govor' ti.
Pastjer.
A žimi gospodar, pokli je ovieh ram,
Ja ti ću ovu stvar svu skazat, er ju znam.
Sudac.
Onamo ti breče, govoriš i ti tuj?
Vila pàrva.
Neka ti on reče, molim te, nù ga čuj.
Sudac.
Da nudjer ti skaži, al eto t' govorim,
Čuvaj se, ne slaži, da te ne umorim.
Pastjer.
A tako da sam zdrav! kako ću sada vam
Skazati sve uprav, štogodi usaznam.
Jutroska u zoru, još mjesec ne bješe
Sašao za goru, a svietla prem htješe
Danica izteći, šturci ve svud biahu
Pristali štureći, a ptice prem htjahu
Izza njih početi po dubju njih pjesan,
Kako sve, vidjeti kad žele bjeli dan.
Odlučih otiti na gornju planinu
Jedan čas viditi pri stadieh družinu,
Čim ruho ja spravih, i dočim u bisak
Brašance postavih, etoj ti prodje mrak,
Istom bjeh obuću nazuo na noge.
Tamo ja prid kuću, a sunce prem roge
Na obor naš vàrže, tuj podbih brašno ja,
Što mogoh najbàrže otidoh veće tja.
U njeko pak doba došad istom bjeh
Do Miljkova groba, prid sobom kad vidjeh,
U polju gdi njeki vihar se vijaše,
Iz koga veliki jedan zrak idjaše.
Istom ti toj svàrnu pút mene da ide,
Tuj mi pùt sva stàrnu, a strah me obide.
U jedan cigli čas kon mene toj dodje,
Jednaga ter čuh glas, i vidjeh gospodje
Ove tri u jedno, koje me sazvaše.
Evo t' se pravedno do dlake sve kaže
Nješto se skaraše, pak ovu jabuku,
Kú ova dàržaše, daše mi u ruku,
I rješe: „Nu nas čuj, toj ve se potrudi,
Ter jednoj od nas tuj jabuku osudi!“

Rekoh im: Drage vil'! ja ti se vam čudim,
Ako mi to nazbilj velite da sudim.
Er ovoj, što piše ovuda, govori:
Rad vile najlipše da ju narav satvori.
Togaj cieć ja im rich, meu nami odi jes
Gospodar vàrhu svieh, ki ima taku svies,
Da k njemu od svudi na pravdu dohode;
Er vàrhu svieh ljudi' njegov um nahode.
Tuj ti me vratiše od posla, kud gredu,
Tere me moliše, da jih k vam dovedu.
Ino riet ne imam, nego li u ruku
Celunuv, dati vam ovu njih jabuku.
A sad će odi rít svaka njih svoj razlog,
Ter im ćeš osudit, kako te uči Bog.

Sudac

(*uzamši jvbuku.*)

Ja cienim. nije bila očito neg napas,
Koja je donila ovu stvar meu vas.
Tiem bih rad, gospodje, da mi znat vi date,
Po ki pút vam dodje, i što me prašate?

Vila tretja.

Sjedi der, sudče naš, er valja da sjediš,
Razloge kad slišaš.

Sudac.

Toj pravo besjediš.
Nu tako t' bit zdravo, tko no t' je najdraži,
Tako mi ti pravo ovu stvar svu skaži?

Vila tretja.

Zaisto veomi zaklè me, sudče ti,
Zdravo taj bio mi, pravo t' ću sve ríti.
Zatoj me čuj sado: Jutroska mi zorom,
Kraj ove livade stasmo se pod gorom.
Dvignuv se od tola, počesmo hoditi
Put vode, gdi kola htjahmo voditi.
Ter gredè, brahomo cvietice za vience,
Koje svit' htihomo od sunca rad sience.
Eto ja zamjerih tuj istu jabuku,
I tu ju prida svih uzeh ja u ruku,
Pak im rjeh: Drage vil', priklono molim vas,
Hotjej mi svaka d' darovat svoj na čás,
Tuj čas mi po volji dio svoj svaka dà,
Ako je ké bolji razlog svoj, rec' sada.

Sudac.

Što vi sad velite? pravedno je li toj,
Da opet prosite stvar, kú ste dali njoj?
Nu zašto nikoga suditi neda Bog,
Što sudac svakoga nebude čut razlog,

Tim veće ne cknite, neg sjeme vi bliže
Pristupiv, recite vaš razlog najtiše.

Vila druga.

Govori sestrice.

Vila pàrva.

Reci ve, sele, ti.

Vila druga.

Na vjeru družice, bolje ćeš ti rieti.

Vila pàrva.

Razumni sudče naš, pokli ti dao jes
Višnji Bog, da imaš toliki um i svies,
Molim te, nu me čuj, inoga niesu rad
Meu nami, neg za tuj jabuku, rieči sad.
Zač nije stvar na sviet do danas još bila,
Pravedno mogu riet, ká bi nas svadila.
A negli stvar taka, mogu reć, od ništa,
Ku cieni vil svaka za màrvu smetlišta.
Ali mi gledamo po njojzi toj pismo,
Tim ju njoj nedamo, od ništa er bismo
Pri njojzi mi bile, nu zašto niesmo toj
Onadar vidile, zato ju dasmo njoj.
A kad bi ja znala toj, po njoj što piše,
Nebih ju njoj dala, da umrit hotiše.

Vila druga.

Čuj sudče, Boga rad, ja za tu jabuku
Neimam žalos sad najmanju, ni muku.
Neg zašto ona njom moć se će gdigodi
Pohvalit, liepotom da nas svih nadhodi.
Tim da se ne vara, nù nas ti zagledaj,
Ter koja t' uzpara najliepša, njoj ju daj!

Sudac.

Gizdave gospodje! volil bih ja danas
Od moga da dodje imanja zao glas,
Neg ovoj, s čiem sada pridoste vi k meni,
Jer će tuj bit svada, ká viku bila ní.
Kako se vi same tuj nepogodite?
Zašto taj nij' za me sud, kako vidite.
Zač ja tej krieposti ne imam, da mogu
Tej vaše lie posti procienit, er Bogu,
Vele, toj dano bilo, zasve er ste stvorenije
Njegovo i dilo, tim za me taj sud nije.
Gospodje! toga rad, ja vidim, ištete
Da mi to bude sad sramote i štete.
Kad pozrim ja proć vam, prosuze mé oči,
Kakono da gledam proć sunčjoj iztoči.
Zač, drage mé vile, tko rekal sad nebi,
Da ste vi sletile jednaga iz nebi?
Dobro je, da odi ja sudim kégodi

Ranice od ljudi', kad mi se prigodi.
Nu taj stvar za moj sud i razum nije sad,
Tim podj'te vi inud sud iskat, Boga rad.
Ali ju sad meni darujte vi na dar,
Meu vami neka nij' rieč za tu malu stvar.

Vila pàrva.

Majde, sam ja rada, na čás ti dio moj.

Vila druga.

I moj ti dil sada, al da ju nedaš njoj.

Vila tretja.

Vidjè li, sudče moj, kako sve tudju stvar,
Gdi svaka dio svoj pokloni vam na dar.
Ali ja molim vas, žao vam ne budi,
Život ti moj na čás, a toj mi prísudi.

Vila pàrva.

Sudče moj, taj vila izmedju sve družbe
Uzrok je vik bila od smeće i tužbe.
Al ništa nemanje, toj ve se potrudi,
Pokli je volja nje, ter nam toj osudi.

Vila druga.

Eto si ti volju vidio od teźieh,
I ja te još molju, pokli je volja svíeh,
Osudi, ter ju daj onojzi, ká t' se mni
Najliepša, neka dàj za tuj stvar rieči ní.

Sudac.

Eto čuh svih volje, ja ću sad učinit,
Što umiem najbolje. Nu vam pak nemoj bit
Na mene što žao, er bih ja radije
Bez duše ostao, neg li toj da mi je

Vila druga.

Nemisli za tuj stvar.

Vila tretja.

Majde ne, sudče naš.

Vila pàrva.

Tot' neće bit nigdar, tiem sudi što imaš,
Ako ju meni daš i meni prisudiš,
Činit ću, da imaš koliko požudiš
Imanja i zlata, da ćeš ti reći sám:
Zamjerna bì plata od ove, kú imam.

Vila druga.

Reci mi jednu stvar, molim te, sudče moj,
Eto si gospodar dàržavi ti ovoj.
Ali ti draže jes gospodstvo, pravo kaž',
Ali tvoj um i svies, kojom ga ti vladaš?
I što bi t' milije, da ti se uzvisi?
Ali pak žalije, da ti se ponizi?
Moj sudče! cienim ja, da ti je tvoja svies,

Veomi milija, neg vas sviet i pjenez.
Razumom imanje zašto je lasno steć,
Al blagom razum nije, ako je pravo reć!
Tim što ti obeća imanje ova dat',
Nijeli t' dvaš veća potreba, veće znat'?
Er ovo što vladaš, tebi je dovolje,
Nu da još veće znaš, bilo bi t' još bolje.
A ja ti mogu toj u jedan čas dati,
Ter veći razum tvoj veće će vladati.
I veći gospodar na svietu biti dvaš,
Ako ti ovu stvar, prisudiv, meni daš.

Vila tretja.

Pokoli obe dvie, sudče moj! htjė slišat',
Molim te i menie da posluh budeš dat'.
Vėle je gruba stvar, kada se prigodi
Učinit komu dar, najliše gospodi.
Da mu ti darivaš, nijedan put neće
Jednu stvar, česa znaš da ima odveće.
Gospodstvo ti imaš, i kad bi hotio,
Jošte bi veće dvaš gospodar ti bio.
Nu vi je s dósade ovogaj, i s tuga',
A negli da sade ti primaš još druga.
Takodjer u tebi kad nebi imao
Razuma, ti nebi odi sad vladao.
Ni bismo mi na sud na ovi tvoj prišle,
Nu bismo mi inud iskat ga otišle.
Tiem blaga ti imaš, i eto s' gospodar,
I dosti vele znaš, nu jedna t' lipše stvar.
Budući takoj mlad, pristao, plemenit,
Pravo bi bilo sad najliepšu na saj svit
Djevojku da imaš, kú bi ti u ruku
Ja dala, da ti daš meni tu jabuku.

Sudac.

Gospodje, za Boga, što mi to velite!
Da li me takoga vi sudca cienite?
Ali mi nebi to višnji Bog zazrio,
Ako bi za mito ja pravdu učinio?
Toga ja negledam. Al imam odluku,
Ovojzi da ja dam gospodji jabuku.
Kad ju ste vi iste samohoć njoj dale,
Inako jer biste za zlo mi imale.
Cjeć toga, naj vilo (*daje trećoj vili jabuku*) tebi ta jabuka,
A molim vas milo, nemoj vi bit muka.
Er ovo nečinju, da vas ja pogàrdim,
A više stavim nju; neg da rieč potvàrdim,
Koju ste vi sáme danasko rekle njoj,
Cieć toga, sad na me žao vam bit nemoj.

Ni jednoj na drugu. Tako vi ljeposti
Provodit u dugu veselju s radosti!
I neka ja poznam, da na nju nije žao,
Ni na me sada vam, er ju sam njoj dao.
Hotjejmo jedan čas svi tanac izvesti,
Ako se vi danas nećete ponesti.

(Uhitivši se sve tri vile i tri pastjera, učine tanac, s kiem podju u lúg, iz koga su izašli, i takoj svàrši ovo govorenje.)

III.

MASKERATE.

Pjesma četvrta.

Čujte žene, ké ištete
Duši pokoj i mir steći.
Er bez truda i bez štete,
Sad vam se će način reći.

Trebuje vam, u ljubavi
Da s iskàrniem pribivate.
To vam božji zakon pravi,
Koi dobro vi poznate.

Kad potreban stvar poželi,
Ké odveće vi imate,
Toj vam dobri zakon veli,
Da nas njome ugledate.

Er kad žedniem piti date,
I kad gole obučete,
I studene ogrievate,
Duši pokoj vi stečete.

Na vrata smo vam napàrli,
Svaki nebog štapom kuca,
Od žedje smo svi umàrli,
Od studeni svaki puca.

Nu pozrite tugo naše,
Ter umorit nas nemojte,
Neg li mlake juho vaše
Studenih nas vi napojte.

Na meku smo željni léći,
Željni malo juhe vruće,
Er bi svaki sad u peči
Uljezao u goruće.

Blago vam, er duše vaše
Lasno mogu pokoj steći
Jednom krincom vruće kaše,
A na odru vi ležeći.

Štape ove ne nosimo,
Da ištemo od vas zlata,
Ogrijat se mi prosimo
Na čestita vaša vrata.

Nevoljni smo zabogari,
Sad možete raj dobiti,
Udjeliv nam one stvari,
Ké vam neće manje biti.

Zatoj veće ne kàrzmajte,
Kad se raj steć lasno more,
Nevoljnieh ugledajte,
Neće ni vam biti gore.

Pjesma sedma.

Pastjeri smo iz Bobana,
Radi zime, radi glada,

Ostavili naša stada
Od ovaca' i ovana',
A mnokrat smo Dubrovnika
Razumjeli čudne hvale.
Navlaš slavnieh vašieh dika',
Ké su lačno napitale,
I studenieh ogrijale,
Ki ne imaju svoga stana.
Pastjerì smo iz Bobana.

Rekoše nam putom hodè:
Godišnicam liepše 'e tamo,
Izpod Pičia ter ih vode,
Da im meću kuću samo,
A mi posle svake znamo,
Potrebne za vaših stana'.
Pastjeri smo iz Bobana.

Odlučismo radi toga
U Dubrovnik odi doći.
Primite nas radi Boga,
Mi vas ćemo služit moći.
Ne gledamo zimne noći,
Ali duzieh ljetnieh dana'.
Pastjeri smo iz Bobana.

IV.

IZ POSLANICAH.

Poslanica 18.

Petru Hektoroviću, vlastelinu hvarskomu.

U Dubrovniku, na dan 10. Maja 1540.

U ruke ova stvar, da Hektoroviću
Petri se dá u Hvar, poštenom' plemiću. —
U knjigah, Ciceron ké sinu učini,
I ne toj samo on, nu mnozi još ini
Mudarci govore, moj Petre razumni!
Od zvirih iz gore, da donas druga ní
Raznica, neg samo er pamet i razlog
Mi ljudi imamo, koga njim nedà Bog.
Tako smo opet mi pametju i umom
Različni meu nami i tiziem razumom.
Zač, koga veéme Bog nadarì milosti,
Da bolje on razlog i četar kriposti
Ne samo poznaje, ma dielom da čini,
Moremo reć, taj je veće neg svi ini.
Ki toga neznaju, zač veću ti sliku
K živini imaju, nego li k čoviku.
Što hoću riet ovoj, veomi pošteni
I mudri Petre moj, takoj se mní meni,
Da si ti od mnozih veomi zadosti
Različan, kako rih, rad slavnih kriposti'
Kiemi te nadarì višnji Bog s nebesa',
Zamirno da stvari tvoj razum doseza.
Ne samo jezik naš, i š njime latinski,
Izvàrsno er ti znaš, nu oni još rimski.

U kom se kriposti razlike nahode,
  Kiem vaše milosti mnozih nas nadhode.
Najliše u piesan izvàrsno složiti
  Ne samo ljuvezan, ma što hoć umieš ti.
Poznavši takoj ja, da svakom kriposti
  Veomi razum sja od vaše milosti,
Odlucih, sve svasma, ako bi njoj bila
  Prijezan draga ma ugodna i mila,
Dosmàrtni do moj čas, jak otcu da dvorim,
  I činju svaku čás, pravo ti govorim.
Ako mi ć' ti reći: ,,Rad bih znat da mi daš,
  Nadalek stojeći, po čiem me poznavaš?"
Vaš razum dobro zna, da skrovno jedna stvar
  Toliko izvàrstna, nemore stat nigdar.
Kakono govore: da ljudi sad hode,
  Dubući pod gore, ter zlato nahode.
Zač narav nedaje, i pravo toj nebi,
  Da gore potaje taku stvar u sebi.
Od ke je vriednija, bez niedne prilike,
  Tva lipos, ka nam sja i sjat će u vike.
Zašto si ti slava našega jezika,
  I u svem čás prava, i kruna i dika.
Najliše rad pjesni, koje mi otac naš
  Dum Mavar*) ove dni za milos kazà dvaš.
Ne samo ke piše do njega milos tva,
  Nu jošte do Miše**) ka pisà, ona sva
U piesni složena, er scienim do danas
  Rodila nie žena spievalca, kako vas.
I u toj da t' viku nije bil' prilika
  U našem jeziku, nit će bit do vika.
O tebi niki dan mislih ja, pak na noć
  Zgodi se, da u san bude mi Musa doć.
Tuj ti se zabih ja, videći nje lice,
  Gdi veōmi liepše sja od zviezde danice.
U tankoj od platna košulji pribiloj,
  Niz koju svud zlatna letieše kosa njoj.
Svjetlušte nje oči meni se vidjehu
  K sunčanoj iztoči prilične da bjehu.
A gàrlo toj vili stojaše i lice,
  Kako lir pribili i cvietak ružice.
Što ruke nje bjehu, pravo ti govoru,
  Meni se vidjehu prilične k mramoru.
A pùt nje ostála, koja se prozraše
  Kroz platno od zdala, jak sunce sva sjaše.

*) Razumjeva Mavra Vetranića Dubrovčanina.
**) Razumjeva Mišu Pelegrinovića Hvaranina.

Ako me svies moja u čiem nevaraše,
Meni se od raja lipos nje vidjaše.
Prid kom stah jak človik kad sgleda jednu stvar,
Ku nije čuo vik, ni vidil nikadar.
Tere joj nesmieh riet jednu rieč najmanju,
Nego stah kako spet, gledaje sve na nju.
Tuj ona: „Što mučiš, kroz zač negovoriš,
Eda se što mučiš rad mene i moriš?“
I to ju mišljah ja prašati, govore:
„Ali si iz raja, ali s' vil iz gore?“
Kad ona: „Što prèdaš, ja sam vil od strana'
Od ovih, neka znaš, tebe zvat poslana
Od družbe od moje.“ I tuj mi ukazà
Njih miesto gdi stoje vàrh gore Parnasa.
Ja kako stvar novu želeći viditi,
„Pokli me,“ rih, „zovu, poći ću otiti.“
Ona me tuj milo za ruku uhvati,
Kada joj rieh: „Vilo, hotjej mi kazati,
Ravnina što je ta? što li je tolika
Po njojzi od cvieta' izvàrsnieh razlika?“
Reče mi: „Toj polje poznat ćeš od zgore,
I cviete ti bolje došadši vàrh gore!“
Još reče vila má: „da na svit nitkore
Bez njih moć neima vàrhu tej doć gore.“
Tuj vidih jaj mnoge, gdi cvitja taj brahu,
A mnozi pod noge toj cvitje plesahu,
Ter mi se vidjaše velika griehota,
Gdi se taj plesaše od cvitja liepota.
Kroz toj rieh: „Draga vil, zašto daš činit toj?
Molim te Boga dil, skaži mi, tko su onoj?“
Reče nam:*) „Cić toga nitkor se nehaje,
Er izpod njih noga' liepši cviet postaje.
Zač oni potlačit nemogu nikade
Najmanji jedan cvit od naše livade;
Er kako jes laka pamet njih i dilo,
Manje je neg dlaka slabahno njih tilo.
Tiem što se ti moré zamani i trude,
Svi sebi dvaš gore neg cvitju nahude.“
Pak reče: „Sad ću t' riet vas uzrok od togá,
A toj jest, er živiet hoće sried bàrlogá.
Zato im nedamo, da hoće puknuti,
Vidjeti nas samo, a neg li tegnuti.
I s tobom ja što sam, oni mné, da ide
Kigodi od njih sám, er mene nevide.

---

*) Naš narod običaje i danas često o sebi govoriti u višebrojniku, n. p.: Mi smo to čuli, vidjeli itd.

„Zatoj bi hotjeli od našieh livada',
  Kako ste vidjeli, cvitja nam sva sada
Potlačit, da mogu, nu im bit nemore,
  Zač nie toj Bogu ugodno što tvore."
Nu druzi pak oni, ki cvitja taj brahu
  Svaki se pokloni, er vilu vidjahu,
Što moj um željaše da praša vilu tuj.
  Koliko da znaše, sáma mi reče: „Čuj!
Svi oni, ki cvitja u njedra sbiraju,
  Svi vide, da sam ja, zatoj se klanjaju."
Čudno mi još kazà: „Ti da si u njih bil
  Vàrh gore Parnasa, i njeku vodu pil.
Koju mi obećà, da mi će kazati,
  Ter mene još veća tuj želja uhvati.
Prošad tuj livadu, kad bismo pod gorom,
  Tuj za čas u hladu sjedosmo pod borom
Mladjahnoj na travi, u cvietju oda svud,
  Da mi se raj právi činjaše na moj sud.
Kakono da nitkor nije tuj hodio,
  A oni jošte bor nebieše rodio.
Tere tih njeki glas siencome činjaše,
  Koj mi čudnu slas životu davaše.
Jaoh! ali plandišta malo tuj činismo,
  Pak malo, prem ništa, odtole kad bismo,
Vihar se zavàržè, ter oni liepi bor
  Žilami iztàržè i odnì tja na dvor.
Tuj moje radosti sve mi se svàrnuše
  U gorke žalosti i boles od duše.
Ono se pak misto bez bora vidjaše
  Kakono ondi stó propastih da zijaše.
„Jaoh meni Vilo!" rieh, „jesam li nesrećan,
  Jaoh, što sad neumrieh, zao t' mi svanù dan!"
Tada mi ona vil dà nieki razgovor,
  Govore: Da je bil podobno oni bor
Ovojzi dubravi, izrieti onako,
  Cieć da se postavi u miesto inako,
Koje mi nekazà, ma reče: „Neka znaš,
  „Od segaj Parnasa ere je liepše dvaš.
A nut ćeš vidjeti, er te ću u isto
  Do malo još lieti' povesti u misto."
Reče mi pak: „Hodi, nemojmo stat veće,
  Nać ćeš dub kigodi ki t' màrzak bit neće,
Neg ti će drag biti ne manje neg li taj,
  Kako ćeš viditi." Pak reče: „Ruku daj!"
Ja stojah sebe van, kad me vil ubvati,
  Ter reče: „Nu ustan', nije triebi kàrzmati."
Idući tako mi, za doći na goru,
  Ja svedjer o jami toj mišljah i boru.

Kad reče vila taj: „Spametno sad hodi,
  Ter svaki dub gledaj, i koji što rodi.“
Kudgodi gledah ja, svud vidjah veliku
  Od roda i dubja i sieni razliku.
Er kad bih ja hotil svaku stvar izreći,
  Nebi mi dosti bil lietni dan najveći.
Svaki dub imaše pod sobom kladenac,
  Takodje visaše o svakom stó vienác.
Zavitieh od grana', različieh od dubja'
  Ali od bàrštana. Tuj vili rekoh ja:
„Gizdava má Vilo! molim se tebi sad
  Priklono i milo, kaži mi Boga rad,
Što hoće tej reći korune bez broja,
  O dubju viseći, ké ovdi vidim ja?“
Reče mi sad: „Nemoj toga me prašati,
  Po sebi pak ćeš toj i druga sva znati.“
Tuj više od mene jedan dub ja vidih
  Izvàrsno gdi zene, ter vili tojzi rih:
„Gospodje! napried ja nemogu nikuda
  Jednoga stupaja krenuti od truda.
Molim te ja milo, hotjej me povesti
  Jedan čas má Vilo pod oni dub siesti“
Ona se podsmieja, ter mi se činjaše,
  Štogodi mišljah ja, sve ona da znaše.
Pak reče: „Pametuj, er ako ti siesti,
  Počivat budeš tuj, neć' na vàrh uzliesti,
Ter se neć sladkoga kladenca napiti,
  Ki čini svakoga do suda živiti.
Ma, nu sam vesela, er te sam na jedno
  Miesto ja uzvela izvàrsno i vriedno,
U kom se lipota s kladencem nahodi,
  Ki ti će života produljit štogodi.
Ako i ne do suda, jak ono vàrh gore,
  Do koga ti truda podnesti nemore.“
Kada mi dodjosmo pod taj dub u siencu,
  Tuj vodu nadjosmo u bistru kladencu.
Koj vodi do danas nenadjoh priliku,
  Toliko jednu slas imaše veliku.
Pak vila tuj što mi još reče: „Mnogo taj
  Lasno se dub lomi, tiem ticat unj' nedaj.
I scienit, čuj, nemoj, da mu ćeš nać viku
  I u čiem u ovoj dubravi priliku.
Nikomur do danas pod njime plandište
  Nije bil jedan čas, a neg li godište.
A toj mož poznati po cvietju i vodi,
  Zač nitkor tuda ti do danas nehodi,
Ni vodu smuti tuj, ni plesà toj cvitje;
  Nigdar nije zime tuj, neg vazda prolitje.

A sad te ja molju, pravo mi odgovor'
  Je' li ti u volju ják oni bieče bor?
Zagàrliv srid duba od želje tolike,
  Da rečeš: nisu dvà nego dvi prilike."
„Jes," rekoh, „Vilo ma! ugodan i mio,
  Odkoli očima ja ga sam vidio.
Zašto bo još bliži vašega jes dvora
  I miestom poviši, i mladji od bora."
Tuj dobro jedan čas jošte nepočinusmo,
  Kad vile sladak glas od piesni mi čusmo.
Ki tada nemore dosegnut moja svies,
  Ali je svàrh gore, ali zgar iz nebés.
Ter hotjeh riet vili: „Što je toj gospoje?"
  Kad ona: „Nu bi li poznao tko poje?"
Pak reče: „Od vaših to je glas svàrh gore"
  „Za Boga vilo!" rih: „Kako toj bit more?
Viek rekal nebih ja, da su toj njih piesni,
  Neg s nebesa' i raja, tako se meni mni.
Tko su to od našieh? rad ti bih, rekoh, znat,
  Zač bi se vàrhu svieh blaženi mogli zvat."
Tuj ona gospoja: „Nemogu t'" reče „već
  Misao morit ja, sve ti ću pravo reć:
Petar je s Dum Mavrom i Dmitrić Nikola,
  Krunjeni lavrom igraju u kola,
I piesni razlike s Musami spievaju,
  Kroz koje u vike živjeti imaju.
Ter im su za slavu te Muse savile
  Po krunu na glavu, ke im su stavile.
Mavru Urania, liepšu nego rusa,
  A Petri Talia, Nikoli Klio Musa."
Ja, sasviem da bieh lien, željah vas vidjeti,
  Ne manje neg jelen na vodu prit lieti.
Nu zašto veće ja odonle nemogah
  Krenuti stupaja, kako van sebe stah.
Želeći sa svu moć, da bi mi jedan čas
  Moglo se kako doć vàrh gore tej do vas.
Mojeju tuj misli ona se vil tada
  Niekako domisli, ter mi tuj pero dà
I jedan list bio, pak reče: „Naj, piši,
  Što bi ti hotio, a tuj neuzdiši."
Za teziem pak reče: „Musa sam, niesam vil"
  Toj riekši otččě, ják vihar da bi bil.
Nu smisli, količak obide mene strah
  Na tomu miestu pak, bez Muse kad ostah.
Kakono kadgodi na daleke strane,
  Kad podje tkogodi, ké mu su neznane,
Ter da ga provodič njegov tuj ostavi,
  Gdi nezna on ni rič, ni takodj' pút pravi.

Neg mu se od svuda mni, nietko da vikà,
Ter gleda, od kuda ima doć smàrt prika,
Da ga tuj umori, toliki bude strah.
Tako ja u gori bez Muse tej ostah.
U toj se probudih, nu jedva u duši,
Tere se začudih tomuj snu i Musi.
Dum Mavru tuj pisah još prie nego li
Minù me oni strah, a poslie Nikoli.
Ne kako na višem da ovieh imamo,
Neg er smo na bližem neg s vami ovamo.
Tiem ako ja prie njim pisah nego vam,
Molim vas, da mi je prošteno, kako znam,
Da vaša dobrota mene će razumít,
Za moga živeta koj mislim sluga bit.
I radi tolike, koja je u tebi,
Kriposti velike, vàrhu svih pod nebi,
U našem jeziku zač drugi na sviti
Nemore bit viku, ni je bil kako ti,
Kres toj te molim ja, dopusti i meni,
Da prijam pokoja pod tvojom toj sieni.
I da ja u vašoj pribivam milosti,
Zač bi mi samo toj na svietu zadosti.
Er da toj mogu steć, stekal bi ovdi raj.
Drugo sad neću reć, neg: Milos Bog ti daj! —
U tisuću i pet sát i četàrdeseti,
Sgodì se pisat Maja dan deseti.
Ovo ti Nikola piše Nalješković,
Ki velmi dotola vidjet vas želi prić! *)

~~~~~~

V.

IZ LJUBOVNIEH PJESAMAH.

Cvietu, kojega mu poslà ljuba na dar.

Reci mi, tko mi te takoj sad pušila,
Rumeni moj cvite, molim te ja? — „vila!"
Jel' to ona vila, koja je moju svies
I sàrce mé zanila liepotom svojom? — „Jes!"

*) Na ovu poslanicu odgovori mu stari Hektorović drugom poslanicom dne 16. Novembra 1541., u kojoj poslanici pisà o svojoj starosti i bolesti i o svome biegu pred Turcima. Poradi iste poslanice opjevá Nalješkovića u jednoj latinskoj pjesmi Doktor Antun Rožanić, vlastelin karkarski.
~~~~~~

Zač mi to ne vrati, nezna li, er veće
  Bez sàrca stojati nemogu živ? = „Neće!“
Reci mi uzrok dàj, smierno se molim vam,
  Ništa mi nepotaj', reci mi sve. = „Neznàm“
Sàrdašco tuj moje rad želje ljuvene
  Pati li, š njom stoje, nepokoj? = „Majde ne“
Da bàrže dan i noć er prijà pokoje,
  Ne misli opet doć u mene? = „Tako je.“
Zašto te pošila, reci mi ti uprav,
  Gizdava tá vila meni sad? = „Za ljubav.“
Da, sad ću zaisto radi nje ljubavi
  Stavit te na misto sàrdašca. = „Postavi.“
Da nudjer tuj mi stoj, ter veće nikudi
  Od tole poć nemoj do smàrti mé! = „Budi.“*)

VI.

IZ PJESAMAH BOGOLJUBNIEH.

O razpetom stvoritelju.

Ako ste ikadar po svietu vi hode',
  Za jednu čudnu stvar, o sliepi narode!
Pozrivši uzgori smišljali, nebesa
  Od ništa tko stvorì, i sva njih čudesa.
Ali pak s iztoči na sunce gledaje,
  Proć sebi gdi oči obratit nedaje,
Bez broja zviezde pak, kad màrkla noć pride,
  Kiem se čudi svak, načine ké slide.
I mjeseo, ki vieku ne stoji na mjeri,
  Nego li prem nieku zamjernu ćud tjeri.
I rieke, iz gora' iz suhieh ké teku
  Na ponor put móra, nepristav čas vieku,
I nigdar još zatoj široko toj more
  Nikako mimo svoj kraj uzit nemore.
I čuda još, koja nije moć izreći,
  Zašto ih svies moja nemože doseći.
Ter vi, da od toga stvorca znat želite,
  Na križu eto ga pribjena pozrite!

---

*) Ignacio Gjorgjić u svom rukopisnom djelu: „Vitae et Carmina nonnullorum illustrium Civium Rhacusinorum“ veli, da je ovu svoju opjevanu ljubu deset godinah ljubio, i napokon od nje obljubljen bio. Tu se dakle ima razumjevati Nika Nalješkovićeva njegova kasnija žena, koja ga je u starosti svojim imutkom uzdržavala i godine 1600 bez djetce umrla,

Može bit, da ga vi u slavi cienite,
Koju on ostavì, kako svi vidite.
Er s neba na sviet saj, na tuj smàrt hotiè doć,
Za dat nam vječni raj i djavlu slomit moć.
Smislite, za vaš grieh na što se dopustì,
Od djavál da vas svieh slobodi iz usti'?
Toga cieć kami je i tvàrdji neg' kami,
Tko se ne oblije grozniemi suzami
Smišljaje na svoj grieh i ljubav njegovu,
Da on sám za vas svieh htjè prijat smàrt ovu.
O čudne ljubavi! ku izriet nije moć,
Da on raj ostavì, a na smàrt hotjè doć.
Stvorenje sve plače, gdí mu je na glavi
Ta kruna od drače, cieć naše ljubavi.
Na glavi, angjeli kojoj se klanjaju,
Mislite sad, je li žalos još u raju!
Pozrite na lica s kàrvaviem kosami,
Ké slavi Danica sa sviemi zviezdami.
Nut ruke, gdi stoje, ké čavli probiše,
Vas ovi sviet koje od ništa stvoriše,
Stoje mu razpete, er želi i hàrli,
Da tebe, zli sviete, k sebi sad prigàrlí.
Noge su s čavlom još pribjene radi vas,
Kojiem su za podnož nebesa i sviet vàs.
Tko će bit sad kami, da mu grob pokrije
Griešnik, ki suzami vas se ne oblije?
Zač će taj tvàrdji bit neg mramor od gore,
Er žalos na saj svit veća bit nemore.
Plači sad dakle svak; er ste vi uzrok vàs,
Tko neće za grieh pak u viečnu poć propas.
Er eto, vidj' gore i dubja i kami,
I rieke i more i sunce s zviezdami,
Gdi plaču, smišljaje: stvoritelj da svieh
Pogàrdjen tač da je i razpet za vaš grieh.
Toliko veće mi, koji smo uzrok vas,
Imamo suzami cviliti po svak čas.
Da bi nam prostiti hotio uzrok taj,
I svieh nas primiti na milos u svoj raj.

Prisvetomu križu.

Zdrav križu prisveti, zdrav sveti biljež e,
Po komu na svieti svaka nam zla bieže.
Zdrav križu, po komu spasenje ufano
Na saj sviet svakomu s nebesah bì dano.
Zdrav križu, ki nas svieh oda zla izbavì,
U koje pàrvi grieh vas narod postavì.

Zdrav križu, bez koga duhovno spasenije
  Nitkomu od Boga dalo se dosad nije.
Zdrav križu, koi si dostojal, o tebi
  Stvoritelj da visi i svieta i nebi.
Zdrav križu prisveti, ki nam sva dobra dà,
  Koja se izrieti nemogu nikada.
Zdrav križu, po komu višnji Bog htjè dati
  Spasenje svakomu, tko bude ufati.
Zdrav križu, ki jesi satvoren, da se nam
  O tebi objesi. spasenje sviem dušam.
Zdrav križu, koi smàrt od smàrti naše bì,
  Koi sam može stàrt svu oblas hudobi.
Zdrav križu, koi bì vàrhu sva ostala
  Dopušten od nebi, da si pùt od kala,
Pravo bì togaj rad, svak na sviet umàrli
  Da sàrcem tebe sad i dušom zagàrli.
Pravo bì, vas narod kàrstjanski najliše,
  Prislavni da tvoj plod u sàrce upiše.
Pravo bì, dan i noć, pravo bì, hip i čas,
  Da tebe sa svu moć proslavlja svaki nas.
Nu slavu tuj tvoju tko će moć izrieti?
  Nepristav ku poju angjeli i sveti,
Er slavna tva kripos, božju nam obrati
  Razsàrdžbu u milos, kú nam grieh prikratì.
Molimo cieć toga Jesusa, koi bì
  Nam poslan od Boga i razpet na tebi,
Da nam se smiluje, ter da nam grieh prosti,
  I da nas daruje njegovom milosti.
Za muku, na tebi kú za nas propatì,
  Da pokoj na nebi bude nam sviem dati.

BUREŠIĆ MARIN,

rod. oko 1510. † oko 1560.

Burešić, ili Borešić Marin, rodio se u Dubrovniku oko godine 1510. Biaše prijatelj Nikole Nalješkovića, Maroja Mažibradića i ostalieh suvremenieh pjesnikah dubrovačkieh. U mladosti mučila ga je nesretna ljubav, radi koje tješio ga je Nalješković u svojoj 32. poslanici. Kasnije oženio se i rodio tri sina. Pjevao je u mladosti o ljubavi, a pod starost činio bogoljubne pjesme i prevede u versih mudra izrečenja Katonova, koja po njegovoj smrti, netjak mu Gavro Tamparica godine 1562. u Mletcih tiskom izdadė, posvetivši ih jednome sinu Marinovu. *)

Dvie njegove pjesme, što dole sliede, niesu još nikada tiskane bile:

I.

Tužba.

Nu mi reci vierenice,
Jutros cvietje kadno braše,
Tko rumeno tvoje lice
I vrat bieli celivaše.?

Ali cieniš, cieć prikora,
Da te niesam ja vidio,
Gdie te bieše on sakrio
Jednom siencom od lovora?

Razpuklo se sàrce tvoje,
Kakono se razpadahu
Ove plačne oči moje,
Kadno tebe š njim gledahu.

U vietar li rieči stavi
Ké s' mi skletvam govorila:
Da na niednoj već ljubavi
Nebi moju promienila?

Da toli ti rieči bieše
S mislim, s sàrcem razdieljene,
Tere s takim slovom htieše
Privariti tužna mene?

Ja sam mnokrat moljen bio
Da ku drugu vil obljubim,
Ma nikadar nisam htio
Mladu tebe da izgubim.

Er je bila ljubav moja
Kriepka u sàrcu mom odveće,
A ne kako viera tvoja
S kojom svaki vietar kreće.

Ah zlo žensko obećanje!
Ma prem zločes čoviek oni,
Koj u ženu sve ufanje
Od ljubavi sve nasloni.

Što si mogla nać u njemu,
Tkoje dobro, kali čuda?
Eto vidiš, da je u svemu
Vazda ženska pamet luda.

Jeda t' moje on obeća
Rieči slatke i medene,
Kadgod u čem dobra veća,
Koja nebi našla u mene?

Neznaš, er je duša moja
I sva liepos sàrca moga,
Vazda bila veće tvoja
Nego mene jaoh istoga?

*) Nieki pisci dubrovački stavljaju smrt Marina Burešića u godinu 1580. Ali budući da je Tamparica g. 1562. njegove pjesme izdao i njegovu sinu posvetio, to mislimo da je onda već Marin mrtav bio.

Sve me dobro, drago i milo
  Ké sam na sviet imat htio,
  U tvojem je rukam bilo,
  Kako ti sam i ja bio.

Jeda s' igdar zapitala
  Tí u mene za stvar koju,
  Kú napuno niesi imala
  Taj čas kako istu svoju?

Ah toli te, jaoh, privari
  Njegov obraz plemeniti,
  Tere zato ti nemarì
  Meni žalos učiniti?

Da gdi je bila moja liepos,
  Kú su rieči tvoje mile
  Niegda sa svu moć i kriepos
  Pripievale i hvalile?

Znaš li, kadno moje oči
  Nadjevahu moje lice,
  Ovo je sunce od iztoči
  I tvoj svietli zdrak danice.

Ah toli ti, brače omilì,
  Njegov razum ludoj tebi,
  Ki te učinì i usilì
  Izit kako izvan sebi.

Ter ga sàrcem tač obljubì,
  I nehaja mlados moju,
  Da neviera tva izgubi
  Kô stvar svoju a ne tvoju?

Tako li se pàrva meće
  Ljubav, i pak druga hita,
  Ka se dàržat ima veće
  Neg sva dobra svega svita?

Alí nebí, jaoh, u meni
  Razum, ki ti mogoh biti
  Kako i toj tvoj ljubljeni
  Koga s' htiela obljubiti?

Znam ja njega meu pastieri,
  Gdie su mene spievat zvali,
  Er je vazda páso zvieri,
  Kad su drugi popievali.

A i iste moje piesni
  Poznaš, kad sam ja spievao
  Njekad, kad sam u ljuvezni
  S tobom mladom uživao.

II.

Poslanica

Nikoli Nalješkoviću.

Ja dobro neznam to što vidju, vidju li,
  Ni todjer znam ono, što čuju, čuju li!
Što tiču, tiču li, hodim li što hodim,
  Što pravlju, pravlju li, i čtijem li, što čtim.
Toli se pameti nemirne nahodim,
  Da neznam po svieti nikuda kud hodim.
I većma što svàrćem pameti za nać mir,
  Na gore nasàrćem, jak na plam taj lepir.
A sve to, vaj meni, stekoh što zgara rih,
  Odkoli ljuveni drag pogled zamjerih;
Ni mene razdružit godišta velika
  Nemogu, da služit nebudu do vika.

Nu je mé ufanje jedino na saj sviet,
  Veliko tve znanje, davši mi vriedan svjet.
Ti si sám, koj toj sve moreš razabrat,
  I svjèta, Niko moj, meni dat kako brat.
Zač er te višnji Bog nadari da poznaš
  I tvoriš ča je razlog, Nalješkoviću naš;
I pjesmi da spievaš meu nami najbolje,
  Kojim nas darivaš u naše nevolje.
Kroz toj te ja molju, da mi daš odgovor,
  Zač u ovu nevolju bit mi će razgovor.

PELEGRINOVIĆ MIHALJ,

rod. oko 1520. † oko 1570.

Pelegrinović Mihalj, prozvan takodjer Mikše i Miše, rodi se u gradu Hvaru, na otoku istoga imena, oko godine 1520. Njegova porodica, u latinskom jeziku zvana takodjer Aemilio, pripadala je staromu vlastelinstvu hvarskomu. U svoja mlada lieta polazio je učione u Talijanskoj. Posjetivši Dubrovnik, obljubi on pjèsničtvo hrvatsko i oprijatelji se s njekimi pjesnici dubrovačkimi, medju ostalimi s Nikom Nalješkovićem, koj ga u jednoj svojoj poslanici spominje, i sa Savom Mišetićem-Bobalićem s kojim je u pjesmah dopisivao. Bivši tada na glasu Čubranovićeva Jedjupka, izpjeva on takodjer po njezinu primjeru jednu pjesmu u osamnaest pjevanjah pod imenom Jedjupke (Ijubka).*) Ali u toj pjesmi uvrsti on prvo, drugo, treće i peto pjevanje, zajedno s uvodnom pjesmom iz Čubranovićeve Jedjupke, kako mi to u životu Čubranovićevu spomenusmo. S toga ukoriše ga nieki Dubrovčani, ne bez razloga, da mu njegova Jedjupka „skrpljenu nosi haljinu." Medjutiem hvalili su ipak mnogi Dubrovčani ovu njegovu pjesmu, ako ćemo vjerovati Petru Hektoroviću, koj vrativši se iz grada Dubrovnika u rodni svoj grad Hvar, na dan 20. mjeseca listopada, god. 1557. istomu Pelegrinoviću, prijatelju svomu, medju ostalimi pisà: „U kom gradu (Dubrovniku) meu stvari inimi, najdoh se vesel ne malo, kada vidih da je i ondi poznano ime tvoje, jere izpitovan bih dosta za tebe, i vele mi pohvaljena bi Ijupka tvoja, kakono stvar zamirita i izvàrsna, kojuno ti nikad u pridnja vrimena složi naredno i upisà" U ovo doba bavio se Pelegrinović u Zadru gdie biaše namiestjen kao kancelir gradski, što biaše služba u ono doba veoma ugledna i važna. Tu se i oženi za nieku vladiku Liviu oko godine 1556, što nam takodjer Hektorović u višerečenome pismu sviedoči, nastavljajući ovako: „S koga puta, nakon dvadeset i peti dan vrativši se domom, povidan mi bi jedan glas vele drag i ugodan, a to: da se je tvoja vridnost sdružila s gospojom Liviom, vladikom narednom, plemenitom i pohvaljenom, za kù stvar ti se raduju sa svim sàrcem i veselim, želeći vam dug život, skladan, miran, čestit i dobar. I za zlamenje od toga šalju ti s ovom knjigom pripisano (izvan onoga ribanja moga i ribarskoga prigovaranja) ono,

*) Njeki novi pisci načinili su iz Jedjubke, „Ljubka" po svoj prilici s toga, što je u starom izdanju Hektorovićevog Ribanja spomenuta ista pjesma pod imenom: Jyubka.

čim mene u rečenome gradu Dubrovniku i po tom u našemu na zavraćenju, nadiliše, *) hoteći tebe od svih stvarih, kojimi mene darivaju, dilnika učiniti. Toj ti će biti na misto onih darov, koji se budu prijateljem na pir pošiljati." Dalje nastavlja Hektorović: „I povidaše mi do nikoliko vrimena po tom, da si se pozlovoljil, jere ti je pàrvi plod pomanjkao. Nemoj molim te, dà na svem daj hvalu Bogu, koj sám i jedini zna, ča nam je za bolje i kí nam daje mnoge pute, po kih moremo kriposti od uztàrpinja pokazati, koj nam díli milost, i daje ono, ča je drago njemu, i vazima opet, kakono stvar svoju, kada je njemu ugodno. Budi ti dosta poznati, da imaš virenicu plodnu, ča si, tako se meni mni, vele želio. Neću da se počudiš, da ti se nisam p r i a radoval nego sada, jedno, zač i pozdno radovanje nije nigdar pohujeno, drugo, zašto i nemogoh, jere sutra dan kako se vàrnuh s puta onoga, dojde mi jedna čudnovata nemoć, koju ti neumim izreći i koja mi omrazi život moj. Zatom druga, koja me dovede do smàrtnoga mejaša, tako da mi jedva u staru kipu nevoljnu dušu ostavi, za njim treća i četvàrta, tako da ovo šesti misec teče da me muče te nevolje."

Ovo Hektorovićevo pismo sačuva nam ono malo podatakah što imamo o životu Pelegrinovićevu. Iz toga pisma možemo takodjer zaključiti, da se je on godine 1556. oženio i sliedeće godine svoje prvo djete izgubio. Drugo djete, biaše po svoj prilici ona kći, kojoj je bio Hektorović krstni kum. Prilikom kad bi Hektorović pozvan da mu bude kum, načini sliedeću latinsku pjesmu:

Petrus Hectoreus Michaeli Aemilio, cum idem Aemilius ad Babtismum suae Filiae ipsum pro Compatre vocavisset.

Compater Excellens, salve, mihi dulcior illo
Mele, quod in ceris laeta recondit apis.
Filia, maternos mores imitata tuosque,
Vivat, felicem mox aditura virum.
L i v i a nestoreos tecum tua transeat annos
Conjux, quae tali conjuge digna fuit.

Sa spomenutim Hektorovićem sprijatelji se Pelegrinović jur za mlada, dopisivajući već iz rana š njime, kako nam to sviedoči Nalješković u svojoj poslanici pisanoj Hektoroviću dne 10. maja 1540., u kojoj veli medju ostálim:

„Zašto si ti slava našega jezika,
Najliše rad piesni, koje mi otac naš
Dum Mavar, ove dni za milos kazà dvaš,
Ne samo ké pišu do njega milos tva,
Nu jošte do M i š e ká pisà, ona sva
U piesni složena."

Kakove je Pelegrinović bio šaljive ćudi, vidi se iz dolestavljene poslanice, koju god. 1557. napisa svomu prijatelju Sabu Mišetiću Bobaliću, nazvanu Glušac, biaše bo on po naravi glub, dajući mu svakojake smiešne saviete kako da svoju bolest izlieči.

Pelegrinović umre po svoj prilici u Zadru oko godine 1570. Osim njegove J e d j u p k e i P o s l a n i c e Sabu Mišetiću, koje pjesme do sada još nigdie tiskane niesu, nije od njega ništa sačuvano. Mi izvadismo dole tiskanu Jedjupku

*) Tu razumjeva po svoj prilici pjesme na njegovu hvalu složene.

iz rukopisa Ivana Lulića Trogiranina, koj početkom 17 vieka u jednoj debeloj knjizi popisà svoje i njekih drugih hrvatskih pjesnikah pjesme i djela u prozi, a poslanicu prepisasmo iz jednoga novijega rukopisa u Dubrovniku.

I.

Jedjupka.

Počinje Jejubka gospodina Miše Peligrinovića vlastelina hvarskoga.

Druga sreća. *)

Viju, gospe, tvoju želju,
Kojom ideš sve starosna,
Akoć' biti vred radosna
U njoj, slišaj ča ti velju.

Najpàrvo ću ljubovnika
Da izbereš, pak obljubiš,
Zatim život prí da zgubis
Ner ga pustiš do vik vika.

Izabrat ga mož s pozora,
Gdi su šetnje, gdi su piri,
Kolo, zbori, rati, miri,
I po càrkvah brez zazora.

Neću bega, neću slugu,
Neću stara, neću mlada,
Ni bogata, ni ću glada,
Ni ću lipa, ni ću rugu.

Sridu ti je polja, bàrsti
Meu svima, ké t' pominjam,
A ovo ti li spominjam,
U plemenu tvoje 'e vàrsti.

Koji, ki čas vidit bude,
Da ga obljubì tvoja lipost,
Svu će stavit moć i kripost
Da te u ljubvi prí dobude.

Zato gàrdje na svit stvari
Po mom sudu bit nemože,
Ner kada te tko primože
U ljubavi il u hari.

Sumnje, koje sàrdžba i svadba
Meu drazim svak čas níte,
Bigaj, il mu čin' očite,
Akoć' da ste vazda u skladu.

Er je sumnja, vjeruj meni,
Ka se dragu ured skaže,
Od ljubavi smàrt najdraže,
A toj znaju svi ljuveni.

Uzdar.

Kad te nauk moj, al riči
Dadu šćeti ali sramu,
Vražbu vabi na me sámu,
Na me sámu svu kàrv liči.

Treća sreća.

Prohodeći Skenderiju,
Jur su tomu mnoga lita,
Čuh reć muža gospodita :
Da svi ljudi sve umiju.

Da li došad kad k Dunaju,
Slišah tojer od gospode,
Na njih sajmu polag vode,
Da svi ljudi svaka znaju.

*) Uvod i prva sreća uzeta je od Čubranovićeve Jedjupke.

Zatim i ovoj slavno misto,
Takoj da je, tvàrdi i hvali,
Da, sve u njem, vèli i mali,
Staro i mlado, sve da je isto.

Akot' oni sve znat mogu,
Ja, koja sam jedna od njihe,
Kaka je pravda, za ké grihe
Da znat i umit sve nemogu?

Nijednu ti tàrzat velju,
Da, toliko znam i umim,
Da kadgodi, pravo ti dim,
Ništor neznat jur poželju.

Navlastito kad ću drazim
Da zlo al pravo što povidam,
Er pak lako neizvidam
Ranu, kom ih ja porazim.

A prí volju nebit živa
Ner im jednu reć' za drugu,
A ostati pak u rugu,
Da sam u svem svim laživa.

Negda čudo zlo i riči
Nike od mene zvàrgle bihu,
Er mé sreće lažne mnihu
Ké rok i big pak sve obliči.

Zato tebi tvoju sreću
Pravo i smíno hoću reći,
A u kratku nekat' veći
Nedam poraz i bol veću.

Skoroć' ostat udovica,
I opet se ć' skoro udati,
I Bog će ti sreću dati
Golemniju ner divicom.

Uzdar.

Sad si ljuta, sad si sladka,
Sad me cviliš, sad veseliš,
Sad me tiraš, sad me želiš,
Ma višnjice ljuta i gladka.

Šesta sreća.

Za ljubezan, ne za mito,
Hoću da zna tvoja lipost
Bilja moga kugod kripost,
Moj romore, medno lito.

Neka i ti kadgod budeš
Bólna od màrtvih uzkrisiti,
I time se povisiti,
A da moj lik nezabudeš.

Imam bilja od spomene,
I tolikoj od zabiti,
Ovem možeš svih zabiti,
A ovo t' daju cića mene.

Neka t' sam svej u pameti,
Neka ti sam draga i mila,
A već ljubit dat' nij' sila,
Kogać' jednom sàrce odneti.

Imam bilja i od vidi,
Imam todjer i od sluha,
Ovoj zdravi sasvim gluha,
I ovoj čini slip da vidi.

Akoć' komu podobriti
Od izvanjih, ali u rodu,
Vazmi čim mož svu prigodu
Ku neć' veće vik imati.

Imam bilja od nimosti,
I od zubih, i bok kog boli,
Ovoj svaku bolest toli, *)
A ove on čas rič oprosti.

Evo t' svaka na izbor daju,
Od svih možem da pomogu,
Hvala momu gospod Bogu,
Ništo od tebe nezataju.

I od onih svih nemoći'
Ké nemogu i mogu biti,
I kih je inih na sem sviti,
I ke umislit nije moći.

Od svih imam bilja i lika,
Vazmi što hoć svojom rukom,
Nek' ti bude mojom mukom
Čast i slav do vik vika.

---

*) Diže od tal. tollere.

Uzdar.

Bàrž ké godi tvoje sreće
Smele ti su gospo misal,
A znaš, naju svih da je čisal
Vazda reći štogud veće.

Deseta sreća.

Sreća ovaj gre bludeći
Ter vas skupa svih zatiče,
Tim što samo jednu tiče
Koi' dim, imaj obzor veći.

Imaš vojna, ki ti kaže,
Da bi u te dušu udahal,
I sám umàrl ali izdahal,
I da nima ništor draže.

Već te odićom resi i cvati
Ner prolitjem cvitjem tàrzan,
Il on, koga vele, u kàrzan
Da svoi' ljubi nad svih trati.

Jamite je toj toviti,
Tim i svak dan nepristaje,
Da u kraljice nisu slaje
U tej čini svih nositi.

A spravnu te ured dàrži
Takoj, da ih veće imaš
I iznova opet primaš,
Ner tàrgovac, ki svim tàrži.

Celovom te često uzvodi,
Neka poznaš sve razblude,
I lov vidiš ki tvoj bude,
I po suhu i po vodi.

Pir i tanci, sva veselja
Hoće sasvim da su tvoja,
I da s' posrid svih gospoja'
Kako jablan posrid jelja.

Gdigodi te putem stane,
Il su izvanji tuj il naši,
Sali *) s puta i tamaši,
Veleć: sad mi zora svane.

*) Djipi, skoči tal. salire.

Nemoj s' gospo tim uzdati,
Ni po lišcu sud' človika,
Er mu nije moć do vika
Sàrce, misal, ni ćud znati.

Zakleo se je svemu rodu,
Neznam radi koga uzroka,
Zgubiti te u malo roka,
Išće bàrže tuj prigodu.

Uzdar.

Neću, gospo, na svit riči
Da mi uzdar sad pošćitaš,
A to ako me sàrcem pitaš,
Neka t' ovdi dar neobliči.

Jedanaesta sreća.

Božji narod, božju sreću
Svàrhu glave gospo nosiš,
Da ju uboga sama prosiš,
Nebi mogla prosit veću,

Negli ti je od zgor dana
Još od tvoga od poroda,
Na poštenje svih od roda'
I od grada Trogir zvana.

Jadrit, jadrit ni daleče
Naminjeni tvojoj sreći,
Komu ć' ureda moći reći
S zapada mi sunce steče.

Sunce išteći er s zapada
Tebe bàrli svitla zoro,
Kojemu ćeš velmi skoro
Nazvati se verna Lada.

Zatoj splitaj zlatom kosi
I resi se sva i slavi,
I svatovom dare spravi,
Kakono se tebi prosi.

Neka t' reku svati tvoji
Svi: da im se svim veseliš,
I pogledom rajskim veliš:
Ja sam vaša, a vi moji.

A nad svimi osobojnu
Kazuj ljubav, kazuj radost

Kim užiže tvoja mladost,
Reo' ovakoj mladom vojnu:

Veće mi si hrabre! sladak,
Nego sladki san pri zori,
Il kad najveć sunce gori,
Oni tihi litnji hladak.

On neka to neprepusti
Bez ljubene bez zamine,
Reć će t' riči meu ine,
(A s celovom sve na usti):

Veće mi si ti, gospoje,
Sáma na svit mila i draga,
Neg je moj um, vid i snaga,
I još s dušom sàrce moje.

Uzdar.

Nisam manje, znaj vesela
Ja ovomu tvomu daru,
Neg da mi daš u sém gradu
Dva od svih sél vridna sela.

Trinadeseta sreća.

Svi razumni skupa vele,
Štogod človik kú noć sanja,
Da je sve toj misal danja,
Kom se stvari čudne uzžele.

I svi ti sni da ino nisu,
Ner popravo ona tlapa,
Onaj para, onaj vapa,
Ká svih muči kì su u bisu.

To 'e istina, i ja tvàrdim,
Da sve pravo to govore
Od sán noćnih, dà ne od zore,
Inako im vas um gàrdim.

Jer sni zorni već su istini
Ner je njihe svih uminje,
Ili t' moje neuminje,
Il da kàrvi ni u stini.

Sve t' sam ovoj htila stavit
Sprid, nek umiš razeznati,
Kim snom imaš veru dati,
Cić sreće ove, kú ću t' pravit.

U probuklu jedne gore,
Koja t', velim, ni daleče,
Kako meni moj duh reče,
Sreću tvoju zmaji dvore.

S kom ti će se vred prisaíti
Zorom, rič mi dobro zori,
Blago, kó već svitli i gori
Ner da kó u njoj oganj síti.

Tuj su zlata, tuj biseri,
Tuj pridragi svi kameni,
Koje meću već plameni'
Neg njih traci zlate peri.

Ki su totu samo zato,
Sad tisuće ide lito,
Neka sve to stanovito
Samoj tebi bude dato.

Zato, gospo, umna budi
U vazetju toga dobra,
Kad te Višnji na to obrà,
Ali mene nezabudi.

Uzdar.

Sve što s' dala, da Elica
I Dančula majka odkupi,
Sve ti toj Bog dobrim skupi,
I blud tvojih od pčelica'.

Šestnadeseta sreća.

Ti si, gospo, jošće dikla,
To svak vidi, premlajahta,
Lipa, sladka, sva glajahta,
Kako rusan cvit iznikla.

Na oči te svak raznosi,
Svakomu si draga i ljubka,
Od svakoga zna Jejubka,
Da se plemstvo tvé pronosi.

Pače nije nigdi nitko,
Komu dala nies zabave,

Kako da je vlah s Kàrbave,
Gàrdeći ga jadno i britko.

Ako t' mladost to uzroči,
I pàrvo su mlade bile,
Ké su u potai već ljubile
Drazih svojih, neg svoji' oči'.

Ako t' lipost toj podaje,
I prija su bile lipe,
Ké su na smàrt svoje kipe
Dale, a drazim život daje'.

Ako l' plemstvo to jer tvori,
I poprí su i kraljice
Motale se u oganj nice,
Da ih s dragim pored gori.

K tomu i sada ké su u svitu,
I do konca ké će biti,
Vazda hote sve ljubiti,
Nescieneći smàrtnu prítu.

Nu i ti od sad, moja Vilo,
Čim si u sjanju od prolitja,
Pospiši se, tvoja cvitja
Brat za rana bàrzo u krilo.

Pàrvo ner im bude pasti
Iz nenadi màržne dane,
Jer kada nanj' sunce grane,
Sva će činit sela opasti.

I rec', da ti sama uzmožna
Nis' protivit' svoj naravi,
Ni već živit bez ljubavi,
Koj su svita sva podložna.

Uzdar.

Kako bàrštan stabla dúbi'
Gàrli, a golub golubice
Ljubi, tako, má danice,
Vik te tvoj drag gàrli i ljubi.

II.

Poslanica

Sa buMišetiću.

Dne 1. Gjenara 1557.

Dobro zdravje, mirni pokoj
U prijazni i ljubavi,
I pisanje moje ovoj
Jur k tebi se sada odpravi.

Mili Blažu i razumni,
I dil veći sàrca moga,
Koje tvoja ljubav, umni,
Posvojilo 'e jur za mnoga

Prošla lieta i minula,
Vremenita taj godišta,
Da od tebe jošte čula
Nij' prijazan moja ništa.

Zatoj žudi sàrce moje
I veliku ćuti želju,
Moj izbrani prijatelju,
Čut' za dobro zdravje tvoje.

U kojemu dobrom stanju
Uzdàrži se sreća svoja,
Naviestit mi ljubav tvoja
Htjej u svomu u pisanju.

Ali tuga i nevolja
Sàrce t' jadno tač razcvilja,
Da s' od tebe čas neodilja
Ni nepokoj ni zla volja?

Ako vesel i zdrav stojiš,
Sàrce moje toj prem žudi,
Ako li te ká zled trudi,
I u trudu sàrca dvojiš.

Teziem moja svies i duša
Odveće se velmi boli,
Razdielivši zled na poli,
I s tobome nemir kuša,

Kroz toj milos vašu molju,
Meni pisat ne krati se,
Kad ti vrieme uzvidi se,
I uzimaš pisat volju.

Viem, da prosim stvar dostojno,
Da odveće velmi mučnu,
Jer boleznu i naučnu
Spievat piesni nij' pokojno.

Lje poznajem ja po sebi,
Ki za ljubav mnokrat trudim,
Da, kom' zdravje i moć žudim,
Prijatelj mi pravi nebi.

Da trud pisma već se scini
Ner moljenje scinit ima
Prijatelja, ki očima
I sàrdašcem tvoj se čini.

Jer kakono, vriedna slavo,
Očima te gleda draže,
Prem onako sàrcem kaže
Ljubiti te vierno i pravo.

Mož' mi rieti, Blažu mili,
Ako sàrce moje žudi,
Tvoj mir i goj, zač te trudi
Moja ljubav i tač sili.

Na stvar, koja van iz ruke
Tvoje izit lje nemore
Bez boljezni stokrat gore,
Bez trudjenja i bez muke.

Na toj ti odi odgovaram,
Prijatelju moj sàrčani,
Čovik, koji ljubav hrani
Ondi, gdi ju ja zatvaram

Posred sàrca obranjena,
Ovom puti ovim tilom,
Vik nemože razmi silom
Inom — — —

Od sàrčane tej ljubavi
Dragu svomu prijatelju
Kazat svaku svoju želju,
Zač toj sàrce tako pravi.

Zač koje se može riti
Nepodhibna sàrca dilo,
Drazih volju drago i milo
S istim trudom izpuniti?

I ja bil sam u nemoći
Mnokrat stegnut u prijazni,
Učiniti bez bojazni,
Lasno učinit što nij' moći.

Lje znajući, pod koliko
Mučnih vezah podložno je
Naše sàrce, sebi koje
Nigdar dušno nij' toliko,

Prem da mi je mučno bilo,
S mnogim trudom i boljezni
Pisah mnokrat sklad i piesni,
Nebuduć mi pisat milo.

I za toj se lje ne kajem,
Dà nahodim vesel dosti,
Ter u trudu i gorkosti
Ja pogodih drazim mojim.

Tiem ako t' je koja muka
Dil života obujmila,
Skladat, i taj pisat dila,
Slobodna t' je svies i ruka.

Spravi sàrce, htienja, misal,
Tere knjigu i càrnilo
Na pisanje i na dilo
Pjesni', koje s' vazda pisal.

I naviesti tvá dobrota
Skladniem pismom mene svoga,
Od življenja dobra tvoga,
Vriedna stanja i života.

Taj ti neće bit primučna,
Ni pritrudna stvorit dila,
Jere spievat tvoja vila
Pomagati jes naučna,

U sjedenju jedne noći
Mož' mi pisat, i u piesni
Meni skazat sve boljezni,
Koje ćutiš i nemoći.

Od kioh´nadjè bolan čoviek
Zdravje, kad ih nesakriva,
A mučeći tko pribiva
Neima pomoć zdravju, ni liek.

Svakoj tuzi i nemoći,
Ká se vidi al poznava,
Kamen, bilje, rieč i trava
Može liek dat i pomoći.

Razlikos je medju ljudi,
Čoviek umi veće i zna
Od čovicka, i s korisna
S dobra svièta koi prudi.

Da bi rieč tu svud pisali:
Jesu mudri, ki govore,
Što sám jedan znat nemore,
Ono znaju svi ostali.

Nedim ovo, za uzvisit
Sebe toli neumieća,
A ponizit tieh, ké sreća
Nedà sasma doli snizit.

Ki razumom i pameti
Miere zemlju i nebesa,
Jer taj hvale ne doteza,
Ki htjè druzim čás uzeti.

Nij' put dobar za pohvalit
Sebe, druzieh poplesati,
I njih slavu nastojati
Doli snizit i obalit.

Za taj uzrok prijatelja
Lje nežudim nemoć čuti,
Tiem ne čini, da se smuti
Od sàrdašca moga želja.

Tvoje bitje znati žudim,
Samo jeda u nemoći
Tvojoj, mogu t' ja pomoći
I kom stvari da ti prudim.

Jer od mnozih slišah i čuh,
Ki od tebe spovjedaju
Onim, za te ki pitaju,
Da s' nemoćan, nezdrav i gluh.

Čuti nemož' triesk ognjeni,
Grom kad praska iz oblaka,
Dohodi nam toj zlo s mraka,
S noćne šetnje i studeni.

Glavu toplit i studiti,
I kip gvozdjem odievati,
I na noći studen stati,
Svak će tuj zled oćutiti.

S toga čoviek zla življenja
Gubi zdravje, snagu i moć,
I razliku zled i nemoć
Kupi, i sva zla ćutjenja.

Jer pùt naša sve zlo prima,
U se nezdrav' i poteza
S mraka màrzla i s nebesa',
S kieh vlage svak zlo ima.

I meni ti mnokrat pride
S màrzle noći boles vàrla,
Spustiv mi se u sred gàrla,
Da mi lica sva problide.

Ali bàrzo, hvala Bogu,
Bude ti mi uminuti,
Jer joj nadjem liek u ruti,
Kom se taj čas ja pomogu.

Uzmem vune po razlogu,
I rukovet rute sparim,
Oko vrata pak udarim,
Vruće koli tàrpjet mogu.

Za tiem dám se znanoj ženi
Tàrt po rukah i po pleću,
U tri jutra dvić se neću
Prij ner taj red dá se meni.

Netom ovi liek oćuti
Onaj nemoć zla i vàrla,
Tja uteče izsred gàrla,
I boles me već ne smuti.

Tako i ti, Blažu mili,
Trieba da znaš liek nemoći,
Koja u dne i u noći
Dušu t' s tilom trudno dili.

Ja kada bih, što Bog ne daj,
U tvom bitju, o tieh stvari'
Izkusil bih ove čari,
Ké od mene malo slušaj:

Čuo sam komu n e s i ć hudi,
Tá se nemoć tako zove,
Uzet s mierom stvari ove,
Liek je, koji velmi prudi:

Od jazaváć vitno rebro,
I od hàrta lieve désni, *)
Od komara hàrbat desni
I sve stuci u prah dobro.

Pak u čistu sudu svari
Dobar čuto zimnje rose,
Koju s dvora nam donose
Toj mož lasno nać s dinari.

Koju ć' piti trikrat na dan,
S jutra, poobjed i k večeru,
Koja ti će u svu mjeru
Svrućit mozak velmi hladan.

Prahom onim zasipati
Obći često uši tvoje
I bumbakom zatiskati
Za cić vjetra, znaj, dobro je.

Taj prah bil je hvaljen dosle
Za očistiti prem s načinom
Uši, ké su paučinom,
Kako tvoje, jur zarasle.

To li nećeš ovi način
Dàržat', kupit, ni iskati
Drago zdravlje za imati,
A ti drugo ovo učin:

Kis vruć gvozden svàrdo kàni
Usred uši' morske piene,
Gdino glavi mozak vene;
Koje kaplja kad se stani,

Ozdravit ćeš, nu čuj mene,
Uši ti će odkàrhnuti
I moći ćeš tada čuti,
Gdi slamicom vietar krene.

Jer je kušan ovi način
Ozdraviti taku nemoć,
Koji kusit i ti ako ć',
Da te stegne sumnja ne čin'.

Ja liek, koji umjeh i znah
Da je tvojoj toj nezdravi
Bez podhibe, iz ljubavi
Objavih ga tebi i dah.

Ako ti je taj nevolja
Uši gluhe učinila,
Kupit malo ova díla
Budi htjenje i tvá volja.

Za tiem neću ja lien stati
Molit za te i dan i noć
Boga, koji zdravje i moć
Da ti podá i povrati.

I da t' uši kralja Mide
Po milosti svojoj podá,
Da ti svita sva gospoda,
Da ti cari svi zavide.

Toj li nemoć nije od uši'
Tebi, Blažu moj premili,
Što te trudi tač i cvili,
Daj na znanje i odpiši.

Jeda način i liek budu
I drugoj ti nać nemoći,
Da ti budem što pomoći
Vàrloj boli i tvom' trudu

Drugo neću za sad rieti,
Ni pisati ino tebi,
Nego zdravje, ké sam sebi
Želim, toj ti Bog dopusti.

Na tisuću i pet stotin
I pedeset i seam lita,
Da se rodi, kog počita
Nebo i sviet, Bog gospodin.

*) Désni = zuberine, lat. g i n g i v a.

Na dan pàrvi od gjenara
Pisat mi se ovo zgodì,
Po milosti, ká dohodi
I pristupa nam od zgara.

Trudni putnik *) koga blazni
Tihi vietric u dubravi;
Ove piesni k tebi spravi,
Cić ljubavi i prijazni.

Bàrtučević Jeronim i Hortenzio.

živjahu oko 1520. do 1585.

Dva su bila hrvatska pjesnika od vlasteoske porodice Bartučevićah, od kojih je stariji Jeronim a mladji Hortenzio. Da li su bili bratja ili bližnji rodjaci, neznamo. Jeronim, vitez zlatne ostruge i vlastelin hvarski biaše, dobar pjesnik i radi svoga uma veoma cienjen, kako nam to svjedoče Hanibal Lucić i Petar Hektorović. Prvi pisà o njemu u poslanici na Jeronima Martinčića: „da mu iznose slavan glas do zvizdah radi uma, kojim se toliko ponosi i gizda;“ a drugi posvetì mu svoja „Ribarska prigovaranja“ i pisà mu godine 1552. jednu poslanicu, koja ovako počimlje:

„Vridni Jeronime, poštenje veliko,
Pohvaljeno ime, naša vela diko!“

U toj poslanici govori Hektorović o njegovih umnih pisanjih, i kako ga glasom hvale i do neba štuju ne samo mieštjani i veliki razumnici nego takodjer izvanjski knjižnici. Ali od ovih pisanjah i pjesamah Jeronimovih nije ništa sačuvano.

Hortenzio Bàrtučević rodio se kao i Jeronim na otoku Hvaru oko godine 1520. Da je bio mladji od Nikole Nalješkovića, to tvrdi on sam u svojoj poslanici pisanoj istomu Nalješkoviću, u kojoj veli: „J e r v e ć o d m e n e l i t i m a š i p a m e t i.“ Nalješković kaže u svojoj poslanici, pisanoj mu oko god. 1560. da je već odavna čuo glas njegova imena, počimajući ovu poslanicu ovako:

„Hortenze pošteni, slavo svih Hàrvata',
Pravo ti zlameni ime trák od zlata.
M n o g o j e v r i m e n a, budući čuo ja
Glas tvoga imena po svitu, ki nam sjá.
Vazda sam želio, moleći ja Boga,
Da bi me stavio u milos takoga.“

Od pjesamah Hortenziovih, poznamo samo dvie poslanice pisane višerečenomu Nalješkoviću, i jednu pjesmu spjevanu u pohvalu pjesnika Bernardina Karnarutića Zadranina. Ova pohvalna pjesma tiskana je na kraju pjesme: „Izvrsna ljubav i napokon nemila i nesrićna smàrt Pirema i Tižbe“ složene po Barni Karnarutiću Zadraninu oko god. 1570.

I.

Svake velike časti dostojnomu Nikoli Stiepku Nalješkovića, Hortenzij Bàrtučević Hvaranin piše.

Mnogo je jur lita', vjeruj mi ti ovoj,
Da ovdi procvità u Hvaru razum tvoj,

*) Smiera na svoje ime: Pelegrin, koje će talijanski reći putnik.

Posijal jere toj kriposti od tvoje
  Gospodin Petar moj Hcktorović to je.
Ki veće neg svoje uzdviže tvé ime,
  I pjesmi sve, koje od tebe kad prime.
Lako su mu jer brime stvari tve i riči,
  U svako jur vrime njimi se on diči.
Meu nami glas niči i raste ovdika;
  Jer ončas obliči on vridnos človika.
Zatoj će do vika ovdi glas tvoj teći
  I kripos velika, toj ti će svak reći.
Jer čtuju vas veći i druge dàržave
  Pjesance tve čteći, nedaju im zabave.
Od tebe čto prave sve strane od svita,
  Kruna ti je od slave vàrh glave savita.
Ki piše, nepita od tebe stvar drugu,
  Ni dara, ni mita, neg da ti je za slugu.

II.

Izvàrsno poštovanomu i svake časti dostojnomu gospodinu Nikoli Nalješkoviću Dubrovčaninu, Hortenzij Bàrtučević Hvaranin piše.

Oto, nikoliko vrimena je tomu,
  Da odlučih, Niko, nepisat nikomu.
Već tkogod ponovit čini me, nek teče,
  Mneć, čto ni slovit od mene a neće.
Ere da se človik siluje sasvima,
  Nemože po vas vik dat ono, što nima.
Oh, kamo sam se dil, čto velim, nij' tako,
  Da oto bih zabil, a čtil sam inako.
I ti si možebit nahodil tvoje šteti,
  Er već od mene lít imaš i pameti.
Već neću izostati, ne, da se uzvišu,
  Ner ufanje dati onim, ki mi pišu.
A svak će reć: Bože, ovi nima pamet,
  Ki dí, da se može, ča nij', dat, i vazet.
Da reći ću veće, da človik može dat
  Ká nima i neće za života imat.
A nu ti me slušaj, ki veli inako,
  Tere posli kušaj, hoće l' najt ovako.
Gospodin, na sviti muža prava, kažem,
  Nemože imati po zakonu našem.
A može ga dati deklici svakoj on,
  Koja ga pitati bude po naš zakon.
Možebit su čtili oni ovo kada,
  Ki bi od mene htili, čto neće nikada.
Nitkor mríž nemeće za svoje potribe
  U lokvu, zač neće u lokvi najt ribe.

Da svak ribno místo tribuje da íšće,
  Gdi zna, da je čisto od ribe lovišće.
Tí, ki mene scine, ino ti reć neću,
  Nere da se gine i u lokvu meću. *)
Zapovij' nejaku meni u sve dilo
  Ti, i tvom netjaku priporuč' me milo

III.

*Plemenitomu i svake izvàrsne časti dostojnomu gospodinu Bernardinu Karnarutiću, vlastelinu zadarskomu, u pohvalu Tižbe i Segeta,**) Hortenzij Bàrtučević Hvaranin piše.*

Ne mani se reče: da vridna človika
  Po svitu glas teče, i tvoj ćc do vika,
Er Tižbe velika dila si svitu dal,
  Ká ti će bit dika, nam počten glas ne mal.
Zač nisam ja dopal te tvoje kriposti ?
  Zač meni Bog nij' dal, ké tebi, milosti ?
Dà, moje svitlosti potriba nij' tebi.
  Er znam, da si dosti svital sám po sebi
Ja scinim, da nebi našal se nitko već
  Na zemlji pod nebi, ki će kako ti reć.
A Segetom ***) si steć hotil zlatu krunu,
  Kom će Hàrvati već častni bit na punu.

Dàržić Marin,

rod. oko god. 1520. † 1580.

Dàržić Marin biaše sin Marina i Ane Marinove Kotruljićeve, koja oba roditelja biahu od pučke porodice. Marin rodì se u Dubrovniku oko 1520. dakle po smrti slavnoga Gjore Dàržića, s toga nije mogao biti Gjorev učenik, kao što su mnogi tvrdili. On je učio knjigu u Italiji, kako sám sviedoči u drugome prologu komedije „Tirene," gdie čini govoriti pastjera Obrata o sebi ovako:

„Dàržića svi znamo pobolje nego ti,
Priko móra tamo ki uči svirati."

Boravio je nickoliko godinah u Florenciji, obljubiv tu ponajviše nauke mudroslovne, a vrativ se kući, posveti se staležu svetjeničkomu. Jur za mlada podà se on sasvime pjesničtvu hàrvatskomu, te napisà, osim mnogih ljubovnieh pjesamah, godine 1546. svoje prikazánje (dramu) „Posvetilište Abramovo" a odmah

*) To se ima po svoj priliei tako razumjevati, da se oni varaju, koji njega sciene za pjesnika i hvale, budući da sám zna da hvale nije dostojan.

**) To su dvie pjesme, što ih je izpjevao Karnarutić.

***) Sigetom gradom, kojega branjenje po Nikoli Zrinskomu opjevao je Karnarutić i dao tiskati god. 1584.

zatim god. 1547. komediju „Tirenu." Poradi ovieh svojieh djelah imao je dosta okapanja sa svojimi neprijatelji, koji ga potvoriše, da je ukrao djela i misli starca Mavra Vetranića, Čavčića. Proti tomu branio se Dàržić u svojoj poslanici pisanoj Sevastijanu Gunduliću, u kojoj reče medju ostaliem:

Mnozi su nesviesni i ćudi nemile,
Ki vele: Dàržić sai, da obće š njim vile.
Lupežom i mene još čine pred tobom
Kako oni, ki sciene i súde svieh sobom.
Čavčića nu pitaj, što će riet na ovoj,
Časti se svak čitaj svojome, riet će toj.

Isti Vetranić htiedè očistiti svoga mladoga prijatelja od obćenitoga okrivljenja, te napisà poveću pjesmu: „Marinu Dàržiću u pomoć," u kojoj pjeva medju ostaliem:

Svieh vas molim rad ljuvezni,
Plemeniti Dubrovčane,
Ki pojete rajske pjesni
I sijete po sve strane.

Tako da bi vaša mlados
U veselju segaj svieta,
Svako dobro, svaku rados
Uživala mnogo lieta'.

Starca mene namirite,
Kriva suda ne čineći,
Kiem Dàržića sad tvorite,
Svoga truda necienéći.

Marinove piesni dake,
Dubrovčani moi predrasi,
Dostojne su slave svake,
Odkoli se tač proglasi?

A tomu je zviezda dala,
Pod kojom se na sviet stavi,
Da je po njem viečna hvala
S Dubrovnikom svoj dàržavi.

Ali us prkos svemu tomu opravdavanju, nemožemo se mi složiti s dojakošnjimi pisci, koji su hteli Dàržića sasvim za nekriva proglasiti. Oni imadu pravo da u Tireni i u njegovieh pjesmah nije opaziti Vetranićevih mislih i riečih, ali u prikazanju „Posvetilišta Abramova" ima ne samo mislih i riečih, nego i čitavieh razgovorah iz Vetranićeva „Posvetilišta Abrameva" kako se mi osviedočismo sravnjivajući obe Drame.

Nu zato ne gube ipak vriednosti ostala njegova diela, bogata izvornimi liepimi misli, kriepkim jezikom i oštro-umnom dosjetljivostju.

U svojoj mladosti bješe Dàržić, po sviedočanstvu Ignatije Gjorgjića i Sevastijana Crevića, zaljubljen u njeku talijansku djevojku Paulu, koju opjevà, imenovavši je u svojoj Tireni i u ljubovnieh pjesmah. Čista nenagradjena ljubav čini ga oprostit se sa staležom svietovnim te posvetiti se službi božjoj i crkvenoj. Kao svetjenik živio je mirno i bezbrižno u družtvu mnogih svojih prijateljah, medju kojimi poznati su po imenu Maro Makulja Pucić, Mavro Orbin, Sava Nikolin Gundulić, Sava Bobalić i Miho Monaldi. Dàržić bio je čista srea i vesele ćudi, što sviedoče razgovori u njegovih komedijah, koje pomagao bi javno predstavljati, po običaju onoga vremena. S Tirenom proslavì on god. 1548. pir i vjenčanje svoga ródjaka (strica?) staroga Vlaha Dàržića s djevojkom od plemena Sinčičević, te sastavì ovom prilikom drugi prolog za istu komediju, u kojem opjevà slavu kuće Dàržićah. Znamenito je, što medju ostalim u istome prologu spominje, kako je naime već lani (1547.) istu pjesmu izpjevao i javno prikazati ju htio, ali nedadoše vietri ništa čut; jer sjever dimaše toliko usiono:

„Da sàrca pucahu od studeni i mraza
Ter ljudi bježahu smàrtnoga poraza.
Tim hoće Ljubmira pripievat i danas
Sega slavna pira na poštenje i glas.“

Marin Dàržić umrè godine 1580. *) Njegovu smrt oplàkivali su u talijanskih sonetah Sava Bobalić i Miho Monaldi. **) Bobalić počimlje svoju nježnu pjesmu ovako:

Darsa, il cui puro, vago e dolce canto
Nel bel soave tuo sermon natio,
Non pur mille alme tolse al cieco oblio,
Ma fe' pari Epidauro a Flora e a Manto.

Monaldi počimlje pako s utjehom:

Darsa, novello cittadin del cielo,
Ove l' tuo vago cor fu sempre volto;
Ben a ragion del mondo hor ti sei tolto
Per fuggir il vicin nemico gelo.

Od Marina Dàržića poznata su sliedeća diela:

a) Tiskana: 1. Tirena komedija, tiskana prvikrat za života Marinova u Mletcih god. 1551. i posvetjena od njega Maru Makulji Puciću. Drugikrat u Mletcih god. 1607. kod Franje Bariletta, posvetjena po Maroji Vodopiću Silvestru Aldobrandinu kardinalu rimskomu***) Trećikrat u Mletcih 1630. kod Marka Gjinama; a četvrti krat kod istoga tiskara u Mletcih god. 1632. posvetjena od nepoznatoga Vlahu Jeru Dàržiću. 2. Piesni ljuvene, posvetjene od Dàržića svojim prijateljem, tiskane su zajedno s Tirenom god. 1551, 1607. i 1630. 3. Pripoviest kako se Venere Božića užežè u ljubav liepoga Adona, u komediju stavljena. 4. Novela od stanca, komedija. Ove dvie komedije tiskane su zajedno s ljuvenimi pjesmami O njih veli Dàržić u posveti svojoj: „Da ja rečem neprijateljem, — kako sam komediole, koje su ovdi u nutra, u dva sjedenja sklopio, (jer me je tako vrieme silovalo i potrieba od prijatelja, komu u ovi način za poslužit mnokrat sam obećao, što izvršivši, sam se sám pak od sebe čudio, kako se može učinit;) — nebi mi vierovali.“

b) Rukopisna djela: 1. Posvetilište Abramovo. Prikazanje u versih. 2. Porodjenje Jezusovo. Prikazanje u versih i u prostom govoru. 3. Osam razlikih komedijah u prostome govoru. 4. Pjesma na pohvalu Mavra Vetranića.

---

*) Serafin Cerva i Appendini.

**) Rime amorose etc. del M. Savino Bobali Sordo. Venetia presso aldo 1589. p. 45. — Rime del nobil uomo Savino de Bobali Sordo e Michele Monaldi. Ragusa 1783. p. 95. i 202. Rime del Signor Michele Monaldi. Venezia 1604. p. 14.

***) Pismo na kardinala počimlje Vodopić ovako: „Zasve da slovinski jezik, Prisvitli Gospodaru, u velikoj časti i dostojanstvu po sebi nahodi se, imavši mnoge nepredobite kralieve i gospodu, koji njim naravno govore, i prostirući se po vele veće dielu od Europe, ništa nemanje vidi se sada očito, da njegovo običajno dostojanstvo neizmiernu cienu i čast dobilo je. budući se gaunlo V. P. G. po naredbi svetoga otca pape Klementa VIII. čestite uspomene ùunda (strica) vašega, rečeni jezik primiti, naučiti, i njim kako istiem materinijem govoriti.“ — Tu netreba više riečih za dokazati nakoliko je u ono doba cienjen bio jezik naš.

I.

IZ TIRENE.

Vučeta i Obrad.

(Prolog.)

Vučeta.

Ti li s' toj, Obrade zla kozokradice?
Znaš, kad mi ukradè dvie jalovice.
Tere čtovà njima lupeže družinu,
Četar dni pak s kima izležà u vinu.

Obrad.

Družbu sam ja gostio i još ću gostiti;
Er nisam àrdja bio, ni vedaš kako ti.
Promieni vuk dlaku ali ćud nikada,
Prikladan si raku, ki ide nazada.

Vučeta.

Komu se kažeš, haj? ali te neznamo,
Ruku mi siemo daj, nu odkle te imamo?

Obrad.

Iz doma, brate moj, masaoca ovi mieh
U liepo miesto ovoj, da prodam, donieh.

Vučeta.

Ostavi maslo sad, nu istom obídi
Očima ovi grad, kakav ti se vidi?

Obrad.

Gizdav si na ime, Dubrovniče slavni,
Da nu si ti svime na vidjenje spravni.
Diči se tvé bitje nebeskim dari svim
Kakono prolitje cvietjem razlicim.
Vidju te u goju, pokojno gdi stojiš,
I jak bubreg u loju gdi se liepo toviš.

Vučeta.

Besiede ostavi. Gdi je mir, tu je Bog,
A život je pravi, gdi je pravda i razlog.
Ovdi, brate, putnik ima mirno stanje,
Nesumnji, zao človik da mu uzmo imanje.
Lupežom lova ní, ni kàrvnikom stana,
Zlo se ovdi i nesní, milos je zgor dana.

Obrad.

Nut liepe mladosti, što milo šetaju,
Njekome radosti sunčanom svi sjaju.
Do pása u bradah starce vidim šetat,
Da ih je brate strah u obraz zagledat.

Vučeta.

A nu ti vladika'*) ne vidiš ništa ti,
Lieposti njih slika je li gdi na sviti?

*) Gospodjah.

Obrad.

Svitle se njih lica meu lipim gradjkami
Jak zvizda danica meu svitlim zviezdami.

Vučeta.

Nut što se milo sad liepotom gizdaju,
Grimizom jak zapad a svite njih sjaju.

Obrad.

Liepši Bog, kí stvorì lieposti tolike,
Meu vilam' u gori nije njima prilike.

Vučeta.

Vidiš li ovi grad i vlastele ove,
Po svemu svitu sad dobro ime njih slove.
Iztočna gospoda, po božjoj milosti,
Otmanskoga ploda, miluju ih dosti.
I tamo od zapada uzmnožna gospoda
Ljube ih sva sada, milos im tuj Bog dà.
Razmirja neimaju na svitu s nikime,
Korablje plivaju njih vitrom svakime.

Obrad.

Božji su dari toj, svakoja ki vlada,
Najveći, brate moj, čovieku ké on dá.
Mogu se oni zvat blaženi i čestiti,
Ako budu poznat njih dobro na sviti,
Jako hvaliti višnjega budu, kí
Može umnožit i uzet dar svaki.
Ká je ovoj Dubrava, ali su i ovdi gore ?
Koli se gizdava uvàržè meu dvore !

Vučeta.

Ah, ah, ah, Bogme smieh, Obrade ovdi se ć'
Nagledat čudah tieh, kieh vieku vidiet ne ć'.
Iz vode će izpliti jedną vil, kú Ljubmir
Njeki će ljubiti, vele uzmnožan pastir.
Koga će jedan dan liepa vil gledati,
Gdi hoće žalostan sám sebi smàrt dati,
Pokli ga neljubi (tako će tužan mnít)
Draga svoja ljubi, ká se će nanj smilit.
Ká ga će svojome ljubavi darovat,
U vieke kojome moć se će blažen zvat.
Má huda nesreća, od sladkoga mira
Koja je zla smeća, doniet će Satira.
Kí ih će tuj smesti, i kí će njih rados
Divjome objesti svàrnuti u žalos.
Satir će u taj čas u čudan bjes udrit,
Kad bude na obraz preliepe vil pozrit.
Ljubmiru dragu vil hotjet će ugrabit,
Vila će kako stril iz lúka prid njim bit.
Satir će ma zaman it za njom po gorah,
Slídiv ju noć i dan, trajat će u suzah.

Vila će pak iskat dragoga Ljubmira,
  Ljubmir će vilu zvat, a kleti Satira,
Koj njih veselje veliko i rados
  U gorko dreselje obàrnu i u žalos.
Sumnit će tuj Ljubmir, da svoju dragu vil,
  Nebude zli Satir po nesreći osvojil.
Svud ga će tim iskat, da mu se osveti,
  S njim se će pak sastat i s njim će boj biti.
Satir će udarit stienom sa svu moć
  Ljubmira, i neće umrit, ma se će prinemoć.
Vila će tuj priti, od gorke tužice
  Hotjet će umriti, razdriet će sve lice.
Bozi se će smilit, dušu će toj vili
  Od tiela odilit, da veće necvili.
Pak ju će vratiti na sladki goj i mir,
  Kad se oporaviti bude tužni Ljubmir.
Mnogo će još tužit, i gorcieh danah proć,
  Dočim ih sadružit ljuvena bude moć:
Er mnozi, liepu vil kí budu viditi,
  Za njom će ljuven stril u sàrcu ćutiti. *)

Pàrvi čin.

Prizor drugi.

Vila Tirena
(idući u lov sáma.)

Sladko ti je Bože moj, prí danka, zorome
  Putovat ovakoj zelenom gorome.
Travicom prolitje gdi polja uresi,
  Razliko i cvitje gdi se svud umiesi.
Gdi toli slavici ljuveno spjevaju,
  Rek' bi da danici razgovor taj daju.
A miriše gora ružicom od svuda,
  Putniku umora ter ní čut, ni truda.
A tihi vjetrici po poljeh igraju
  I vàrhe travici razbludno kretaju.
Studene vodice a súšnje odasvud,
  Oko njih tičice tiraju ljuven blúd.
Miloga cvietica, oh, ljubko ti miriše!
  Od slasti dušica i sàrce uzdiše.
Sladko t' bi pri vodi na cvitju ovakoj
  Provodil tkogodi s kiem drazim život svoj.
Čemu je mladica bez drúga na svitu?
  Jakino lozica bez pritke **) je viditi.

*) Pritka = kolčić.
**) Ovo je na kratko izjavljen sav sadržaj komedije Tirene.

Uh brižna! da mone, što rih sad, nečuje
Tkogodi iz planine tko njome putuje.

Treći čin.

Prizor peti.

Svojta (iz doma iduči, govori sa starim ***Radatom,****)* ***Dragić****,* ***Vučeta*** *i* ***Obrad****.*

Dragić.

Gdie je taj naš ludjak, za vilom kí podjè,
Vukovom a divjak u gori stado odje.
Vuk mu je ujio ovcu i troje mlado,
Gdi se je k vragu on dio? zlo mu ide sve stado.

Vučeta.

Koja je bies toj u ljudi udrila,
Da stado i dom svoj ohode cić vila?
Da tlače svoju čás i pravdu i razlog,
Jak prase, kad se vas umiesi u bàrlog.

Obrad.

Moj brate, svi ljudi, koji su pod nebom,
Radjaju se s ćudi, tko s dobrom a tko zlom.
Tko se bude rodit zlom ćudi, ja ćut' riet,
Zlom ćudi će i živit, zlom ćudi će i mriet.

Dragic.

Radate, hodimo toga vilenika
Da domom vodimo, zloga objesnika.

Radat.

Moja bratjo, vaš Radat nije oni, ki je bio,
Za druzim pomoć dat, na oganj je nastupio.
Nieka vil, kojoj ní prilike na sviti
Sàrdašce mé zanì, ter hoću umriti.
Ter mi je usilos za njome hoditi,
Angjelska nje lipos da bi me smiriti.
Tanka i visoka banjaše se u gori,
Jak zvizda s iztoka prid suncem o zori.
Vi tamo gledajte za Miljenka odsad,
A mene se ohajte, junaci, Boga rad.

Dragić.

A bolje Radate, spravi se dake i ti
Počteni naš brate gorske vil slíditi?
Tej vile u mlados niesi ljubio,
A sad ses' u staros biedan izgubio?

Vučeta.

Ma je tu vrag s Radatom, što ćemo još vidit?
Uh, za ljubavi tom i Radat poče it.
Radata uzeše tej vile od gore,
Kmetska čás kí bieše, sada zlo i gore!

Obrad.

Moja bratjo, zlo se ide pokoli ovako,
Stari se nestide živiti opako.

Veli se, bit će súd i svàrha svita onada,
Kad stare ljuven blúd, ne razlog uzvlada.
Što ćemo sada riet, družino ma mila?
Radata pokli mriet čini gorska vila.
Razumni naš Radat za njome hoće poć
S vami ovdi čas postat Radatu nie moć.

Dragić.

Radate, Boga rad, ká uzma*) toj dodje,
I tebe takoj sad uzeta ovdi odje.
Ter tebe takoga gledamo mi sada,
Sramotu od koga neimasmo do sada.

Radat.

Ma bratjo, molju vas, k zlu mi nepristajte,
Ljubena što je vlás po meni poznajte.
Ljubav me osvojì, s kom se àrvat nemore,
Liepost me opojì liepe vil od gore.
Koju kad pozrih ja u gori zeleni,
Sunašcem gdi sva sjá, vas umrih u meni.

Obrad.

Radate, za Boga! jesi li oni ti,
Kí njekad svakoga učaše živiti?
Ali si ká neman, koja se Radatom
Nam kaže ovi dan, s njegovom sramotom?
Radat si obrazom, ali nisi dìli,
Zločestvo porazom svojim ga uhili.

Vučeta.

Je li ká, Bože moj, grubšija stvar na sviti,
Neg starca ovakoj bez srama viditi.

Radat.

Nemoćan tko nij' bio, taj nezna što je bit zdrav,
A tko nij' ljubio prem, nezna što je ljubav,
S ljubavi mudrovat, má braćo, nije moć,
Ja makar ludovat, za vilom hoću poć.
I s Bogom ostante!

Obrad.

Vučeta, što j' ovoj?

Vučeta

Ovo i sám pitam te, Obrade, brate moj!

Obrad.

Ovdi su nemani, odovle biežimo,
Zlo se ovdi i nam hrani, ali nevidimo.

Vučeta.

Biež'mo braćo moja, za Milienka neka
Išće majka svoja, što veće Obrad čeka?

Obrad.

Sčekasmo zla dosti, kad ludos staracah
Dobiva ludosti svih ludih mladacah.

Isvàršuje treći at

---

*) Njeka nakaza.

II.

IZ LJUVENIEH PJESAMAH.

I.

Moja gospoja.

Tko je taj na saj sviet, angjeoski ki poje,
U piesan da će izriet lipos mé gospoje?
Ká nosi obraz bíl i ures gizdavi,
Jakino Diana vil, kad se u lov odpravi.
Nje prami od kosi' u vienčac zaviti',
Na glavi ké nosi, zlato su viditi.
A sjaju nje oči, ljuveni ké su stan
Jak zvizda s iztoči, ká vodi bieli dan,
A goré nje lica jakino u gori
Rumena ružica prí danka o zori.
Koralj su nje usti, ké resi drag kami,
Od kih rič izusti svakoga da smámi.
Prolitnja sva rados nje je smih ljuveni,
U kom je ta slados kú izriet moći ní.
A pàrsi nje mile lier bíli odiva,
Kojima sve vile na lasno dobiva.
Uzrasom vidi se kraljica svih vile',
Svim inim vik ni se liepša vil vidila.
A slavno, dim uprav, i milo tak hodi,
Rek' bi, da š njom ljubav tanačac izvodi.
Kako ju lipotom višnji Bog s nebesi',
Tako ju dobrotom nada sve uresi
Ter se ona može riet kruna i čás od svih vil,
Ké je ikad na saj svíet višnji Bog satvoril.
Kroz toj se netrudi, ako tko u piesan
Nje lipos riet žudi, er ti je sve zaman.

II.

Dobar saviet.

Cvit lipe mladosti s godišti odhodi,
I s njima radosti sve naše odvodi.
Tvá lipos i gizde i ures izbrani,
I svitle dvi zvizde kim sàrce me rani.
Lipsaju na svak čas, jakino ubran cvit,
Na suncu jakno i mraz, kroz toj prim' ovi svit:
Veselo prolitje, vrimena sladkoga,
Ne upust', čim cvitje cavti lica tvoga.
Uživaj liposti, uživaj i rados,
Ljuvenom kriposti uzvisi tvu mlados.

Er vrime toj sladko jak vitar uteče,
  Poštav ga, u kratko kajanje se steče.

III.

Tuga odaljene ljube.

Odkoli zgar s nebes odluka nemila
  Od tebe mene jes moj cvite odilila,
Tučem se plačući, dragoga jak drúga
  Gàrlica ištući od lúga do lúga.
I plačna jaoh takoj, kudi grem bez mira,
  Angjelski ures tvoj svud mi se prizira.
Jaoh tužna, i mnokrat blažena mneći bit,
  I gàrlit bili vrat i lice tvé ljubit,
Nadjem se kako taj, ki u san uživa
  S svojim drazim viečni raj, ter se pak snebiva.
Kada se probudi daleče od dragoga,
  Koga, jaoh, uzžudi vàrh svega inoga.
More li toj biti, da budeš jaoh takoj
  U zabit staviti mú vieru, cvite moj?
Ma tko bi ikad mnil, izbrana liposti,
  Da taj tvoj obraz bil skriva sve gorkosti?
Nemogu vierovat, tolika da lipos
  U sebi neć' imat kugodi još milos,
I da se na plač moj još nećeš smiliti,
  I tužno sàrce ovoj napokon smiriti.
More li taj rika, prislavne gdi vile
  Vašega jezika sladke piesni díle,
Učinit tolikoj tim' piesni od raja,
  Drag žilju, da nis' moj kako sam ja tvojà?

IV.

Nadvladana ljubav.

Ktiè mi se niekada, i bì mé življenje,
  U sàrcu mom sada drugo je hotjenje.
S pameti stajem se, ter kteći što trudih
  Prem svasma, kajem se i što ufah i žudih.
Ljubav me i lipos pod svoju vlas stavì,
  Razložna nu kripos tej sile me izbavì.
Slobodì me i uzè, u koi se samohoć
  Zapletoh, na suze kad nemnjah njome doć.
Kad lice rumeno bez sumnje pozirah,
  U kom sve ljuveno blaženstvo zamirah.
A sàrce jadovno, puno nemilostí,
  Stojaše pripravno zadat mi žalosti.

Slobodu sad slavim, pojući u vas glas,
Ljubavi, a pravim, tvá minù svasma vlás.
Ognjene tvé strile zaman su, ké tratiš,
Njegda su ranile, slavu istom sad kratiš.

III.

IZ LJUBAVI VENERE I ADONA.

Pàrvi čin.

(Prije, neg se scena odkrije, govore Vlasi.)

Vukodlak, (pijan) Kojak, i Grubiša.

Vukodlak.

Ah vince gizdavo! milo ti si piti,
Tebe ti je pravo do neba slaviti.
Vodice studene! meni ćete oprostit,
Na piru u mene nećete ni prag prít.
Méd nieki uzhvale kakono sladku stvar,
Pri vincu ostale slasti su za ništar.
Što je papar, ki grije, i čafran veseli,
Tko vinca nepije, vazda se dreseli.

Kojak.

Bog dá' Vukodlače, ki se s vincem àrveš,
Ali je vince jače. Odkuda tako greš?

Vukodlak.

Ja sam Griziyino a niesam Vukodlak,
Grizem, žvačem vino, bàrz, kriepak, hitar, lak.
Uklon' se svak meni knezu Grizivinu,
Prilike meni ní, kad što dobro pinù.

Kojak.

Nut hlape gdi hlapa, hlapa hlape takoj
Daje pečju štapa, nu čekaj svinjo, stoj.

Vukodlak.

Muči kozo, muči, jučer me vlastelin
Vlabe Dàržić ruči, vlasteoski pravi sin.

Kojak.

Da ću pijan i sit bit za vas miesec ovi,
Odkle ideš? umieš li rít, jeli te vukovi!

Vukodlak.

Ženi se taj mladić i vodi vladiku
Roda Sinčičević, angjeosku priliku.
Starom' ti, vlasteli miere srebro i zlato

Kojak.

Ištom hlap, dede li, ter kozo, gdi je to?

Vukodlak.

Vreću jarebicah jučera mu prodah,
I peset piplicah, i dobru platu imah.

Kojak.

Pijan je nješto snio, ter pijan sad bugari.

Vukodlak.

Bogme sam iznio pó torbe dinari'.

Kojak.

Nu čekaj blapino, neć' riet odkle ideš!

Vukodlak.

Znaš er je vino samnome, kud vruješ?

Kojak.

Sinovče, uzmi bat, omieri mu pleća.

Vukodlak.

Bogme ti činih znat što je vruća leća.
Nut biede, kú ište u Dubrovniku oženit.
Što će ovo smetlište?

Kojak.

Što hoćeš ovo rit?
Jedà mu neće dat djevojku kmetsku kćer,
A da ti je samo znat, govoreno je jučer
U gradu za njega, odkle pijan ideš ti?
Djevojku mu, i svega obećaju dati.
Vlahe gdi si bio? i blape, gdino si
Glavu vina nalio?

Vukodlak.

Gàrbavoj toj kosi,
A prem za njim mraše nieka godišnjica,
Sve me izpitovaše ovacieh rilica'?
A prem se će vitez uza nju uzpokojit,
A za nidan pinez neće ga ona izgubit.

Grubiša.

Ako nije liepa neću ju uzeti.

Vukodlak.

Jednim je okom sliepa.

Grubiša.

Da, neka ide k šteti,
Neću ni pozirat na tu ja, majde t' ne.

Vukodlak.

Da, ti ćeš izbirat, vitezu iz krajine,
Gdi ti konj, kopje, i štit, junače za Boga?
Na polje da ti je izit. I još li ovoga
Mislite ženiti?

Kojak.

Mislimo, blapino.

Grubiša.

Tėr što hoć jarče, ríti?

Kojak.

Probavi ti vino.

Inakot' ovi bat omlatih o glavu.

Vukodlak.

Istom me nemoj dat izjest tomu lavu.
Nemoj gospodine, prosti mi Boga rad.

Grubiša.

L . . . . . hlapine!

Kojak.

Sinovče, hodimo u grad.

Vukodlak.

Kako upravite opločku ulicu
U rep celunite Ružu Milašicu,
A ti krajčniče, orlandu se javi.

Kojak.

Nut, hlape gdi viče,

Vukodlak.

Dat' ono opravi.

Grubiša.

Pijanico nesramna, još ti ću odgristi nos
Proć će malo dana'.

Vukodlak.

Grubiša, nu ti mos,
Što mi se gonenù?
Zovem se sedmi muž, prezime dugi nos,
Nosim dom kako spuž na sebi, gdi sam gos,
Pijem vinco bez vodice.
Voda mi je bistra mila,
Gdi má ljubi mije lice,
Kad je od ruže venčac svila.

Prizor drugi.

Vlade, mati Grubiše i prvašnji.

Vlade
(*Grubiši.*)

Mladjah ti sinko moj, dietešce moje drago,
Kuda mi ideš toj, moje vele blago.
Kuda mi hoćeš poć, moje vito kopjice?
A majku hoćeš oć, da roni suzice.
Da tebe sunašce, tvá majka negleda,
Da majci sàrdašce tužnoj se raspada.

(*Kojaku.*)

A ti, zli čovječe, kuda mi vodiš sad
Toliko daleče hranjenje moje u grad?

Mú perlu, moj bosil, moj garopalak,
Koj sam ja gojil', u staros mú štapak.

Vukodlak.

Oto ga ide prodat, bratski ti ću ríti,
Nemoj mu š njime dat, sestrice, otiti.

Kojak.

Podj s vragom i š njime, jeda ga ja vodim?
On putem svojime, a ja mojim hodim.

Vlade.

Vrati se, sinko moj, k tvomu stanku mile,
Nehodi mi takoj, da te neuzmu vile,
Ké noćno kon vode, moj sinko ljubeni,
Tanačce izvode u gori zeleni.

Vukodlak.

Čuvaj ga od vila', ako ga vidješe
Tako lica mila, on čas ga uzęše

Vlade.

Jaoh meni! nesluti molju te junače,
Zlo mi sàrce ćuti, hodi mi moj brače.

Grubiša.

Majdet' ga neću sad, vragu t' bat, domom it,
Svakako poć ću u grad djevojku izprosit.
Bogme ja na pašu nemogu veće it,
Ja se sam, da t' kažu, odlučio oženit.
Njeka godišnica za mene sve pita
Kako miesec lica.

Vukodlak.

Kú li gospar pita
Priklami i ckvarom? Jes Bogme, za njim mré.

Vlade.

Nemoj ve sinko tom!

Vukodlak.

I tá gospara tré.

Vlade.

Nije bo tuj gospoje, zatoj se gubine
Tuj čine svakoje.

Vukodluk.

Kadgodi se i pine.

Vlade.

Umiju godišnice i gosparu bradu
Oskubsti, objesnice, tamo u tome gradu
Gospi odgovarat, i što mogu krasti,
I po gradu udarat kužetine u lasti.
Ckvaru opilaje, a hliebe mažući,
Zadnjicah svaka je, da im ih nij' moć vući.
A vina lončine sve pune imaju,
Što kradu rabine, pak pijane igraju.

S gospodarom vole na baštinu otit
  Neg s gospom, tuj stole nose, gdi će sidit.
Koliko, oh, šubar gospe im omlate
  O glavu, čudna stvar, kako u gvozdje mlate.
Tvàrdje su glavine neg' sohe hrastove,
  A kako kravine vazda su jalove.

Vukodlak.

Naš vitez to bi ktio, mliečno štogod,
  Bez truda rad bi bio, da mu odar plod plodi.

Kojak.

Nut zvieri neznane! gdi neće, brate moj,
  Da na se ostane.

Vukodlak.

(*Grubiši*)

Grubiša, ja sam tvoj,
Peci loj, ter se goj, i brate s Bogom stoj!

Vlade.

O hajve, sinko moj, gradske godišnice,
  Voditi na stan svoj, hude poštenice.
Ja ti ću u selu djevojku izprosit,
  Gizdavu, veselu, ká ti će draga bit.

Grubiša.

Ja hoću pretilu, da me u zimu grije.

Vukodlak.

  Nadj' mu gorsku vilu, za žiganta nijó,
Ká suha kožina; nadji mu pretilo,
  Neumori sina bludilo tve milo.

Grubiša.

Ohajme se jarče, pijanče derani,
  Oto za nas, parče, parci i neznani.

IV.

IZ NOVELE STANCA.

Noćnici u Dubrovniku govore:

Vlaho i Miho, kasnije Ivo Pešica
(*sva tri Dubrovčanina.*)

Vlaho.

Ognjili ti kosti, što se nejavljaše?
  Ktijah te probosti, da se neodkrivaše.

Miho.

Nebieh te poznao, ter oto malo sad
  Niesam te štropjao. *)

---

*) Stropiare, tal. = okljastiti, osakatiti.

Vlaho.
Nies' pratik, još si mlad.
Miho.
Vidiš li mačinu ovu?
Vlaho.
Vidim, sva je àrdjava.
Miho.
Bila je na provu.
Vlaho.
Zato je kàrvava.
Miho.
Nu ukaž tuj tvoju, daj da se siecamo.
Vlaho.
Nekažem ja moju, neg' kad se škrimamo.[1]
Miho.
Nut obraza od škrimje,[2] što je taj brokjerina.[3]
Vlaho.
Činit skakat umje s dvičinieh skalina',
Gamadiu,[4] kako s' ti.
Miho.
Zatoj sad bieżaše.
Vlaho.
Sad ti dah stó liti'.
Miho.
Koga ono tieraše?
Vlaho.
Po muku božju! smih,
Miho.
Izreci, što će bit.
Vlaho.
Sad sastah na vratih, nemogu od smieha rit
Miho.
U one prijateljice?
Vlaho.
Frotu [5] niekieh mladieh.
Miho.
Koja penga [6] lice?
Vlaho.
I zatierah ih svieh.
Miho.
Hoć mi riet u koga?
Vlaho.
Rieti ću sve poslie,

---

1) Schermiamo, tal. = mačimo.. 2) Scherma, tal. = mačenje. 3) Brochiero, = tal. štitak. 4) Gamadija od gamziti = puzljivac. 5) Frotta tal. = množtvo. 6) Penga tal. = másti, bojadiše.

Miho.

Izpod mirja u onoga?

Vlaho.

Po muku božju! ni'e.

Miho.

Zanjškao s', smiešan si, tajiš stvar od ništa.

Vlaho.

U one, čudan t' si, stareži s gărišta.

Miho.

Ženšćine zlostare! skiem ti se je sastala?
Obraza od bokare, [1]) ká je triš opala.

Vlaho.

A ti gdie s' doslie bio! kakoli s' od otca
Iz kuće izit smio.

Miho.

Bogme imam smiešna otca,
Kuću mi zatvori, ma ja kad večeram,
Fingam [2]) podleć gori, a ja ti omieram.
Kako ću se kalat niz nieku funestru,
I kad podju svi spat, obučem se v piastru.
Čelatu na glavu, brokier na bedru u čas
Stavim, a àrdjavu ovu maćinu na pás.
Pak se niz konopac na ulicu kalam, [3])
A mudri moj otac u odru mní da sam.

Vlaho.

Smiešni su otci ovi, neće im se nikad
Da su i oni bili svi lovci, kako i mi sad.
Kí noćno lovimo, kako i jej. [4])

Miho.

Taki je sviet.

Vlaho.

Neg er se bojimo, hasasa! ja ću t' riet.

Miho.

Useru hasase, ter što će hasasi,
Od place čuva se, indi je svudi lassi.

Vlaho.

Hodmo, ta gdigodi imaš što.

Miho.

Jali tvoj?
Bogme imam.

Vlaho.

Da hodi.

---

[1]) Bokara = ugladjena posuda, pehar. [2]) Fingam tal. = pričinim se. [3]) Calare tal. = spustiti se. [4]) Jej = sova.

Miho.

Nu pàrvo čuj ovoj:
Sinoć je došao nieki Vlah smiešan,
I nebog nije našao u gradu nigdje stan,
Ter se je prislonio prid fontanu uz mir,
Kozle je donio i grudu i jedan sir.
Š njime sam do sada spàrdao smiešanje,
Ma mu glava pada oda sna u ljuljanje,
Da, da mu kugodi novelu učinimo.

Vlaho

(*ugleda Ivu Pešicu.*)

Per Dio [1]) da, da hodi koga ovo vidimo?
Sad ću nanj udarit.

Miho.

Da mu deset liti'?

Vlaho.

Kí će vrag ovo bit, vrag se će š njim biti.

Miho.

Nebastat animo, [2]) po muku božju! to.

Vlaho.

Da, da mu se javimo. Kumpare, fa motto. [3])

Ivo Pešica.

Sta largo! nefar [4]) ti, er te sad stropiah.

Miho.

Kumpare, tko si ti?

Ivo.

Nije me od vas però [5]) strah.

Miho.

Ivan je po Bogu!

Vlaho.

Koj Ivàn?

Miho.

Pešica.

Vlaho.

A prem žudjah toga.

Miho.

Skrimo ovu gvoždicu,
Ivane a brate hodi siemo k nami,
Naš stari Radate, bogme ćeš doć s nami.

Ivo.

Vi li ste? a Dio, nieki me vrag sada
Malo nije ubio.

---

[1]) Po Boga. [2]) Tal. Neimaš srca. [3]) Tal. = kume ojavi mu se. [4]) Tal. uklon se s puta zločinče ti. [5]) Peró tal. zato.

Vlaho.

Na kom miestu, kada?

Ivo.

Biehu tri, ma im dah potege, žimi ja.

Miho.

Što jè to? paraš vlah.

Ivo.

Nu hodmo, podjmo tja.
Vlahu ću niekomu novelu učinit.

Vlaho.

Da si ide k onome.

Miho.

Komedija će ovo bit.

Ivo.

Ogàrn' se kapom ti, i hran' mi baretu,
Sad ćete viditi obadva, sied'te tu.
(*Ovdi Ivo obučen na vlašku Stancom govori.*)

V.

IZ POSVETILIŠTA ABRAMOVA.

Skazanje pàrvo.

Govor pàrvi.

Gospodin Bog i Abram.

Bog.

Abrame, Abrame!

Abram.

Ovdi sam Bože moj!

Bog.

Učini, da mi primine sinak tvoj.
Posvet' ga, da je moj, kako stvar najdražu,
Na gori visokoj, gdi ti ja ukažu.

Abram.

Prislavni moj Bože, kako se ikada
Učinit taj može, koju mi reče stvar?
Kako me nebogà takoj mož' razdilit
Od sinka jednoga, i starca ucvilit.
Čemu ga meni dà, kad mi ga ovakoj
Uzimaš ti sada, svemogući Bože moj!
Što ve ću ja nebog, moj sinko bez tebe,
Pokli to višnji Bog zgar prosi za tebe?

Kako ću ostati bez tebe u staros,
  S koga mnjah prijati veselje i rados.
Ja neću cieć toga nigda živ ostati,
  Što li će neboga bez tebe tvá mati?
Ja scienim er potom čuje taj pusti glas,
  Da se će životom razstati u taj čas.
Nu ništa nemanje nije treba gledati
  Ni mene sad, ni nje, neg Boga slušati.
Vaj, stari Abrame, Bog mi se umoli
  Za stvar, s kom sada me razdilja na póli.
Budi tvoja volja, svemogući moj Bože,
  Od koje stvar bolje na sviet bit nemože.
Ovega sinka dà u starosti meni
  Da ti ga ja sada zabranim, razlog ni.
Tiem da se najbàrže, što umiem i mogu,
  Tve volje izvàrše, kakono sve Bogu.
Poći ću probudit jednoga junaka
  Ter mu ću naredit, da zove Izaka.

Govor drugi.

Abram i Šišman djetić.

Abram.

Junaci, nebore vrieme je ustati,
  Vazda ste do zore naučni vi spati.
Podj jedan tamo zvat Izaka da ustane,
  Er ćemo putovat prije neg se razsvane.
I ništa vi Sari, čujte se, nerec'te
  Od ovezieh stvari', neg li se potec'te.
Zato se bljudite, nemoj te tvàrdo zvat,
  Tiho ga budite; jer ćemo putovat.

Šišman.

Sve da ti sad bude, ali se bojim ja,
  Da se neprobude, najliše gospoja.

Govor treti.

Šišman i Sara.

Sara.

Što je taj nova stvar, mogu li ja znati?
  Ter hoće gospodar Izaka dozvati?
Što ono veljaše da nezna toj Sara?
  Tvàrdo se varaše, ako mu toj para.

Šišman.

Ja neznam, gospoje, kuda će poć, ni gdi,
Neg ja spah kad doje, ter mi toj naredì.

Sara.

Nu neka, ja podju viditi što je toj,
  Nu doklé nedodju, vodit ga, čuj, nemoj.

Govor četvàrti.

Abram i Sara.

Abram.

Nu podji ti Sara, ter iznes' maher moj,
  Tuj visi od zgara o sosi oštropnoj.

Sara

(*s maherom.*)

Što je toj za Boga? oto ti mahira,
  Nješto sam neboga sva puna nemira.

Abram.

Nevalja jedan kus, tvàrdo ti je zavàrćen
  Dodaj der Saro brus, tko li će bit plaćen.
Kosjera bàrže nije, što su njim meštrili?
  Tko li unj tegnut smije, što ga su štetili.

Sara.

Vajmeh li ve mene, što ću sad za Boga?
  Ovdi t' ga nigdie nije, kuda ću neboga?

Abram.

Tko ga toj zavàržè? vidj siemo i tamo,
  Nadji ga najbàrže, dones' ga ovamo.
Sinoć je tuj ostao u košu, na vrati',
  Tko ga je zavàrgao, ah, da mu Bog plati.

Sara

(*s brusom.*)

Vas sam stan obašla, tako me Bog shrani,
  Jedva ga sam našla pod strehom na plani.

Abram.

Vazmite oštrilo, odpremte ga tamo,
  A našad ognjilo, doneste ga ovamo.

Sara.

Kudi sad misliš poć, kud li se odpravljaš?
  Vidiš li, jur je noć, kako nas ostavljaš?
Molim te učini, kako ti ja pravlju,
  Do zore počini, čim brašno pripravlju.
Zač se mrak stiskuje, a mjesec zahodi,
  Tko mrakom putuje, varan se nahodi.

Abram.

Nebrin' se ti, Sara, nu odtud sedlo daj,
  Da sedlam tovara, daj bàrzo, nekàrzmaj.*)
Mniš mi se ti luda, uzame ter vičeš,
  Prije reda od truda, ter se tuj proričeš.
Nebrin' se, moj druže, od straha nepredaj
  Dones' ti toj uže, ter mi ga ovdi daj.

*) Dovle uzet je skoro sav taj govor iz Vetranića.

Sara.

Pokli je preša taj, tere se sad spravi,
Čin', da me smàrtni vaj nebogu nestravi,
Tako te slobodi višnji Bog svih tuga',
Daj sobom nevodi Izaka za drúga.
Vazmi dva junaka, š njim se odpravi,
A samnom Izaka na stanu ostavi.
Jere je toj meni djetašce pridrago,
Razgovor medeni, i moje sve blago.

Abram.

Pomuči nebore, malo se uzstavi,
Ino bit nemore, bàrlo nas odpravi.
Nemoj nas uzdàržat, velju ti istino,
Prišlo je putovat, nemože bit ino.
Samnom će Izak it, moj druže jedini,
Družba će s nami bit, ničiem se nebrini.
Sve misli nezgodne ostavi na stranu,
Bit ćemo prie pódne opeta na stanu.

Sara.

Molim te rad Boga, čin' da sad na stanu
Starica neboga cvileći neostanu.
Oh, jeda bit more, moj druže Bogom dan,
Čekaj do zore, čiem pride bieli dan.
Ter se s dnem odpravi, s dnem ćeš opet doći,
Da mi se ne stravi mlad sinak po noći.
Nije diete naučno po noći hoditi,
Tiem mi je sad mučno, kad ga ćeš voditi.

Abram.

Treba je Sara poć da Boga molimo,
Nije gledat màrklu noć, ter zato bàrlimo.

Sara.

Potrieba kad je taj, a vi se spravite,
Ničesa ne gledaj', neg Boga slavite.
Djevojke, nu brašno u bisag stavite,
Neka im nije kasno, bàrlo ih spravite.
I ostale stvari, što putom trebuje,
Jer gospodar stari na prešu putuje.
Što ima bit paka, neka daj prie bude,
Poć ću riet, Izaka da siemo probude.

Vodopić Vlaho,

rod. oko 1520.

Vodopić Vlaho sin Tome rodio se od pućkieh roditeljah u Dubrovniku oko godine 1520. Biaše suvremenik i prijatelj Nikole Nalješkovića. Iz njegova

života neznamo ništa, jedino to nadjosmo u oporuci Nikole Vlaha Dàržića, da ga ovaj god. 1538. imenovà za izvršitelja svoje oporuke. Od njegovieh pjesamah sačuvana je jedina poslanica pisana rečenomu Nalješkoviću, koja dole sliedi:

Poslanica

Nikoli Nalješkoviću.

Niko moj, svak veli, ljuvena da tuga
 Vazda se vesedi sáma bit bez drúga.
I oni, kí trudi ljuvenom pod vlasti,
 Veli se, man žudí prijati ké lasti.
Ako se na službi neumie vladati,
 I ako po družbi sve bude kazati,
Što mu se gdi zgodi, za tvorit ljuveno,
 Kad mu se prigodi s vilom bit skroveno.
Za toj ti ja velju, moj druže gizdavi,
 Zašto ja mir želju tvojojzi ljubavi.
Da dàržiš skroveno stvari tvé i dila,
 Na službi ljuveno kad su se zgodila.
Ter pàrste neć kàršit, ni prijat kú žalos,
 I neć' se svoj kàrstit kakono i jutros,
Kad tvoje gospodje zgodi se da sluga
 Gdi bieše, ti predjè tuj nieki od drúga'
Sazvà te i reče: takoj li upresi
 Za vilu kú steče, kako se ponosi!
Tuj vidjeh ja tebe, gdi velmi problidè,
 I postà vàrh sebe, pak u jed vas pridè.
Ter se stà kàrsteći veomi slovoljan
 I pàrste kàršeći, jak da si uma van.
I još se u sebi žalosno kunjaše,
 I prieku smàrt sebi na pospieh željaše.
Ja kad te zagledah, gdi tako veneš vas,
 Taj čas te upitah, na znanje da mi daš.
Tuj tvoju zlu volju, kù ondi imaše,
 I za kú nevolju sam sebe kunjaše.
Ti velik čas postà i drugo nereče,
 Neg samo: Budi dosta, kad se ovo sad steče.
Kroz toj te molim još i pišu sej piesni,
 Da budeš, koli mož', tajat tej ljuvezni.
Od brata, od drúga i od svieh, pravlju, nas,
 Ako neć', da tuga morite jak danas.
Er ovu rieč veli svak, tko je razuman:
 Da ljubav tko želi, ima bit potajan.
I Gjore *) gizdavi toj reče u piesni,
 Koju on sastavi, kroz ljubav kad biesni.
Da, ljubav tajati razum je najveći,
 I znat se vladati kroz vilu goreći.

---

*) Razumjeva Gjora Dàržića.

Vidali Ivan,

rod. oko g. 1525.

Vidali Ivan rodio se na otoku Kàrkru (Korčuli) oko god. 1525. Sve što o njegovu životu znamo, sačuvano je u 41. poslanici Nikole Nalješkovića, koju mu ovaj dne 10. studenoga 1564. iz Dubrovnika piså. U toj poslanici imenovà ga Nalješković vlastelinom karkarskim, pohvali ga radi velike pameti i reče: „da sav narod H à r v a t a h vapi, da je kruna od zlata, kojom se svi diče, da ga i gospoda bnetačka veoma hvale, ljube i čtuju, i da ga slavi ne samo rodni grad Kàrkar, nego i liepi Dubrovnik, Hvar novi i stari, ravni Zadar, i Šibenik i Spliet s Kotorom.“ S toga mogli bi smo zaključiti, da je Vidali obnašao nieku veliku službu u Dalmaciji, podieljenu mu od mletačke vlade. Od njegovih pjesamah sačuvana je jedina odgovorna pjesma na Nalješkovićevu poslanicu, koja pjesma evo sliedi:

Poslanica

Gospodinu Nikoli Stiepka Nalješkoviću Dubrovčaninu, Ivan Vidali Kàrkranin.

1564. na 9. Decembra.

Časti izbrana, Niko, i hvale velika,
   H à r v a t s k o g a diko i slave jezika,
Spievaoče izvàrsni, uresu kriposti!
   Kad prijeh ja pjesni od vaše milosti,
Ostah vas vàrh sebe, smišljajuć čudnu stvar,
   Po čem ja od tebe izdvorih taki dar?
Nit službe uzrok dah, u čem t' se pridvorih?
   Nit piesan kad poslah, ni s tobom govorih.
Nu sve toj, Niko, kad razmišljam veće ja,
   Prijazan ova sad draža mi je tvoja.
I sad bih, da mogu, složivši u piesan
   Izviet rados mnogu, ku mi dà tvá piesan.
Nu kad tuj zahodim, vratim se ja opet,
   Jere se nahodim, protivnom stvarju spet.
Tere sam jak bolnik, kadno zla dva ima,
   Jednomu stoje lik, tim drugo moć prima.
Ne skazav ja rados kú prijam i ćutim,
   Skazal bih neharnos veliku, ja sudim.
I da ju spovidim, strah me je, kako t' rieh,
   Da meni nebi tim tko taštè dao grieh.
Jer slave piesan taj dodje mi velik broj,
   Slava je t v o j a, znaj, u meni nije toj.
Temistokle, prave, nasladjenje niko,
   Da ga ljudi slave, primaše veliko.
Ima mu svak prostit, tko smišlja, da vas saj
   Taština vara svit, i da svih vara taj.
Bljudi se od toga i tašte tej slave
   Taj čoviek, u koga nije toj, što prave.

Jer da bih stoti dil kriposti tvé imal,
Dostojan nebih bil tej časti, kú mi s' dal.
Vele je meni toj, tim se ću ja slavit,
Od drazieh da u broj tvojih me ktiè stavit.
Rad togaj, da t' kažu, tvoja mi dà piesan
Rados, da stvar dražu neprijah do ovi dan,
Zatoj sam ja vesel, prijazni ter sam toj
Za zaklad ja uzel; hvala ti Niko moj.
Njom se ću dičiti cić tvoga imena,
Koga će živiti po vike spomena.
Jer, slave biegući na svietu, znam, sve su,
Spievalác živući e' takmenieh one su.
Dubrovnik, grad svitli i slavan zadosti,
Svake Bog nadílì obilno milosti:
Gospodom ga uresi, zakonmi i pravdom,
Razlicim uzvisi imanjem í blagom.
Svuda ga jes puna slava, svud on slove,
Hàrvatskieh ter kruna gradov se svih zove.
Življenjem naredniem sva dobra on slidi,
Gradovom nijednim na svit nezavidi.
Još dobro ima toj, i dar taj Bogom dan,
Da slavnieh sdàrži broj spievalác neskončan.
Meu tiem', tva kripos uživa tej gizde,
Danica jak svitlo, kad sjaju sve zvizde.
Dubrovnika slava od tebe taj čeka,
Kú prijà dàržava od Homera Greka.
Zatoj me od tvoga dàrž', i primi tej piesní,
Piesniče, svakoga počtenja uresni.
Nespravan, nevješt list ovi prim' za ljubav,
Razum ga tvoj posvist', nauk vištii naprav.
Ne mní prijet bit s tobom, k tebi prít on želi,
A sada mi stoj s Bogom, i Bog te veseli.

Divnić Petar,

rod. oko 1525. † oko 1600.

Divnić Petar, sin Šimuna Petrova viteza zlatne ostruge i Petruče Mišićeve, rodi se u Šibeniku oko g. 1525. Porodica Divnićeva došla je iz staroga Skradina u Šibenik i brojila se tu medju prve vlasteoske kuće. Stekavši silno blago, uzvišeni su bili mnogi izmedju Divnićah na visoke časti a drugi proslavili su se svojim znanjem i književnimi djeli, kao n. pr. Juraj Divnić,*) zatiem brat Petrov Ivan, i njegov unuk Franjo.**) Drugi mu unuk Dominko bio je oko god. 1660. slikar na glasu. Petar Divnić, imavši u rodu dva biskupa ninska: Jurja i Jakova, otišo je, po svoj prilici naputjenjem jednoga ili drugoga, u svojoj mladosti u Rim. Tu se je do godine 1544. kao član ilirskoga sbora sv. Jerolima bavio i Franjo Divnić, možebiti stric Petrov. Nastojanjem Franjevim postane takodjer Petar članom rečenoga sbora, u koj bude upisan dne 16. Travnja 1542. „D. Petrus Divnicus Sibenicensis solvit come confrater Julios duos die 16. Aprilis 1542.“ stoji zabilježeno u zapisniku sbornom. Medju članovi stanujućimi u Rimu zabilježen je još g. 1548. a četiri godine kasnije dolazi u kvadernah šibeničkih upisan kao Eksaminator obćine šibeničke (a. 1552. Petrus Diphnicus q. Simonis, Examinator Communis.) G. 1561. dne 2. Siečnja oženi se (možebiti po drugikrat) s Katarinom kćerju Nikole Divnića, kako to on u opazakah vrhu svoje porodice vlastoručno zabilježi.***) S ovom svojom ženom imao je sljedeću djetcu: 1. Šimuna, rodjena dne 8. Studenoga 1561. 2. kćer Peručiju, r. dne 1. Lipnja 1563. 3. Drugu kćer D. r. 1564. dne 7. Listopada. 4. Klaru r. 1567. dne 1. Svibnja. 5. Nikolu r. 1568. dne 11. Srpnja. 6. Jelenu r. 1569. dne 23. Nov. 7. Korneliju. r. 1571. dne 9. Travnja. —

Petar biaše ne samo podobar pjesnik hrvatski, nego takodjer junak na glasu, ratujući velikom srećom proti Turcima. Radi svoga junačtva i njekih drugih službah podieli mu kralj ugarski Rudolfo II. dne 13. Srpnja 1587. ugarsku plemenštinu, spominjući u darovnome listu, kako je isti Petar, jur s početka njegova kraljevanja sve do rečene godine, na raznih mjestih i granicah proti Turcima slavno vojevao. Petar je umro oko god. 1600., jer u jednoj bilježci njegova sina Nikole, od god. 1602. u kojoj ovaj spominje, da se je iste godine dne 17. veljače oženio s Oršom Franje Divnića, piše se on kao sin *pokojnoga* Petra. „Io Nicolo Difnico quondam m. Piero, ho sposato etc.“

Ivan Kavanjin, pjesnik 17. vieka, opjevajući slavne šibenićane, pjevà o Petru Divniću ovako:

Petar, svoga protivnika
Negda u Palmi bivši ubio,

Stražnik tačen za kàrvnika,
Čim se on bješe uklonio,

---

*) Juraj Divnić pjesnik, živio je u 15. vieku. Njegov sugradjanin Juraj Šižgorić opjevà ga u svojih g. 1477. pečatanieh pjesmah, u pjesmi pod naslovom: Ad Georgium Diphnicum Sibenicensem, i reče medju ostaliem:

Tu Musam parvo semper veneratus ab evo,
Musa tibi magnum nomen in orbe dabit.

**) Ivan Divnić napisao je: 1. Veoma zanimivo izvjestje o putovanju po sandžakatu Hlivanskom, pod sljedećim naslovom: „Relazione di Zuane Difnico del viaggio da lui fatto in Sanzacato di Hlivno. An. 1574. Msc. 2. Sententie, Detti et Avertimenti notabili da diversi autori scielti et in uno messi per Giov. Battista Difnico Sebenzano. Nell' anno 1591. — Od Franje Divnića imamo rukopise: 1. Dell' Historia di Dalmazia durante la guerra Cretense. Oko god. 1670. 2. Lettera apologetica scritta per occasione del suo Esilio al spettabil conseglio della Mag. comunità di Sibenico. In Ferrara 1661. 3. Storia della guerra di Dalmazia al tempo di quella di Candia.

***) U pismohrani porodice Divnićah u Šibeniku.

Da nij' straćen taj pravično,
Sebe pridà hrabrenično.
S česa vlastnik vàrstni i sveti,
Jer uzrokom čoeka ubi,

Nehti oba pogubiti,
Neg kriepčinu Petra obljubi,
I pripasà ga mačem svojem,
Meu Levevtam da je brojem.

S toga bi sliedilo, da je dakle Petar u talijanskome gradu Palmi, nje-kojega protivniku u dvoboju ubio, pa se zatiem uklonio pravdi. Nu kad su njegova stražnika (secundanta?) uhvatili, htievši ga na smrt odsuditi, misleći, da je on čovjeka ubio, predà se Petar svojevoljno sudu, na što ga glavar ili vlastnik grada, vidivši da je protivnika uzrokom t. j. u pravednome boju ubio, ne samo svake kazni rieši, nego radi njegove krieposti i hrabrosti svojiem mačem nadari.

Od Petrovih djelah poznata su nam sljedeća: 1. Pjesan u pohvalu grada Šibenika. — Jedàn komad ove pjesme tiskan je u putopisu dalmatinskome Alberta Fortisa. — 2. Himan od razmišljanja svega života spasitelja našega Isukàrsta za izagnati zla pomišljenja. Učinjon po svetomu Augustinu, a istumačen po Petru Divniću. Pjesma u 13. razdielih. 3. O začetju gospoje B. D. M. 4. Pjesan od pokore. 5. Od kratka života. Posljednje četiri pjesme nalaze se u prepisih 16. vjeka u „Vàrtlu cvitja" Petra Lucića Trogiranina.

I.

U pohvalu grada Šibenika *)

Kàrka, koje potok plove sve mim' ov grad,
U njoj ti je otok, nigdar ga nebì gràd.
Rika Kàrka ovaj s spilah kapljuć od zgor
Slove po svaki kraj, kino stvara mramor.
Na čudan pak zlamen svak se tuj navraća,
Gdi dàrvo u kamen taj voda obraća.
U toj ti još rici ugori padaju,
Koji na ognjici beteg nepridaju.
Rike tej još nad slap riba slavom slove,
Pàržinom jere kljáp zlatnom se tuj love.
Tuj su psi bez straha, kino samo reže
Na Turka i Vlaha, i ujist ih preže.
Jezero nam blatno sedmo lito v' svih stràn,
Ugore tad jatno meće iz sebe van.
Raci još stonogi, kozice kih zovu,
Odpeljaše ih mnogi, i tí pri nas plovu.
Pri gradu ovomu zubatac krunasti,
A ne pri inomu, najde se u časti.

*) Neimajući čitave pjesme, priobćujemo u izvadku samo onaj komad, kojega Fortis u starom veoma lošom pravopisu pečatati dade.

I to je podobno, čast se taj pristoji,
Ovdi jer osobno s kraljem broj rib stoji,
Ké ima svud more najplemenitije,
Ovdi kralja dvore, *) pásom svaka ti je.
Pitoma nam čudno piskava riba taj
K ditci prirazbludno na suhi dojde kraj.
A jošće čudniji stvor ovdi vidiše,
Morski človik divji bì, kog uhitiše.**)
More nam pri kruzih ima kotoranje,
Založaj od druzih tri su, a ne manje.
Od take još valje mora nam su strane,
Da nam od koralje' u 'njih rastu grane.
Daleče od mora, srid kopna su vode,
Mala ké su stvora, i sól nam tuj rode.
Ohvalnoga soka sladorizna vide,
Srimča nam otoka glas po svitu ide.
Višega ponosa kopna je još strana,
Medna bo nam rosa tuj pada, taj Mana.
Tuj žena svaka svú smino se slobodi
Odrizat mater svu, ter žive i hodi.
Ovdi kih raniše, prisikši im moždján,
Ljudi još živiše potle godišć i dan. —

II.

Himan od razmišljanja svega života spasitelja našega Isukársta. Učinjen po svetomu Augustinu, a istomačen po Petru Divnicu.

I.

Kad se je Isukárst rodil.

Zahvaljam ja tebi, sinu Boga živi,
  Koji si na nebi slavni, dobrostivi!
Jer odveć plemene stvari svega vika
  Učinì za mene nevoljna grišnika.
S nebes došadši k nam, miseci stà devet
  V utrobi dive sám, kom bì jak sužanj spét.
Rodiv se, živinska ložnica ti bì stan,
  A jasle ti zibka, živina s obih stran.

**) Pod kraljem razumjeva se tu stari običaj Šibeničanah, koji su običavali oko Božića svake godine iz svoje sredine izabirati kralja na 14 danah, te bi ga kroz ovo vrieme dvorili i slušali kao pravoga kralja.

***) „O podobnom divjem morskom čovjeku govori i riedka njemačka knjiga: „Alter und Neuer-Staat des Königreichs Dalmatien. Nürnberg 1718.“ Tu se spominje, kako je godine 1716. mjeseca siečnja izišo iz mora kod Dubrovnika taki jedan veliki morski čovjek sa dugom kosom i dugimi nokti, ali u kipu sasvim kao i drugi čovjek, pred kim se je sve plašilo kadgod bi se pokazao na kopnu. U spomenutome djelu nalazi se i njegova slika.

Oslak i vol, tebi tuj ti sluge biše,
Seno t' postelja bì, tim ruhom t' odiše.
Tad andjel s veseljem k pastirom hti iti,
Njim te meu jeljem hotì navistiti.
Iztočni t' se kralji došad pokloniše,
Ki bihu najdalji, dare ti doniše.
Osmi dan, za moju zlobu dobivati,
Ti počè kàrv tvoju za me prolivati.
Za odkupit tebe, gàrlice diva dà,
A ti za nas sebe, s otcem da nij' svada.

II.

Irude, progoneć i mneć te ubiti,
Mladinác stotin već činì izgubiti.
Egipat sedam lit dàržà te prognana,
Hraneć te kako cvit diva izabrana.
Otcu Osipu bì, materi poslušan,
Ká su božja, nebì svàršit ih oglušan.
Ivan kad te oprà vodom neockvàrnjena,
Da te sina obrà, otca je rič čuvena.
Za dugim postom biv človik pravi lačan,
Trikrat djavla dobiv, pismom bì olahčan.
Skupivši uboge učenike svoje,
Prosù puku mnoge nauke svakoje.
Koji bihu sime života vičnjega,
A neharnost s time gorkost podjè s njega.
Hiže neimaše, ni koje stanišće,
Baščine imaše koliko je nišće.
Življenju ti samo pomoć bì jedina
Bogoljubstva, znamo, izvàrsnost, istina.
Bdenje, žeju i glad podnesè i tuge,
I križ i mraz i jad, muke mnoge druge.
Svih grišnih karajuć, nikogar neššedi,
Na milost primajuć kí se kaju zledi.
Poglavice tada popovske, i pisci
Od svetoga grada, i zlobni knjižnici
Smeteni ostaše, gdi ričmi tvojimi
Krivi se poznaše sa svimi svojimi.
Ter ti pripravljahu busije do smàrti;
Jerbo te željahu svega u prah stàrti
S vuhlostju, s himbami ter su te prežali,
Da bi te spletkami u ričeh vezali.
Od cesarova bì izkušan harača,
Ter ih oštrom dobì ričju tvoga mača.
Od živodilnice napastovaše te,
Dà, pojdoše nice, pisat vidiše te.
S neba te prosiše, da im dadeš zlamen,
Ki dostojni biše, da ih zgori plamen.

Tebe ti veljahu sina drivodilje,
 Drúga te stavljahu grišnikom udilje.
Pijanca te dihu Samaritanina,
 I da djavlom bihu u tebi stanina.
Vaščine i psosti tebe nedàržaše,
 Da im dobra dosti svaki čas činjaše.
Ni protivčine te mogoše ustavit,
 Da stvari počete nebudeš opravit.
Betege, nemoći i djavle izagnà,
 I màrtvim dà moći, oživit oda sna.
Da li tvàrdoglavi i neharni ljudi
 Nevirovaše svi zlamenom tih ćudi'.
Kada smàrti svoje približat vidì rok,
 Suučenike svoje hotì zvat na obrok.
Tada im noge svim oprà i očistì,
 Tere tilom svojim slavnim ih nasiti
Pak im zapovid dà ričmi najslajšimi,
 Da se ljube vazda pravo meu njimi.
I da kripko svake svitovne nevolje
 Podnašaju, za ké dobiti će bolje.
Dopokon buduće svàršena sva ona,
 Zapovid ča hoće staroga zakona.
I svemogom hvalu otcu Bogu davši,
 U vàrtal s ostalu družinu pošavši,
Znajući došasna, drúgom diše: „Bdite,
 Bran'te se oda sna i Boga molite,
Da zlotvor nebude vàrke vam snovati,
 Slabost vašu tude jur napastovati."

III.

Od kratka života.

Ča prudi živiti stó ali više lít,
 Li konac će biti litom na ovi svit.
Kada konac dojde, ništar se meni mni;
 Jer vrime, kó projde, jure ga veće ní.
Dni naši hàrlije protiču ner vitar,
 Kada prahom vije, ali konj prihitar.
Učer sam dite bil, sad me šljuká starost,
 Nitkor se níj' vratil opet na svú mladost.
Ča sam ino na svit, po kom noge steru,
 Ner jutrom tàrgan cvit, uvenul u večeru.
Ki si sad živ i zdrav, skoro ćeš zem'jabit,
 Da s' jači ner je lav, hoće te smàrt dobit.
Hoć smàrti mínut strah, pokol vrime imaš,
 Svako dobro čini, čin' da nepočivaš.

Smàrt je huda onim, ki u grisih stoje,
  A blažena je tim ki se Boga boje.
Isuse Bože moj, hti mi milost dati,
  Da jur dojdu u tvoj vinograd težati.
A plaća za trude ona će bit dosti,
  Káno tvojoj bude ugodna milosti.
Da me već svitovna ne bine ni lažu,
  Jer su sva jadovna, prem da se ne kažu.
Jer vàršu nadima, kruh misi od stine,
  Rešetom vazima vodu iz dubine,
Mrižom posrid zime oni se zaskita,
  Ki ufa sasvime u stvari od svita.
Ti si svih jedino ufanje, ki si trój,
  Van koga nij' ino veselje ni pokoj.

PAROŽIĆ IVAN,

r. oko 1525.

Parožić Ivan, vlastelin hvarski, rodio se na otoku Hvaru oko god. 1525 Biaše prijatelj Nikole Nalješkovića i napisà poveću hrvatsku pjesmu pod imenom Vlahinja, koju poslà u Dubrovnik rečenome Nalješkoviću na dar. Primivši ovaj istu pjesmu, našo je u njoj njeko srodstvo s Jedjupkom, po svoj prilici Ćubranovićevom, s toga počimlje u odgovornoj poslanici, koju oko god. 1560. istomu Parožiću pisà, ovako:

Zgledavši Vlahinju, ká mi se pošila,
  Posumnjih, da je nju Jedjupka rodila.
Take je prilike, takoga uresa,
  Rekal bih, nje dike da si zgar s nebesa. itd.

Na ovu poslanicu odgovori Parožić drugom poslanicom, koja je sačuvana medju poslanicami Nalješkovićimi. Budući da je „Vlahinja“ izgubljena, a od ostalieh Parožićevih pjesamah ništa do nas doprlo nije, priobćujemo ovdje jedinu gorespomenutu poslanicu.

Poslanica.

Srake hvale dostojnomu gospodinu Nikoli, gospodina Stiepka Nalješkovića Dubrovčaninu, Ivan Parožić Hvaranin piše.

Sada se može riet, Vlahinja da moja
  Od svieh je vilah cviet i od svieh gospoja.
Jer slove svud nje čás, hvali svak nje ures,
  Liposti ima glas jak angjel od nebes.
Slava od zvizd' gori leti joj u visin,
  Ne da se obali, Dedalov kako sin.
Venera gospoja, božica ljubavi,
  Nju s majkom jer pojà i u svoj dvor stavi.
I uzrok nje hvale, i nje počitanja,
  Pjesni su pristale tvoje i skladanja.

U kojieh od slave viencem ih okruni,
  Njoj staviv vàrh glave, ku hvale napunì.
Jak slavić pojeći i prid smàrt labut,
  Da ih svak hiteći, po svak čas želi ćut.
Toli su naredne, toli su gizdave,
  Ljuvene i medne, i pune sve slave.
I da su na svit sad Homero gizdavi,
  I oni, kiem se grad Mantua viek slavi,
Hteći ju uznieti, prislavna tač da je,
  U piesneh izrieti nebi mogli slaje.
Hvalu t' svak tim dava, svak veli: da s' dika,
  Poštenje i slava grada Dubrovnika.
Zato t' se dostoji, vàrh glave tve zgora
  Vienačac da t' stoji zelena lovora.

